

Integration

– middel, mål eller medborgerskab?

Speciale ved

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Aalborg Universitet

Bodil J. K. Rasmussen, 20141174 og

Ingeborg Simoni Leere, 20141149

Eksamenstermin: 1. august 2016

Antal anslag i eksamensbesvarelsen: 237.990

Vejleder: Mette Rømer

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE.....	1
Summary	4
INTRODUKTION	6
Indledning	6
Oprids af flygtningesituationen.....	7
Socialt arbejde på flygtningeområdet.....	8
Problemfelt.....	9
Den danske velfærdsmodel	9
Den danske velfærdsstats udfordringer.....	11
Politiske reaktioner	12
Forskning på området.....	14
Integrationsbegrebet.....	17
Gældende integrationspolitik og integrationsforståelse.....	20
Integrationsindsatser i Aarhus Kommune	24
Vores integrationsforståelse	26
Marshalls medborgerskabsbegreb.....	27
Opsummering af problemfelt	29
Problemformulering	29
Afgrænsning	29
METODE	30
Videnskabsteoretisk ståsted	30
Forskningstype	32
Forskningsdesign.....	33
Kvalitative forskningsinterviews	33
Udvælgelse af informanter	33
Etiske overvejelser	34
Anvendelse af tolk	36
Interviewguide	38
Gennemførelse af interview	39

Transskribering	42
Overførbarehed og relevans.....	43
Analysestrategi.....	44
Præsentation af relevante teorier	45
Allardts velfærdsteori.....	45
At have-behov	47
At elske-behov	47
At være-behov	48
Behovenes samspil	48
Bourdieu's habitus-, felt- og kapitalbegreber	49
Habitusbegrebet.....	50
Feltbegrebet.....	51
Kapitalbegrebet	52
Brugen af teorierne	54
ANALYSE	55
Informanter	55
Eritrea – en introduktion til landet og dets historie	57
Informanternes oplevelser i Eritrea.....	59
Asylprocessen	60
Konsekvenser af midlertidig opholdstilladelse	63
Mødet med og livet i Aarhus Kommune	65
Visitering til Aarhus Kommune	65
Boligplacering i Aarhus Kommune	66
Modtagelse i Aarhus Kommune	67
Relationelle forhold i Aarhus Kommune	68
Integrationsnet.....	70
LærDansk	72
Virksomhedspraktik	74
Sprogets betydning for integrationen	76
Flygtnings væren i det danske velfærdssystem	79

AFSLUTNING	81
Diskussion	81
Konklusion	87
Perspektivering	89
Litteraturliste	92
Bøger	92
Tidsskriftartikler	97
Internetkilder	97

Summary

In recent years, more refugees are entering Europe and Denmark than hitherto. The majority of asylum seekers in Denmark are from Syria, but the number of Eritreans has also increased significantly. In 2015, Aarhus Municipality received 449 refugees including several Eritreans whom the municipality under existing laws has to integrate.

The purpose of this thesis is to examine how refugees from Eritrea experience the integration initiatives in Aarhus and how these experiences affect their integration in Denmark. Integration is defined as Marshall's (2003) concept of citizenship and the associated rights as an ideal. This frames the analysis of empirical data collected through qualitative interviews of three Eritrean refugees. The refugees' experiences of integration initiatives are analyzed based on Allardt's (1975) welfare needs and Bourdieu's (1992) habitus-, field-, and capital concepts, as these seem to encapsulate the conditions essential for the enforcement of Marshall's citizenship.

The results of the analysis indicate that their citizenships are not fully accomplished through the municipal interventions. Especially with regard to language acquisition, the initiatives seem inadequate according to the refugees. Neither are their social relations experienced as sufficient regarding fulfilling their social needs. Their primary social network is composed of other Eritreans, which seem to lead to low social capital. They are in need of expanding their network by including ethnic Danes, which the initiatives appear to be unable to provide. Due to their residence permit, they gain certain formal rights, but because of their social position in society, these rights often seem difficult to bring into effect.

Another important point is that the initiatives that manage the daily practice of integration are embedded in the Danish welfare system. Because of its social democratic welfare state model, embedded values are solidarity and community. With a view to protecting this alleged corner stone of the Danish society, these values give rise to ethnocentrism in the integration legislation. This ethnocentrism was experienced by the refugees as needs imputed to them that they due to their Eritrean habitus did not possess. Consequently there seems to be a mismatch between the Eritreans' needs and the needs they are presumed to hold by the welfare state and the subsequent initiatives.

The thesis emphasizes that the temporality of the residence permit plays an important role in the everyday life of refugees. They are deprived of the ability to plan ahead, and therefore their future prospects are indeed filled with insecurity and uncertainty.

In closing it is discussed whether it is likely that refugees find Marshall's citizenship reasonable as a goal and necessity of integration, seen through the light of the combination of uncertainty and the mismatch of needs.

INTRODUKTION

Indledning

I disse år ankommer flere flygtninge til Europa og Danmark, end der hidtil har gjort. Størstedelen af asylansøgerne i Danmark er fra Syrien, men indrejsetallet af eritreere er ligeledes steget markant – en befolkningsgruppe, der trods dens omfang ikke har fået særlig opmærksomhed. I 2015 modtog Aarhus Kommune 449 antal flygtninge (Nyidanmark.dk, 2016a), og heraf en betydelig gruppe fra netop Eritrea. I denne forbindelse er Aarhus Kommune forpligtiget til at tilbyde socialfaglige indsatser, som har integration til formål. Integration er imidlertid et flertydigt begreb, der kan anvendes som såvel et mål som et middel. Anvendelsen synes både forskningsmæssigt og politisk fragmenteret, men hertil trods forekommer der at være konsensus om, at integrationen, og der af indsatserne med dette formål, bør optimeres.

Den integrationsforståelse, som danner grundlag for indsatserne, må ses som en konsekvens af det samfund, der danner rammerne derfor. Den socialdemokratiske velfærdsstatsmodel, som kendetegner det danske samfund, implicerer ideelt homogenitet og solidarisk deltagelse, hvorfor der er sammenhæng mellem disse idealer og en integrationspolitik med assimilatoriske islæt. Med afsæt i især solidaritetsaspektet ses integration ligeledes i høj grad kædet sammen med arbejdsmarkedsdeltagelse, hvilket også i dette speciale forventes at komme til udtryk i det sociale arbejde, flygtninge møder på kommunalt plan. Med andre ord baseres dette speciale på en fagligt funderet antagelse om, at der lovgivningsmæssigt sættes lighedstegn mellem flygtninges integration og arbejdsmarkedsdeltagelse, som således er det primære integrationsmål. Det antages ligeledes, at dette mål forsøges nået gennem integrationsindsatser, der indebærer væsentlige assimilatoriske aspekter.

Formålet med dette speciale er i forlængelse heraf at undersøge, hvordan flygtninge fra Eritrea oplever den kommunale integrationsindsats, og hvorledes disse oplevelser har betydning for deres integration som medborger i det danske samfund. I besvarelsen af dette forskningsspørgsmål tages afsæt i en anden og bredere integrationsforståelse og hermed -mål end hidtil beskrevne. Med et fokus på deltagelse og mulighed herfor anvendes Marshalls (2003) medborgerskabsbegreb og de tilhørende rettigheder som et ideal for integration, der fungerer som analyseramme på empiri indsamlet gennem kvalitative interviews af tre eritreiske flygtninge. Flygtningenes oplevelser af

integrationsindsatserne analyseres ud fra Allardts (1975) velfærdsbehov samt Bourdieus (1992) habitus-, felt-, og kapitalbegreber, da disse synes at indkapsle forhold med afgørende betydning for fuldbyrdelse af Marshalls medborgerskab. Analysens omdrejningspunkt er således, kort sagt, at undersøge, hvordan flygtninges oplevelser med socialt arbejde i et system, der har assimilation som det primære middel mod arbejdsmarkedsdeltagelse, påvirker deres mulighed for integration defineret ud fra en Marshallsk integrationsforståelse. Afslutningsvis diskuteres, hvilken betydning flygtningenes eritreiske habitus i kombination med integrationspolitik præget af assimilatoriske virkemidler har for integrationen i Aarhus Kommune, og der peges mod nye, relevante forskningsspørgsmål.

Med denne undersøgelse bidrager vi med viden, der kan kvalificere integrationsindsatsen for flygtninge i Aarhus Kommune og potentielt kan bidrage til kvalificering af feltet, da viden om netop denne etniske gruppe er begrænset.

Oprids af flygtningesituationen

Europa oplever i øjeblikket en hidtil uset tilstrømning af mennesker, der ønsker at søge asyl. Især krigen i Syrien ligger til grund for denne forøgelse i antallet af asylansøgere, men også uroligheder i særligt mellemøstlige og afrikanske lande spiller en afgørende rolle. Europa Kommissionen fremlagde i november 2015 en opgørelse, der viste, at 1,2 millioner mennesker¹ siden begyndelsen af 2014 havde søgt asyl i et EU-land. På baggrund af de eksisterende tal har Europa Kommissionen ligeledes fremsat en fremskrivning, af hvilken det fremgår, at yderligere tre millioner personer vil have søgt asyl i et EU-land i slutningen af 2017. Med forbehold for at en del af de nuværende og forventede asylansøgere ikke vil blive tildelt ophold, vil tilstrømningen øge befolkningstallet i EU med 0,4 % (Europa Kommissionen, 2015:48).

Antallet af mennesker, der indgiver en ansøgning om asyl i Danmark er også de seneste år steget markant; i 2015 var dette tal (bruttoansøgstallet²) oppe på 21.225 sammenlignet med 3.806 i 2011

¹ Tallene blev fremlagt med forbehold for en vis usikkerhed, som blandt andet skyldes risiko for, at nogle personer er registreret flere steder og således vil indgå dobbelt i statistikkerne.

² Bruttoansøgstallet inkluderer de ansøgere, som tidligere er blevet registreret i et andet EU-land, hvor ansøgningen derfor må behandles. Dette sker i henhold til Dublinforordningen, der ud fra en række fastsatte kriterier har til formål hurtigst muligt at identificere hvilken medlemsstat, der er ansvarlig for behandlingen af en asylansøgning og at forebygge misbrug af asylproceduren ved indgivelse af flere ansøgninger (EUR-lex, 2013).

(Nyidanmark.dk, 2016a). Antallet af ansøgninger, der i Danmark blev realitetsbehandlet (registreringstallet) i 2015 var 10.434. Som følge af det høje antal ansøgninger er antallet af tildelte opholdstilladelser med baggrund i asyl ligeledes steget; antallet af opholdstilladelser til asylansøgere er mere end firedoblet over en periode på fem år med 2.294 asyl-begrundede opholdstilladelser i 2011 og 10.856 i 2015 (Nyidanmark.dk, 2016a). I løbet af de seneste år, har syriske flygtninge modtaget størstedelen af de opholdstilladelser, der er blevet tildelt i Danmark, men antallet af modtagere fra Eritrea, som dette speciale vil omhandle, har ligeledes været højt og stigende. I 2011 modtog blot 39 eritreere opholdstilladelse i Danmark mod 2.895 i 2015 (Danmarks Statistik, 2016). Omfanget af flygtninge fra netop denne del af verden fangede vores interesse, da det i denne tid forekom at være en overset, men samtidig stor, gruppe af flygtninge grundet det massive fokus på borgerkrigen i Syrien.

Socialt arbejde på flygtningeområdet

Af ovenstående fremgår det, at antallet af flygtninge i Danmark er steget markant de senere år. Landets kommuner har forpligtigelse til at forestå indsatsen, som har til formål at integrere disse flygtninge i det danske samfund. Foruden socialarbejdere i kommunalt regi, er det også interesse- og frivillige organisationer, som beskæftiger sig med denne form for socialt arbejde (Skytte, 2013).

Netop *socialt arbejde* er der forskellige definitioner af, herunder hvad det er, og hvad det indebærer. Ifølge Egelund (2011) kan socialt arbejde karakteriseres som “... *indsatser, som sigter mod at muliggøre alles deltagelse i samfundet. Socialt arbejde balancerer mellem samfundskrav til borgerne om at arbejde, deltage og opføre sig lovlydigt og normalt m.m. og borgernes krav om sikkerhed, tryghed og autonomi*” (Egelund, 2011:438). En definition af socialt arbejde, der kan supplere ovenstående, er udarbejdet af International Federation of Social Workers fra 2014:

“Socialt arbejde er en praksisbaseret profession og en akademisk disciplin, der fremmer social forandring og udvikling, social samhørighed, og empowerment og frigørelse af mennesker. Principper om social retfærdighed, menneskerettigheder, kollektivt ansvar og respekt for forskelligheder er centrale for socialt arbejde. Understøttet af teorier om socialt arbejde, samfundsvidenskab, humanistiske fag og oprindelige folks viden, inddrager socialt arbejde mennesker og strukturer for

at adressere livsudfordringer og for at opnå øget trivsel" (International Federation of Social Workers, 2014:1).

Definitionerne af integration er ligeledes flere. Hamburger (1997) fremsætter et bredt integrationsbegreb, hvor "... *integration refererer til en situation, hvor det tilstræbes at få to eller flere tilsyneladende forskellige størrelser til at fungere inden for samme 'rum'*" (Hamburger, 1997:135). Der kan argumenteres for, at der ud fra definitionerne er et vist sammenfald mellem socialt arbejde og integrationsindsatser generelt, idet begge dele har til hensigt at få forskelligartede menneskers samspil i visse rum eller omgivelser til at fungere bedst muligt. I overensstemmelse med socialt arbejde ses ligeledes ved integration den balancegang, det er på den ene side at stille krav til flygtninge og samtidigt sikre deres rettigheder. Det kan således med retfærdighed siges, at der er tale om socialt arbejde, når det handler om arbejde med flygtnings integration i det danske samfund. Integrationsindsatser i nærværende speciale skal i forlængelse heraf forstås bredt, hvorfor tiltag under ophold på asylcenter, i forbindelse med boligvisitering og mødet med Aarhus Kommune samt forløb på Integrationsnet, LærDansk og i virksomhedspraktik udgør grundlag for analyse. Desuden vil forhold som står i tæt relation hertil ligeledes blive inddraget.

Problemfelt

Den danske velfærdsmodel

Jævnfør Hamburgers (1997) ovenstående definition vedrører integration således det at tilstræbe en form for funktionalitet mellems to størrelser i en fælles arena. I dette speciale udgør det danske samfund, afhængigt af fokuset, såvel den ene størrelse som selve arenaen, hvori integrationen skal foregå. Af denne grund forekommer en belysning af den danske velfærdsstat som integrationens arena afgørende og vil her følge.

Ifølge Esping-Andersen (1990) kan tre forskellige velfærdsstatsregimer identificeres, hvor der i høj grad ses variation i forholdet mellem stat, marked og familie. Deraf ses ligeledes betydelig variation i velfærdsstaternes betoning af velfærd (Esping-Andersen, 1990:1;26). *Den socialdemokratiske regimetype*, som særligt kendetegner de skandinaviske lande, bygger på universalisme og solidaritet: "*All benefit; all are dependent; and all will presumably feel obliged to pay*" (ibid.:28). I denne form for velfærdsstat er familien ikke forpligtiget til at påtage sig det samme ansvar for

individet, som det er tilfældet i de to øvrige velfærdsstatsregimer. Der er snarere tale om at maksimere individets mulighed for selvstændighed og dermed gøre det uafhængigt af familiære bånd, og som følge heraf er denne regimetype en ganske særlig fusion mellem liberalisme og socialisme (ibid.:28). Den mest fremtrædende fusion er dog den mellem velfærd og arbejde; ligeså vel som alle har ret til arbejde, har alle også ret til forsørgelse i tilfælde af, at arbejde ikke er en mulighed. Denne konstellation medfører enorme udgifter for at bevare universalismen og solidariteten, hvorfor der er et ufravigeligt fokus på at minimere sociale problemer og maksimere statens indkomst (ibid.:28).

Til trods for at universalismen umiddelbart indebærer, at alle samfundsborgere er omfattet af de samme regler såvel som rettigheder, og at der tilbydes et relativt højt ydelsesniveau uanset behov, er universalismen i Danmark dog ikke rendyrket i praksis (Andersen, 1999). Dette skyldes bl.a., at forskellige indkomsterstøttende ydelser er præstations- eller behovsgraderede, hvilket bl.a. ses ved understøttelse i forbindelse med arbejdsløshed (Andersen, 2001). Universalismen – og troen på denne – står dog stadig stærkt i Danmark, da de universelle ordninger skaber et fællesskab, i og med alle på tværs af classeskel, benytter sig af ordningerne. Alle ved, at de og alle andre – ideelt set – vil blive forsørget fra vugge til grav, hvilket legitimerer de relativt høje udgifter til sociale ydelser (Andersen, 1999).

Et velfærdssamfund som det danske er dog ingen statisk instans, og en række forandringer har fundet sted – også på den socialpolitiske front igennem de seneste årtier. I 1990'erne oplevede en række vestlige samfund, herunder Danmark, et stigende pres på velfærdssystemet som følge af eksogene pres såsom globalisering, migration og stigende arbejdsløshed (Born & Jensen, 2005). Gilbert (2002) argumenterer for, at forsøget på at løse disse udfordringer har ført til, at de europæiske velfærdssamfund udvikler sig i en neo-liberal retning i erkendelsen af, at der er behov for større fleksibilitet, tilpasningsevne og højere effektivitet i arbejdskraften, idet nationale markeder indhyles i konkurrencen på det globale marked. Sideløbende med det stigende behov for en fleksibel arbejdskraft er bekymringer om menneskets ansvarlighed opstået – det vil sige, hvorvidt mennesket tager ansvar for sig selv og eget liv til alles fælles bedste. Bekymringerne og deraf følgende politiske beslutninger bevirker indførelsen af aktive arbejdsmarkedspolitikker. Disse indebærer bl.a. økonomiske incitamentter for, at borgere påtager sig arbejde eller på anden vis

bidrager til samfundet (Gilbert, 2002:10), som det ses ved eksempelvis indførslen af integrationsydelse, som uddybes nedenfor.

Forhold som globalisering, migration og stigende arbejdsløshed er afgørende, når der tales om eksogene pres, og herunder ses også indvandring og flygtningestrømme som væsentlige faktorer. I det følgende fokuseres på Danmark som en socialdemokratisk velfærdsstat og de udfordringer, der her ses i forhold til netop tilkomsten af flygtninge.

Den danske velfærdsstats udfordringer

Ifølge Necef (2001) udfordrer indvandring to fundamentale træk ved de moderne, demokratiske lande i den vestlige verden; nemlig nation-staten, hvilket vil sige den etniske, kulturelle og religiøse homogenitet, samt velfærdsstaten og dens universalisme og solidaritet (Necef, 2001:31).

Med udgangspunkt i Esping-Andersens (1990) kategorisering af velfærdsstater, argumenterer Necef (2001) for, at der i forbindelse med indvandring gør sig særlige udfordringer gældende for de nordiske velfærdsstatsmodeller, idet den omfordeling af samfundets rigdom, der finder sted, sker på baggrund af borgernes politiske tilknytning til den givne stat. En velfærdsstat er således et lukket system, da den del, der tilfalder borgerne mindskes og forringes, såfremt udlændinge har retskrav på samme behandling som de nationale borgere (Necef, 2001:34). En amerikansk politolog forudså allerede i 1986 dilemmaet: ”... *national welfare states cannot coexist with free movement of labor*” (ibid.:36). Dilemmaet er således det, at jo flere borgere, der kommer til et land, des flere skal staten og dermed fællesskabet beskytte og/eller forsørge; balancen mellem udgifter og indtægter trues.

De skandinaviske lande betragtes som de mest veludviklede velfærdsstater og tilmed nogle af verdens mest etnisk og religiøst homogene lande. Det hævdes, at denne form for homogenitet er krævet for, at et solidaritetsniveau, der kan opretholde tiltroen til medborgerne i en universalistisk velfærdsstat, kan opstå og bevares. Det kræver altså en vis form for solidaritetsfølelse og offervilje i form af højere skatter end i andre fællesskaber at kunne opretholde en velfærdsstat (ibid.:40). I forlængelse heraf stiller Necef (2001) sig undrende overfor, om denne homogenitet blot er et gunstigt forhold, der muliggjorde grundlæggelsen og opretholdelsen af den nordiske velfærdsstatsform, eller om der i højere grad i universalistiske velfærdsstater ses tendenser til assimilationsfremmende politik i et forsøg på at skabe denne homogenitet. Der kan argumenteres

for, at den socialdemokratiske velfærdsmodel er specielt assimilerende og dermed ensrettende over for etniske minoriteter (ibid.:41). Dette uddybes:

“Et samfund, som betragter ikke kun sine borgeres og indvandreres forsørgelse, men også skabelsen af lighed både indbyrdes mellem sine borgere og mellem sine borgere og sine indvandrere som et kardinalt offentligt anliggende, vil have stærkere tendens til at kræve kulturel identifikation og assimilation end et samfund, som ikke betragter hverken forsørgelsen af sine borgere eller skabelsen af lighed som et primært offentligt anliggende. Med andre ord er kulturel assimilation den pris, som de nordiske velfærdsstater – implicit eller eksplicit – kræver af etniske minoriteter for offentlig forsørgelse og lige adgang til sociale ydelser” (ibid.:42).

Homogenitet efterstræbes således i et samfund som det danske, da denne ikke blot antages at kunne være med til at sikre en nødvendig balance mellem statens udgifter og indtægter men også er en forudsætning for, at solidariteten mellem mennesker og dermed velfærdsstaten i sin grundform består. Petersen (2010) uddyber: *”Jo mere livsstil, chancer og risici varierer over gruppen, jo mere svækkes fornemmelsen af, at vi alle er i samme båd”* (ibid.:328). Den potentielle trussel på homogeniteten er derfor selvsagt et forhold, der danner grundlag for konstant politisk bevågenhed. I forlængelse heraf er det relevant at klarlægge, hvilke politiske reaktioner det høje indrejsetal – som kan true netop førnævnte balance – har affødt blandt politiske partier i Danmark.

Politiske reaktioner

I takt med det øgede antal flygtninge, som kommer til Danmark, er der med henvisning til økonomi såvel som universalisme og solidaritet et stigende fokus på den integration og det sociale arbejde, der finder sted landet over. Trods mange års politisk bevågenhed og forsøg på at opnå en vellykket integration, er der fra flere sider enighed om, at der fortsat er plads til forbedring.

Af eksempelvis Venstres hjemmeside fremgår det, at *“... den manglende integration af ikke-vestlige indvandrere udgør en enorm økonomisk belastning for samfundet”* (Venstre, 2014). Venstre har siden taget udgangspunkt i dette ståsted i det nuværende regeringsgrundlag fra juni 2015. Heraf fremgår: *“Det er uacceptabelt, at der i Danmark findes mennesker, der reelt er isolerede fra det omgivende samfund (...). Opgaven med at få integrationen til at fungere er så stor, at der er behov*

for at etablere et Udlændinge-, Integrations- og Boligministerium, der har fokus på denne opgave” (Statsministeriet, 2015). Men ikke kun blandt højrefløjspartier ses en utilfredshed med den hidtidige og nuværende integration. Alternativet har ligeledes meldt sig på banen i omtalte debat: *“... mens vi [Danmark] kun i begrænset omfang har reflekteret over, hvorvidt strukturerne i vores samfund fremmer god integration. I praksis har dette fokus resulteret i, at etniske minoriteter og den øvrige befolkning er blevet fremmede over for hinanden. Selvom det ikke har været intentionen, er der vokset et ‘os’ og et ‘dem’ ud af integrationsindsatsen”* (Alternativet, 2015). Af Radikale Venstres hjemmeside fremgår: *”Vi går væk fra den fejlslagne politik, der har været ført igennem 00’erne, hvor flygtninge bare har skullet sidde og vente...”* (Radikale Venstre, 2015). Endeligt er Socialistisk Folkeparti af følgende overbevisning: *“Det er desværre et faktum, at der findes integrationsproblemer i Danmark. Alle har et medansvar for at få integrationen til at lykkes – både dem, der kommer hertil, og dem, der har boet her altid”* (Socialistisk Folkeparti, 2016). Flere steder på tværs af den politiske arena ses således enighed om, at den hidtidige integrationsindsats ikke har haft et tilstrækkeligt udbytte og at indrejsetallenes størrelse derfor stadig ses som udfordrende.

Der bliver således fra såvel nationalt hold som fra Europa Kommissionens side spekuleret i de konsekvenser, flygtningenes ankomst til og ophold i Europa måtte have på både kortere og længere sigt. Både transit- og destinationslandene i Europa får testet deres evner til at håndtere menneskemængden, og i visse lande mærkes såvel politiske som sociale spændinger som følger heraf (Europa Kommissionen, 2015:48). Også i Danmark har disse ført til konkret handling, herunder lovændringer.

Folketinget vedtog eksempelvis indførsel af integrationsydelse med virkning fra den 01.09.15. Integrationsydelsen tildeles personer, som ikke har haft ophold i Danmark de seneste syv år inden for de seneste otte år, og ydelsen træder i disse tilfælde i stedet for uddannelses- og kontanthjælp (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, 2015). Det betyder, at en flygtning uden forsørgerpligt frem over modtager ca. 4000 kr. mindre pr. måned. Der er dog mulighed for et tillæg til denne ydelse, såfremt flygtningen når og består et vist niveau i danskundervisning. Om formålet med denne stramning udtaler Udlændinge-, Integrations- og Boligminister, Inger Støjberg: *”Vi indfører en ny integrationsydelse på SU-niveau, så det bliver mindre attraktivt at søge til Danmark. Samtidig bliver der mulighed for en sprogbonus til personer, der aktivt forsøger at blive en del af*

det danske samfund" (Beskæftigelsesministeriet, 2015). Af relaterede vedtagelser kan nævnes de to- og trepartsaftaler, som regeringen har indgået med henholdsvis Kommunernes Landsforening (KL) og Dansk Arbejdsgiverforening (DA) og LO. Begge aftaler har beskæftigelse som omdrejningspunktet, hvilket i topartsaftalen begrundes med, at *"beskæftigelse er en afgørende faktor i en succesfuld integration. Alt for få flygtninge og familier til flygtninge er i dag i beskæftigelse. Regeringen og KL er enige om, at denne udvikling skal vendes – af hensyn til sammenhængskraften i det danske samfund og samfundsøkonomien"* (Regeringen & KL, 2016:6). Regeringens samarbejde med arbejdsmarkedets parter synes at være centreret om samme: *"Såfremt Danmark skal håndtere den voksende integrationsudfordring, er det afgørende, at langt flere flygtninge og familiesammenførte kommer i beskæftigelse og på denne måde bliver en del af fællesskabet. Og det skal ske hurtigere end i dag"* (Regeringen, DA & LO, 2016:1). Det tydeliggøres hermed, at der i den politiske dagsorden ses et lighedstegn mellem integration og beskæftigelse. Som en forlængelse heraf skal integrationsindsatserne tilpasses denne forståelse af arbejdsmarkedsdeltagelse som integrationsmål: *"Alle nytilkomne skal som udgangspunkt have en virksomhedsrettet indsats, da det understøtter beskæftigelsesmulighederne"* (Regeringen & KL, 2016:6). Det fremgår således af bl.a. anvendelsen af termerne "sammenhængskraft" og "fællesskab" at de politiske tiltag er en reaktion på den førnævnte bekymring om indrejsetallenes indvirkning på den velfærdsstatslige fundamentale solidaritet; en reaktion, der afføder et integrationsmæssigt beskæftigelsesfokus.

I Europa Kommissionens (2015) fremskrivning anslås det, at flygtningestrømmen fortsat vil være en realitet i de kommende år, hvorfor det også fremadrettet vil være et politik- og praksisområde, som vil blive debatteret ihærdigt. Dette medfører, at integrationsområdet inden for socialt arbejde ligeledes vil forblive genstand for opmærksomhed, diskussion og ikke mindst undersøgelser såvel som forskning. Her følger et oprids af den for problemfeltet hidtidige, relevante forskning.

Forskning på området

Der er foretaget adskillige undersøgelser og produceret store mængder af litteratur på området – det vil sige om minoriteter, flygtninge, indvandrere, efterkommere og migranter for blot at nævne nogle få underkategorier. Ifølge Ejernæs (2002) er det som følge heraf umuligt at skabe en dækkende oversigt over omtalte forskning.

Ejrnæs (2002) beskæftiger sig særligt med etniske minoriteters tilpasning til livet i Danmark og herunder forholdet mellem majoritetssamfundet og etniske minoriteter. Han argumenterer for, at forskningen på dette område fremstår fragmenteret, og årsagen hertil skal bl.a. findes i, at ingen enkelt undersøgelse eller forskningsfora tager højde for alle de aspekter, som vedrører etniske minoriteters tilpasning til samfundslivet i Danmark (ibid.:4); diskrimination og racisme i samfundet (Kleist, 2006) og på arbejdsmarkedet (Mikkelsen, 2008:58ff; Larsen & Pedersen, 2009), betydningen af en sproglig barriere (Mikkelsen, 2008:77; Whyte, 2015:97), psykiske konsekvenser (LG Insight, 2013), kulturelle og religiøse forskelle og disses betydning for integrationen (Kvaale, 2007; Sjørølev, 2007; Skytte, 2016).

En anden årsag til feltets fragmenterede status er, at der er i høj grad er forskellige teoretiske, metodiske og videnskabsteoretiske udgangspunkter for analyser på området; demografiske, økonomiske, sociologiske, politologiske, antropologiske og psykologiske for blot at nævne nogle få (Ejrnæs, 2002:4). Et vigtigt opmærksomhedspunkt på dette forskningsområde er i forlængelse heraf, at der siden 1980'erne, som anført, er foretaget et utal af evalueringer og undersøgelser, men at disse i rigt omfang har været initieret af politikere og embedsmænd fra både statslig og kommunal regi. Det betyder, at megen af den i dag tilgængelige litteratur på området omkring etniske minoriteter er skabt på opfordring af beslutningstagere og således er skabt ind i en for disse relevant kontekst (ibid.:6).

Endnu et forhold, der kendetegner forskning på området og dermed nærværende problemfelt er, at der eksisterer megen international forskning, men at dennes generaliserbarhed til danske forhold og dermed nationale relevans er begrænset. Dette skyldes bl.a., at der på tværs af lande er stor forskel på rammerne for integration. Der ses eksempelvis forskelle i nationernes velfærdsregimer og dermed de forsørgelsesmæssige vilkår, som flygtninge verden over møder (Esping-Andersen, 1990). Ligeledes synes udenlandske undersøgelser vanskelige at anvende, da de vedrører problematikker omhandlende andre flygtningepolitikker og andre etniske grupper. Desuden ses variation i de sproglige barrierer, som flygtninge møder, da nogle på forhånd taler modtagerlandets dominerende sprog. Endeligt er der ligeledes en afgørende forskel i, i hvilken målestok og med hvilke baggrunde en nation aktuelt modtager og historisk set har modtaget flygtninge, da disse faktorer afføder varierende tilstande og følgerikninger i de øvrige samfund (Mikkelsen,

2008:13ff). Vi er i specialet således opmærksomme på, at ikke alt litteratur har relevans for den her gældende problemstilling, hvilket der i udvælgelsesprocessen er taget højde for.

Et fokus, som både historisk og aktuelt fylder meget i den danske forskning, er flygtninges arbejdsmarkedsdeltagelse. Dette ses eksempelvis i overensstemmelse med ovenstående gennemgang af politiske reaktioner ved, at *“... der synes at være en generel konsensus i Danmark om, at arbejdsmarkedsintegration – eller rettere – at inklusion på arbejdsmarkedet er en afgørende betingelse for inklusion på andre områder og dermed for indvandrernes integration som helhed”* (Emerek, 2003:11). Kallehave (2006) påpeger i tråd hermed, at statsligt initierede integrationsindsatser ofte har øget beskæftigelse som det mest centrale mål, og at en lav beskæftigelsesprocent blandt immigranter dermed ifølge politikere vidner om dårlig integration (ibid.), hvilke ligeledes sås i to- og trepartsaftalerne. Af samme grund er der i litteraturen i de forgangne år flere eksempler på overblik over etniske minoriteters arbejdsmarkedstilknytning og konsekvenserne heraf (Mogensen, 2000; Mikkelsen, 2008). Også i dag ses erhvervsfrekvensen blandt ikke-vestlige indvandrere som et dominerende forskningsfokus; i 2014 fremlagde Rockwool Fondens Forskningsenhed en prognose for, hvilke konsekvenser nutidens udviklingstendenser potentielt kunne have for den offentlige økonomi i 2050 (Rockwool Fondens Forskningsenhed, 2014:1). Seneste skud på stammen inden for beskæftigelsesrettet integrationsforskning er gennemført af Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (KORA) på opdrag fra Udlændinge, Integrations- og Boligministeriet. Formålet hermed var at undersøge kommunernes integrationsindsats i forhold til beskæftigelse for forskellige grupper af ikke-vestlige indvandrere. Det fremgår heraf, at ikke-vestlige indvandrere også i fremtiden forventes at udgøre en økonomisk udfordring for det danske samfund, såfremt der ikke rettes op på gruppens manglende deltagelse på arbejdsmarkedet og deraf følgende bidrag til den danske økonomi (KORA, 2016).

Et arbejdsmarkedsfokus var ligeledes grundlaget for en undersøgelse som konsulentfirmaet DISCUS A/S i 2008 forestod på vegne af Aarhus Kommunes daværende Integrationsråd. Målet for undersøgelsen var at kvalificere drøftelserne om ledige flygtninge og indvandreres motivation, barrierer og muligheder på arbejdsmarkedet, og samtidig bidrage til en styrkelse af indsatsen for at få målgruppen i arbejde (Discus, 2008). Der ses således også lokalt i Aarhus Kommune, der vil udgøre den geografiske ramme for dette speciale, et klart beskæftigelsesfokus.

Det kan med baggrund i ovenstående siges, at der i forhold til flygtninge, indvandrere og integration ses et klart og tydeligt beskæftigelsesfokus på forskningsområdet. Dette perspektiv står dog ikke alene. Schjødt (1996) udviser eksempelvis en skepsis over for dette fokus, da indplacering på arbejdsmarkedet og det faktum, at en flygtning dermed kan forsørge sig selv og sine, ikke er ensbetydende med integration i samfundet (ibid.:139). Ifølge Schjødt (1996) er integration i et samfunds sociale og mellemmenneskelige kredsløb afgørende, og denne integrationsform ses som det bedste værn mod et splittet dansk samfund, hvor minoriteter og majoriteter står over for hinanden i stedet for at leve sammen med hinanden (ibid.:140). Han argumenterer for følgende: *“I virkeligheden kan antallet af flygtninge, der f.eks. spiller badminton i en sportsforening, være en meget bedre indikator på integration, end deres eventuelle deltagelse på arbejdsmarkedet”* (ibid.:140). I hans optik bør integrationsforskning således vedrøre andet og mere end blot arbejdsmarkedsdeltagelse.

Der tegner sig således et billede af, at der hersker generel konsensus om, at integration er et omfangsrigt og betydningsfuldt anliggende. Foki har været mange, og emnet er gennem tiden blevet belyst fra adskillige vinkler med forskellige formål, hvorfor en nødvendig klarlæggelse af, hvordan integration kan forstås og bliver anvendt, følger.

Integrationsbegrebet

Vender vi atter blikket mod Ejrnæs (2002), problematiserer han, at der i megen af den forskning, der igennem årene er produceret på området, ikke tydeligt fremgår en redegørelse for, hvordan integration defineres og skal forstås. Det fremstår ifølge Ejrnæs (2002) *“... enestående uklart, hvad der menes med integration som teori, som politisk mål eller som utopi”* (ibid.:6). Ejrnæs (2010) påpeger i forlængelse heraf, at det er vigtigt, at man forholder sig kritisk til begrebet integration og dets popularitet. Han problematiserer det forhold, at integration umiddelbart fremtræder som et videnskabeligt begreb, der har en iboende positiv klang og samtidig virker let at forstå. Dette gør, at man lettere bliver forledt til at acceptere argumentationen for bestemte forslag – alene fordi formålet angives at være integration samtidig med, at målet fremstilles i et videnskabeligt sprog (ibid.:1). Preis (1996) rejser også en kritik af integrationsbegrebet og dets anvendelse i litteraturen gennem tiden og ser et behov for: *“... at ‘dekonstruere’ begrebet integration, således at det bliver taget for, hvad det er – en vedvarende, socialt konstrueret og forhandlet proces og ikke en simpel*

gennemførelse af en allerede specificeret handlingsplan med dertil forventede resultater” (ibid.:228). Med inspiration i Ejrnæs (2002;2010) og Preis (1996) ser vi en nødvendighed af at dykke ned i den i Danmark anvendte integrationsforståelse for at forstå den kontekst, som integrationsindsatserne er indlejret i. Dette finder vi afgørende for at forstå, hvornår der netop er tale om hvilken integrationsform – en distinktion, som har sin relevans i såvel politiske sammenhænge som i praksis.

Det essentielle i at klarlægge integrationsforståelser beror ifølge Jensen (2007a) på, at der er en indre logisk struktur mellem integrationsopfattelse og valg af politiske instrumenter. Forskellige integrationsforståelser aktualiserer således forskellige politiske anbefalinger med det formål at fremme integration. Det vil sige, at hvad der forekommer at være en selvfølge ud fra én integrationsforståelse kan være irrelevant eller direkte i modstrid med integration ud fra en anden forståelse (ibid.:406). Hamburger (1990) anvender i tråd hermed begreberne *integration*, *assimilation* og *segregation* og agiterer for, at integration ikke kan bruges som en fællesbetegnelse for de tre anvendte begreber, da teorierne bag har væsentlige forskelligheder.

Segregationsteori forbindes ofte med en såkaldt primordial etnicitetsopfattelse – det vil sige en opfattelse af, at der findes flere biologiske menneskeracer, som er med til at udgøre etniske grupper men også med til at skabe etniske konflikter i et givent samfund. Måden at løse sådanne konflikter, og den langsigtede målsætning for politik med segregation som udgangspunkt, er at adskille de etniske grupper, både fysisk og eventuelt økonomisk og politisk. Segregation kan også finde sted frivilligt, hvor etniske minoriteter ønsker at bevare egen kultur og derfor søger at isolere sig (ibid.:308).

Den overordnede målsætning for assimilationspolitik er derimod, at etniske minoriteter i samfundet på lang sigt skal opgive egen kultur og overtage majoritetskulturen. Der stilles altså krav til etniske minoriteter om, at de tilpasser sig den oprindelige befolknings kultur, sprog og sædvaner og dermed giver afkøb på eget. Eksempelvis er det med udgangspunkt i assimilationspolitik muligt at fratage minoriteter friheden til selv at vælge, hvor de vil bo. Målsætningen bliver dermed at skabe et kulturelt homogent samfund, da kulturel heterogenitet – og dermed dannelsen af forskellige etniske grupper – menes at være årsagen til konflikter i et samfund. Assimilationspolitik har tre

grundlæggende principper. Assimilationspolitik er rettet mod det enkelte individ, da det er det enkelte individ, der skal assimileres ind i majoritetskulturen, og derfor er foranstaltninger ligeledes målrettet individet og ikke en etnisk gruppe som helhed. Derudover bygger assimilationspolitik på et princip om, at det enkelte individ skal ligestilles, hvad angår rettigheder og pligter, med majoritetskulturens individer. Dette bringer os videre til det tredje og sidste princip; at der skal etableres få eller ingen særforanstaltninger for indvandrere, hvorved samfundet forbliver kulturelt, strukturelt og institutionelt uforandret uagtet antallet af indvandrere, der kommer til Danmark (ibid.:308).

Integrationsteorien er, i tråd med assimilationsteorien, forbundet med en kulturel etnicitetsopfattelse, hvorfor også denne teori ser kultur som et grundlag for skabelse af etniske grupper og som et afgørende element i skabelsen af etniske konflikter i et samfund. Hamburger (1990) anvender integrationsbegrebet i forståelsen af pluralistisk integration. Integrationspolitik med et sådant afsæt har til formål at skabe et flerkulturelt samfund, som tillader, at etniske grupper kan bevare deres kultur i videst muligt omfang, mens der simultant skabes en fælles kulturel base – altså finder en gensidig tilpasning sted (ibid.:309). Også integrationsteorien bygger på tre grundlæggende principper. Integrationspolitikken er gruppeorienteret, hvorfor indvandrere anskues som et medlem af et etnisk gruppe med egen kultur. Ligestilling af de etniske grupper, hvad angår status og kompetence i samfundet, er et mål i integrationspolitikken, hvorfor det er indvandrergupper som helhed, der skal integreres, og ikke blot hvert enkelt individ. Princippet implicerer, at positive særforanstaltninger over for indvandrergupper etableres, hvor det er muligt at tage højde for særlige forhold forbundet med og internt i grupper. Integrationspolitik er desuden baseret på et princip om dobbeltintegration. Dette bunder i en anskuelse om, at styrkelse af etniske grupperes egen identitet og kultur er afgørende for, at samme gruppe – som helhed – kan integreres. Endeligt er integrationspolitik karakteriseret ved, at der er mulighed for flerkulturelle forløb (ibid.:310). Hamburger (1997) er dog ikke blind for, at dette gruppefokus også bærer en potentiel risiko for, at individet eksempelvis mister sin individualitet og universelle rettigheder, ligesom det knyttes til en bestemt kategori med mulighed for stigmatisering etc. Det fastholdes dog, at der ikke er tale om naturlige følger af pluralistisk integration med derimod risici (ibid.:139).

Som det fremgår er der således fundamentale forskelle alt afhængig af, hvilken integrationsform der vælges, når det gælder både mål og midler i integrationspolitikken såvel som hvilke krav, der stilles til måde etniske minoriteter og samfundet i sin helhed.

Med baggrund i ovenstående integrationsforståelse, er det både Jensen (2007a) og Hamburgers (1990;1997) pointe, at den danske indvandrerpolicy er baseret på assimilatoriske principper og de politiske indsatser for målgruppen ditto. Der ses primært to konsekvenser heraf; risiko for (yderligere) segregering af etniske minoriteter samt grundlag for fastholdelse af fordomme og negative forventninger over for etniske minoriteter (Hamburger, 1990:314ff). Om risiciene lyder det: *"... hvis man fra politisk side presser indvandrerne til at bryde med eller opgive nogle kulturelementer, der er essentielle for dem, risikerer man, at de segregerer sig på de områder, hvor det er muligt"* (ibid.:316). Det efterlader en ikke uvæsentlig problemstilling: *"Paradokset ved en assimilationspolitik er, at man sjældent opnår den ønskede effekt, nemlig assimilation af minoritetskulturerne, og ej heller integration, men ofte en decideret modreaktion i form af segregation i forhold til majoritetskulturen"* (ibid.:316).

Hvilke integrationsforståelser, der gør sig gældende og kommer til udtryk på den på den politiske arena i Danmark, vil i det følgende blive gennemgået, men indledningsvist præsenteres de grundlæggende vilkår, som asylansøgere på baggrund af lovgivningen stifter bekendtskab med.

Gældende integrationspolitik og integrationsforståelse

Når flygtninge ankommer til Danmark, søger de asyl, og får efterfølgende ophold på et modtagecenter, mens de afventer en afgørelse om, hvorvidt deres sag skal behandles i Danmark. Er dette tilfældet får flygtningene ophold på et opholdscenter, mens det afgøres, om deres ansøgning om asyl kan imødekommes. Asylansøgere over 18 år skal indgå en kontrakt med asylcentret, hvoraf det vil fremgå, hvilken undervisning og aktivering denne skal deltage i samt, hvilke arbejdsopgaver denne skal påtage sig i asylcentret. Børn skal deltage i undervisning, og personer over 18 år skal ligeledes deltage i undervisning, som har til formål at vedligeholde og udbygge dennes almene og faglige færdigheder. Så snart det er vurderet, at en asylansøgers sag skal behandles i Danmark, skal asylansøgeren modtage undervisning i bl.a. dansk, engelsk eller eget modersmål gennemsnitligt ti timer om ugen. Der kan ligeledes være tale om undervisning i fag, som vurderes at kunne fremme færdigheder og dermed eventuel integration i Danmark. Tildeles asylansøgeren opholdstilladelse i

Danmark, skal denne tilbydes intensiv danskundervisning, også kaldet fremrykket danskundervisning, frem til overdragelse til den kommune, som fremover har ansvaret for flygtningens integration. I asylcentre er der ligeledes mulighed for intern eller ekstern aktivering, hvilket afhænger af, hvor i asylprocessen sagen er (Nyidanmark.dk, 2016b).

Efter tildeling af asyl bestemmer Udlændingestyrelsen i medfør af Integrationsloven hvilken kommune, flygtningen skal bo i og dermed visiteres til. Flygtningene har mulighed for at afgive ønsker vedrørende personlige forhold, eksempelvis allerede eksisterende familierelationer i landet samt eventuelle øvrige forhold i kommunerne, der efterleves hvis muligt. Visiteringen sker dog i udgangspunktet på baggrund af kvoter, som afgør, hvor mange flygtninge hver enkelt kommune skal modtage (Nyidanmark.dk, 2016c). Aarhus Kommune modtog eksempelvis 449 flygtninge i 2015, og af landets fem regioner modtog Region Midtjylland samlet set flest flygtninge, nemlig 2.793 (Nyidanmark.dk, 2016a).

Integrationsloven regulerer primært kommunernes ansvar for flygtninge. I Integrationsloven udstikkes alene de overordnede rammer for en indsats, hvorfor kommunerne i høj grad også har stor selvbestemmelsesret i forhold hertil. En række tiltag ligger dog fast, som i det følgende skitseres.

De første tre år efter ankomst i en kommune, er flygtningen omfattet af et *integrationsprogram*, jævnfør Integrationsloven § 16, stk. 5, som skal igangsættes senest én måned efter kommunen har overtaget integrationsansvaret (Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet (UIBM), 2016a). Integrationsprogrammet er todelt og består i henhold til Integrationsloven § 16, stk. 2 af danskuddannelse og beskæftigelsesrettede tilbud (ibid.). Senest én måned efter overtagelse af integrationsansvaret skal kommunen i henhold til Integrationsloven § 19 ligeledes sørge for i samarbejde med flygtningen at udarbejde en *integrationskontrakt*. I samme forbindelse skal flygtningen underskrive en *erklæring om integration og aktivt medborgerskab* i det danske samfund. Formålet med integrationskontrakten og den nævnte erklæring er, at udlændingen hurtigst muligt opnår ordinær beskæftigelse. Udlændingens individuelle færdigheder og forudsætninger samt arbejdsmarkedets behov skal i denne forbindelse fremgå, og såfremt ordinær beskæftigelse ikke umiddelbart er et realistisk mål, skal indholdet af kontrakten tilrettelægges med henblik på, at udlændingen forbedrer sine muligheder for senere at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet. Det vil

sige, at kontrakten skal fastlægge indhold af aktiviteter og i hvilket omfang, udlændingen skal have tilbud i medfør af integrationsprogrammet. Integrationskontrakten skal således sikre kvaliteten af den enkelte udlændinges integrationsprogram (ibid.). Endeligt skal der jævnfør Integrationsloven § 15a senest tre måneder efter kommunens overtagelse af integrationsansvaret udarbejdes en *integrationsplan*, som består af en udrednings- og indsatsdel. Denne skal bidrage til at sikre en sammenhængende og bred integrationsindsats (ibid.). En af kommunens første opgaver er dog i henhold til Integrationsloven § 12, stk. 1 i øvrigt hurtigst muligt at finde en permanent bolig (ibid.).

Flygtninge- og integrationsområdet er, som det ses, i høj grad et lovreguleret område. Regeringen har siden sin tiltrædelse i sommeren 2015 ligeledes lagt stor vægt herpå, og i Regeringsgrundlaget lyder det bl.a.: ”*Regeringen ønsker en vellykket integration, hvor flere vil Danmark, og færre lever i parallelsamfund. Det er uacceptabelt, at der i Danmark findes mennesker, der reelt er isolerede fra det omgivende samfund, og som lever efter egne normer og regler*” (Statsministeriet, 2015:24). Regeringsgrundlaget bidrager til at udstikke den kurs, der skal gælde for integrationsarbejdet med flygtninge i Danmark; en kurs der i sin ordlyd i høj grad synes at tage afstand fra segregering, eftersom et usammenhængende og opsplittet samfund modarbejdes.

Kigger vi nærmere på Integrationsloven fremgår der også her klare forventninger til flygtninge og deres integration til det danske samfund. I formålsbestemmelsen fremgår bl.a.: ”*Lovens formål er at sikre, at nyankommne udlændinge får mulighed for at udnytte deres evner og ressourcer med henblik på at blive deltagende, selverhvervende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere i overensstemmelse med grundlæggende værdier og normer i det danske samfund*” (UIBM, 2016a). Netop de grundlæggende danske værdier og normer er et omdrejningspunkt, og kendskab hertil er blot ét ud af flere mål med de i lovgivningen mulige integrationsindsatser: ”... *bibringer den enkelte udlænding en forståelse for det danske samfunds grundlæggende værdier og normer*” (ibid.).

I den tidligere nævnte integrationserklæring bliver flygtninge allerede tidligt under deres ophold i Danmark orienteret om, hvad der er rigtigt og forkert i Danmark, herunder hvad betragtes som særlig dansk. I erklæringen lyder det bl.a.: ”*Jeg anerkender, at det danske sprog og kendskabet til det danske samfund er nøglen til en god og aktiv tilværelse i Danmark. Jeg vil derfor lære dansk og skaffe mig viden om det danske samfund hurtigst muligt*” (UIBM, 2016b). Det fremgår endvidere:

”Jeg anerkender, at aktivt engagement i det danske samfund er en forudsætning for medborgerskab i Danmark, uanset hvor længe mit ophold her i landet måtte vare” (ibid.). Endeligt fremgår det ligeledes: ”Jeg anerkender, at mænd og kvinder har lige pligter og rettigheder i Danmark, og at både mænd og kvinder skal bidrage til samfundet. Mænd og kvinder har således den samme ret – og i visse tilfælde pligt – til at uddanne sig og arbejde, ligesom mænd og kvinder har den samme ret til at deltage i demokratiske processer. Både mænd og kvinder har pligt til at betale skat og varetage forældreansvaret over for deres børn” (ibid.). Ordlyden i integrationserklæringen og i de her fremhævede citater implicerer en forventning om diversitet i normer og værdier mellem etniske minoriteter, som skal bekende sig erklæringen med deres underskrift, og majoriteten. De etniske minoriteter bliver via erklæringen konfronteret med disse forskelligheder, ligesom det forventes af dem, at de i et vist omfang er nødt til at fralægge sig egne værdier for i stedet at internalisere de danske og dermed lade sig integrere i Danmark.

Det faktum, at danske egenskaber og værdier er attråværdige og til dels overlegne i forhold til flygtninges tidligere, vidner om, at integrationserklæringen er bygget på et etnocentrisk fundament. Etnocentrisme afføder en forståelse af, at etniske minoriteter trænger til at blive integrerede eller resocialiserede og ligger i naturlig forlængelse af en assimilatorisk integrationsforståelse, der netop har til hensigt på individniveau at overføre majoritetens værdigrundlag til minoriteten. (Jensen, 2007a:408). Etniske minoriteter underlægges således reelt gennem dansk lovgivning en assimilationstvang (ibid.:409), som det her eksemplificeres ved integrationserklæringen.

Også visiteringen af flygtninge til landets kommuner er interessant at dvæle ved. Såkaldt spredningspolitik har været ført i flere lande gennem mange år, herunder også i Danmark de seneste ca. 30 år. Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet fremhæver, at formålet med kvotesystemet er at sikre en jævn geografisk fordeling af udlændinge for at opnå bedre forudsætninger for en vellykket integration samt at sikre, at flere kommuner deltager i integrationsopgaven (UIBM, 2016c). Damm (2006) påpeger ligeledes, at spredningspolitik har til hensigt at fremme integration af flygtninge gennem gruppens interaktion med majoritetsbefolkningen (ibid.:350). Interaktion med majoritetsbefolkningen ses altså som et middel mod segregering, og man kan med baggrund i den øvrige integrationspolitik argumentere for, at midlet ligeledes synes at have et assimilatorisk grundlag.

Et andet punkt, hvor regeringens integrationsforståelse kommer til udtryk er via de krav, der stilles i forbindelse med tilegnelse af permanent opholdstilladelse. Et af kravene er ud over nogle grundlæggende betingelser at opfylde to ud af fire supplerende betingelser, hvoraf én er medborgerskabsprøven indeholdende spørgsmål om det danske folkestyre, hverdagsliv, kultur og historie (Nyidanmark.dk, 2016d). Af formålsbestemmelsen i Bekendtgørelsen om medborgerskabsprøven fremgår: ”Medborgerskabsprøven skal vise udlændingens integrationsgrad målt på vedkommendes fortrolighed med danske samfundsforhold, herunder spørgsmål om hverdagsliv i Danmark, og dansk kultur og historie” (UIBM, 2016d). Det fremgår uddybende i § 10, at prøvedeltageren ved prøven dokumenterer at have opnået kendskab til ”... danske samfundsforhold, herunder f.eks. spørgsmål om det danske velfærdssamfund, om arbejdsmarkedet og den danske arbejdspladskultur, om det danske uddannelsessystem, om det danske demokrati og grundlæggende danske værdier, om Danmark og omverdenen, om Danmarks geografi” (ibid.). Også denne del af lovgivningen på området indeholder altså ligeledes tydelige etnocentriske og assimilatoriske grundelementer, hvor værdiovertagelse er en forudsætning for medborgerskab.

Med baggrund i ovenstående kan der argumenteres for, at der i lovgivningen på integrationsområdet udover en væsentlig afstandtagen fra segregering i høj grad ses assimilatoriske aspekter til trods for, at der tales om integration. Det fremgår mere eller mindre latent i det juridiske materiale, at etniske minoriteter forventes at fralægge sig egne, kulturelle normer og værdier for i stedet at skabe forståelse for, dokumentere kendskab til og udvise de danske.

Da nærværende speciale beskæftiger sig med de oplevelser, som flygtninge i Aarhus Kommune har gjort sig med integrationsindsatser, er det relevant at skitsere integrationsforståelsen, der gør sig gældende i netop denne kommunes integrationspolitik. Da vi som tidligere anført forstår integrationsindsatser i en bred forstand, gives der i nedenstående kun eksempler på integrationsforståelsen i udvalgte indsatser i Aarhus Kommune.

Integrationsindsatser i Aarhus Kommune

Aarhus Kommune benytter sig særligt af Integrationsnet og LærDansk som tilbud, flygtninge henvises til efter ankomst til Aarhus Kommune. Begge tilbud er en del af integrationsafdelingen i Dansk Flygtningehjælp. Integrationsnets visioner og værdier lyder: ”Integrationsnet tilbyder effektive og skræddersyede løsninger til landets kommuner med det mål at integrere flygtninge og

indvandrere bedst muligt i det danske samfund” (Integrationsnet, 2016a). Integrationsnet arbejder med ”... *at integrere flygtninge og indvandrere bedst muligt i det danske samfund*” (Integrationsnet, 2016b). Arbejdet består af en række forskellige forløb, hvor der her skal fokuseres på det indledende forløb – det flygtninge møder som det første. Forløbet består af en screening og kompetenceafklaring af den enkelte flygtning. Derudover består forløbet af undervisning i det danske samfund, dansk kultur og støtte til tilegnelse af sproglige, kulturelle og faglige kompetencer. Undervisningen omfatter således bl.a. rettigheder, pligter og krav i Danmark samt dansk arbejdsmarkedskultur (Integrationsnet, 2016c). Integrationsnet forklarer ikke, hvad der menes med integration, men der synes at være sammenhæng mellem indsatsens formål og assimilation, eftersom indsatsen er rettet mod det enkelte individ, som skal tilpasses majoritetskulturen (Hamburger, 1990). Desuden ses en vis etnocentrisme og et assimilatorisk fokus, idet flygtningene skal lære og tilegne sig væsentlige danske værdier og normer for netop at blive integreret *bedst muligt*.

Som ved Integrationsnet har LærDansk ej heller ekspliciteret, hvad der netop skal forstås ved integration i deres arbejde. LærDansk er Danmarks største sprogcenter med danskuddannelser for voksne udlændinge. Værdierne i LærDansk er i tråd med de ovenfor anførte: ”*Det grundlæggende formål med at uddanne voksne udlændinge i dansk sprog og kultur er at skabe velfungerende og velintegrerede medborgere. Her er tilknytningen til arbejdsmarkedet helt central, og derfor har undervisningen hos LærDansk altid fokus på jobsøgning, arbejdssprog og arbejdskultur, uanset kursistens nationalitet og niveau*” (LærDansk, 2016). Der er således fokus på, at flygtninge selvsagt lærer dansk, men i ligeså høj grad er fokus, som det blev anført i forbindelse med topartsforhandlingerne ovenfor, på arbejde, arbejdsmarkedet og ikke mindst *dansk* kultur. Der er derimod ikke fokus på eksempelvis flygtningenes egen kultur eller eget sprog, hvilket ville være i tråd med den pluralistiske integration. Også ved denne integrationsindsats kan der derfor argumenteres for at være tale om assimilatoriske aspekter i arbejdet med at integrere flygtninge.

Flygtninge, som er omfattet af et integrationsprogram har i overensstemmelse med en aktiv socialpolitik pligt til at deltage i et beskæftigelsesrettet tilbud: ”*Alle flygtninge og familiesammenførte vil have pligt til at deltage i den virksomhedsrettede indsats og skal sanktioneres økonomisk ved ulovlig udeblivelse herfra*” (Regeringen, DA & LO, 2016:8). Dette kan

være i form af en virksomhedspraktik, som bl.a. har til formål at opkvalificere flygtningen inden for et givent arbejdsområde; en opkvalificering der har til hensigt i det lange løb at medføre beskæftigelse. Derudover kan forløbet ligeledes give mulighed for, at flygtningen får kendskab til det danske arbejdsmarked og de normer, værdier og kulturelle forhold, som gør sig gældende: ”*Indsatsen i integrationsprogrammet skal have et klart fokus på, at den enkelte skal ud på en virksomhed for at lære arbejdsmarkedet og derigennem sproget at kende og hurtigst muligt levere et bidrag til det danske samfund*” (ibid.:2). Ovenstående citat vidner om, at lighedstegnet, der, som tidligere anført, i lovgivningen er sat mellem integration og arbejdsmarkedsdeltagelse, fremgår tydeligt af denne del af integrationsprogrammet. Ligeledes fremhæves forventningen om flygtningenes bidrag til samfundet, hvilket kan ses i relation til den førnævnte politiske bekymring vedrørende indrejsetallets påvirkning af velfærdsstatens sammenhængskraft.

Opsamlende kan det anføres, at integration i Aarhus Kommune givetvis kan forstås som en blanding af integration, segregering og assimilation. Assimilatoriske aspekter synes dog fremtrædende, i det der bl.a. forekommer at være fokus på det enkelte individ, som skal tilpasse sig det danske samfund. Dette gør sig både gældende på makroniveau i form af regeringsgrundlaget og i særdeleshed integrationserklæringen, ligesom det ses på mesoniveau i Aarhus Kommune.

Med baggrund i ovenstående er det klart, at der – også – i nærværende speciale er behov for at definere, hvad der skal forstås ved integration. I det følgende præsenteres derfor vores integrationsforståelse, som sammen med forståelsen af velfærdssamfundet vil udgøre den ramme, i forhold til hvilken vores efterfølgende præsenterede problemformulering skal forstås.

Vores integrationsforståelse

Vores integrationsforståelse tager afstand fra det gængse lighedstegn mellem integration og arbejdsmarkedsdeltagelse. Således tager vi i stedet afsæt i Schjødts (1996) pointe om, at andre og mere sociale aspekter af integration kan være af afgørende betydning (ibid.:139). Ejrnæs (2010) argumenterer i tråd hermed for et alternativt begrebsapparat, som giver mulighed for at vurdere etniske minoriteters position, status, livsvilkår og muligheder for udfoldelse (ibid.:1). Et indblik i enkelte individers reelle livssituation dannes dermed ved at se på deres mulighed for at være med i eller være en del af samfundslivet som helhed. Deltagelse i det danske samfund finder nemlig sted

på forskellige arenaer: arbejdsmarkedet, på ”forbrugsmarkedet”, i fritidslivet, i organisationer samt i lokalsamfundet etc. (ibid.:2), og betegnes af Ejrñæs som “... *det mest pålidelige tegn på medborgerskab. Jo mere deltagelse på jo flere af disse arenaer des mere medborger er man i det danske samfund. Denne deltagelse i samfundslivet medfører nemlig en oplevelse af at være en del af samfundet, som er fælles for etniske danskere og etniske minoriteter*” (ibid.:3). Af den grund ser Ejrñæs (2010) opgørelsen af mulighederne for deltagelse og faktisk deltagelse som en yderst relevant måde at fremhæve, hvordan enkelte individer med etnisk minoritetsbaggrund er stillet i det danske samfund (ibid.:3). Vores integrationsforståelse bygger således i høj grad på flygtninges mulighed for at deltage i alle aspekter af livet i Danmark – og ikke blot på arbejdsmarkedet. Den af Ejrñæs (2010) omtalte potentielle og faktiske deltagelse er også at finde i Marshalls teoretisering om medborgerskab, som vil danne grundlaget for vores integrationsforståelse. Med dette integrationsbegreb som omdrejningspunkt er det dog vigtigt at anføre, at vi ikke underkender arbejdsmarkedets rolle, men vi vælger i stedet at se arbejdsmarkedet som én af flere mulige arenaer, hvor deltagelse og medborgerskab kan udfolde sig.

Marshalls medborgerskabsbegreb

Marshall (2003) ser tre niveauer af medborgerskab: *rettigheder, deltagelse og identitet*, hvor vægten hovedsageligt ligger på rettighederne og disses bidrag til at muliggøre deltagelse i samfundslivet. Af rettigheder fremhæver Marshall *civile, politiske og sociale* rettigheder. De civile rettigheder omfatter bl.a. frihedsrettigheder som ytringsfrihed samt menings- og religionsfrihed. Politiske rettigheder omhandler retten til at deltage i udøvelsen af den politiske magt etc. (ibid.:53). Marshall fokuserer på de sociale rettigheder som en kategori af de rettigheder, der er tæt knyttet sammen med dét at være medborger i en velfærdsstat, hvilket indebærer retten til økonomisk velfærd og sikkerhed, herunder retten til uddannelse og andre offentlige goder. Ifølge Marshall (2003) forbinder medborgerskab således individers civile, politiske og sociale rettigheder med den sociale integration i samfundet. Medborgerskab er således ikke blot et politisk anliggende omhandlende formelle rettigheder. Deltagelse vedrører som følge heraf, hvordan borgerne udnytter de *formelle rettigheder* i praksis, således at disse opleves som *reelle rettigheder*. Dette omfatter både deltagelse/manglende deltagelse i frivillige organisationer og foreninger i det civile samfund – i det lille demokrati – og i forhold til de politiske institutioner og det politiske system – det store demokrati (Siim, 2004:13). Teorien kan med fordel tolkes som en idealtpe, der udtrykker nogle

ideelle, “logiske” sammenhænge og kan således anvendes som en målestandard (Marshall, 2003:28).

Af Integrationslovens formålsparagraf fremgår som nævnt, at ”... *flygtninges mulighed for deltagelse på lige fod med andre borgere i samfundets politiske, økonomiske, arbejdsmæssige, sociale, religiøse og kulturelle liv skal sikres gennem integrationsindsatser*” (UIBM, 2016a). Netop denne pointering af, at flygtninge skal have muligheder for deltagelse på lige fod med andre borgere, gør, at spørgsmålet om etniske minoriteters integration jævnfør Andersen (2016) kan reformuleres som et spørgsmål om opnåelse af fuldt medborgerskab (ibid.:162), hvorfor disse begreber efterfølgende vil blive anvendt synonymt. Marshall fremsætter med sit medborgerskabsbegreb således en målestok, der kan anvendes til at indikere, hvornår og i hvilken grad, der er tale om integration i form af deltagelse.

Marshall's medborgerskabsbegreb er dog udviklet under omstændigheder, der er væsentligt forskellige fra nutidens danske velfærdssamfund, hvorfor begrebets aktualitet bør overvejes. Marshall (2003) antog eksempelvis indirekte, at alle borgere inden for nationalstatens ramme var medlemmer af den samme kultur, og at nationalstaten var rammen for politiske beslutninger. Marshall's medborgerskabsbegreb tog således afsæt i statsborgerskab. Den homogenitet, som kendetegner det samfund, ud fra hvilket Marshall's begreb blev grundlagt i 1970'erne, er sidenhen blevet udfordret i takt med, at nationalstaternes betingelser har ændret sig. Begreber som globalisering og multikulturalisme er betegnelser brugt til at beskrive de nye forhold, der ligeledes har påvirket forståelsen af medborgerskabsbegrebets betydning. Begrebet er således blevet yderligere nuanceret, idet der i dag i medborgerskabsbegrebet ikke nødvendigvis ligger, at alle medborgere har en fælles national eller etnisk baggrund. Det væsentlige er, at de føler deres eget værd og anerkender andres værd i det samfund, de lever sammen i (Schwartz, 2002:10ff). Selv om Marshall's teori og typologi har været genstand for kritik, hersker der trods alt blandt kritikerne nogenlunde enighed om, at de tre rettighedstyper; de civile, politiske og sociale, udgør grundstenen i det moderne medborgerskab (Korsgaard, 2008:31), hvorfor begrebet vurderes at have sin relevans i dette speciale.

Opsummering af problemfelt

Gennem det ovenstående har vi med en abduktiv tilgang tegnet en ramme op, hvor lovgivningen implicerer en forståelse af integration som arbejdsmarkedsdeltagelse og vejen dertil indebærer assimilerende aspekter. I overensstemmelse med eksempelvis Schjødt (1996) antager vi, at integration er mere end som så. Vi ønsker altså med udgangspunkt i Marshalls medborgerskabsbegreb at undersøge, hvordan flygtninges vej mod fuldbyrdet medborgerskab (specialets integrationsmål) opleves i et assimilationspræget integrationssystem (middel), der er skabt med henblik på at opnå flygtninges arbejdsmarkedsdeltagelse og dermed sikre velfærdsstatens sammenhængskraft (lovgivningens implicite integrationsmål). Dette har affødt følgende problemformulering:

Problemformulering

Hvordan oplever flygtninge fra Eritrea integrationsindsatsen i Aarhus Kommune og det sociale arbejde forbundet hermed? Og hvordan har oplevelserne betydning for deres integration som medborgere i det danske samfund?

Afgrænsning

Vi har med problematiseringen af dette felt ikke til formål at evaluere hverken det sociale arbejde eller informanternes integration, men snarere at skabe en større forståelse af disses oplevelser af de anvendte integrationsindsatser, der som bekendt skal forstås i en bred socialfaglig forstand.

Vi tager i dette speciale udgangspunkt i FN's Flygtningekonvention, hvoraf det af artikel 1, nr. 2 bl.a. fremgår, at en person kan anerkendes som flygtning ”... som følge af velbegrundet frygt for forfølgelse på grund af sin race, religion, nationalitet, sit tilhørsforhold til en særlig social gruppe eller sine politiske anskuelser befinder sig udenfor det land, i hvilket han har statsborgerret, og som ikke er i stand til – eller på grund af sådan frygt, ikke ønsker – at søge dette lands beskyttelse” (FN, 1951). Informanterne i dette speciale har fået opholdsholdstilladelse efter Udlændingeloven § 7, stk. 1, som knytter sig til netop omtalte bestemmelse, hvorved såkaldt *konventionsstatus* er opnået (UIBM, 2016e). Specialet omhandler således hverken migranter, familiesammenførte, efterkommere eller andre, omend begrebet indvandrere kan forekomme i den anvendte litteratur. Dette skyldes, at begrebet ofte fungerer som fællesbetegnelse for etniske minoriteter.

Som det senere vil fremgå er vores informanter ankommet til Danmark i perioden fra august 2014 til maj 2015. Det betyder, at de ikke endnu er omfattet af stramninger af reglerne om integrationsydelse og skærpede regler for midlertidig beskyttelsesstatus. Ændringer vedrørende rettigheder og pligter forbundet med beskæftigelsesindsatsen og permanent ophold er dog gældende; de nævnte to- og trepartsaftaler er imidlertid blevet vedtaget sideløbende med dette speciale, og påvirker således ikke informanternes oplevelser direkte. Dog kan der argumenteres for, at de formål og grundlag, som disse er bygget på, ikke er markant ændrede over den givne periode.

METODE

I de følgende afsnit redegøres for dette speciales metodiske grundlag, valg og fravalg, og det eksemplificeres ved hjælp af konkrete nedslag i vores fremgangsmåde.

Videnskabsteoretisk ståsted

For at kunne bevæge os ind i et problemfelt og ikke mindst besvare en deraf følgende problemformulering må vi som forskere indtage et videnskabsteoretisk ståsted. Problemfelt såvel som problemformulering i nærværende speciale peger i retningen af en hermeneutisk videnskabsteoretisk position.

Ordet hermeneutik har græsk oprindelse og kan oversættes med at forstå, at udlægge eller at fortolke. Hermeneutikken kan derfor med retfærdighed siges at være en almen fortolkningsteori (Rønn, 2006:178). Fire forskellige retninger kan identificeres inden for hermeneutikken, heriblandt den *filosofiske hermeneutik*. Gadamer (2006) forklarer den deri implicerede epistemologiske forståelse således, at netop den filosofiske hermeneutik “... *understands every statement not merely in its logical valence but as the answer to a question, and this means that whoever understands must understand what the question is, and since understanding must gain the meaning of an utterance from the history of its motivations, it must necessarily move beyond the logically graspable content of the statement*” (ibid.:46). Mening skal således forstås i relation til den aktuelle kontekst, hvorfor mening er et forhold knyttet til de personer, som har produceret det udsagn, der er genstand for fortolkning. Omvendt er disse personer placeret i en bestemt kontekst, som i høj grad er med til at give mening til de producerede udsagn. Det vil sige, at mening er knyttet til producenterne af den empiri, som vi ønsker at tolke, men da disse også er placeret i bestemte

kontekster og deres handlinger og udsagn ligeså, er der flere forskellige kontekster at tage højde for, når vi vil forsøge at finde mening (Jørgensen, 2008:224).

Forsøg på at finde mening indebærer desuden at sætte forforståelser i spil, om hvilket Gadamer (2006) forklarer: *“Our prior judgments or what I have called ‘prejudices’ [Vorurteile] are brought into play and actually put at risk in every process of understanding. (...) Hermeneutical experience, in contrast, realizes how deeply rooted pre-judgments can be and how little even our becoming conscious of them is able to free one from their power”* (ibid.:51). Den filosofiske hermeneutik er altså kendetegnet ved, at forskeren ikke blot er en neutral observatør, der søger at finde sandheder om virkeligheden. Fordomme er til stede og tilmed produktive for erkendelsen, og denne består af en horisontsammensmeltning, hvor forskellige horisonter indgår i en ægte samtale med hinanden, hvorved de forandrer sig. Sagt med andre ord:

“When one follows the approach oriented to hermeneutics, every effort at grasping a meaning is in principle directed toward a possible consensus, a possible agreement in understanding; indeed, it must already rest on a general agreement in understanding that is binding, if it is to come about that one understands and is understood” (ibid.:50).

En konsensus mellem forsker og informationsindehaver er således i et hermeneutisk epistemologisk øjemed afgørende, hvorfor et fokus på opnåelsen af en sådan er afgørende empiriindsamlingen.

Dog synes empiri ikke at være af altafgørende betydning ifølge den filosofiske hermeneutik. Årsagen hertil er, at empiri ikke er noget, ”... der graves op af jorden ubesmittet af forskerens fordomme” (Juil, 2012:127). Den viden, der som følge af hermeneutisk forskning frembringes, er således ikke gyldig i en objektiv og universel forstand. Det er derimod forskerens spørgsmål, som former empirien, og hvad der tæller som empiri, og hvad forskeren i sidste ende kan uddrage af denne, er i høj grad et spørgsmål om forskerens fordomme. Dette betyder, at empiri ikke forstås som et endeligt validitetskriterium i den filosofiske hermeneutik. Validitetskriteriet skal derimod findes og opfyldes i argumentationens styrke som helhed. Det vil sige, at det er afgørende, at argumentationen som helhed fremstår overbevisende, velunderbygget, konsistent og sammenhængende (Jørgensen, 2008:226). I en filosofisk hermeneutisk kontekst kan validitet således udtrykkes som:

”Ideelt set vil kvaliteten af håndværksarbejdet give kundskabsprodukter, der er så stærke og overbevisende i sig selv, at de så at sige bærer deres egen gyldighed og værdi i sig ligesom et godt kunstværk. (...) Valid forskning er i den forstand forskning, der overflødiggør spørgsmålene om validitet” (Kvale, 1997:246).

Opsummerende kan det således anføres, at det er afgørende, at en forsker med et filosofisk hermeneutisk ståsted anstrenger sig for at reflektere over egne fordomme og eksplicite disse, ligesom denne må fremhæve, hvordan fordommene udfordres og sættes i spil med nye erfaringer. På denne vis indfries et krav om gennemsigtighed i forskningen (Juul, 2012:129ff).

Forskningstype

Da genstandsfeltet i nærværende speciale primært tager sit udgangspunkt i aktørers oplevelser, er *den forstående forskningstype* oplagt, hvori tankegangen er “... at samfundsforskeren står over for at skulle fortolke og forstå fænomener, som allerede er fortolkninger, dvs. sociale aktørers fortolkninger og forståelse af sig selv, af andre og af den fysiske verden” (Launsø & Rieper, 2005:22). Det, der særligt kendetegner denne forskningstype, er således, at forskeren søger viden baseret på den udforskedes perspektiv, og dermed bliver subjektiviteten det væsentlige datamateriale. Den udforskedes kontekst er ligeledes en afgørende spiller, og i den forstående forskningstype kan forskeren ikke fortolke uden at kende den sammenhæng, som den udforskede indgår i (ibid.:22). Af samme grund følger senere en introduktion til vores informanter samt til Eritrea og landets nuværende forfatning som indledning til specialets analyse.

Launsø og Rieper (2005) opstiller ligeledes kvalitetskriterier, der er essentielle for den forstående forskning; et såkaldt *spejl- og helhedskriterium*. Førstnævnte indebærer, at den udforskede kan genkende egne udsagn og meninger i forskerens beskrivende fortolkning, mens sidstnævnte indebærer, at de sociale og institutionelle sammenhænge, som den udforskedes udsagn er indlejret i, inddrages i den reflektive fortolkning (ibid.:27f). Spejlkriteriet har vi under såvel fremstilling af interviewguide (se bilag 1) som gennemførelse af interviews haft in mente, men det har ikke været muligt at indfri kriteriet til fulde grundet en sproglig barriere, som uddybes i andet afsnit.

Forskningsdesign

I forlængelse af vores valg af en forstående forskningstype og en filosofisk hermeneutisk tilgang til emnet, syntes anvendelse af et kvalitativt forskningsdesign et oplagt valg. Dette er en blød datakonstruktion, der netop er anvendelig, når adgang til informanternes betydningsuniverser er formålet. De kvalitative metoder har det til fælles, at de er optagede af gennem indlevelse, forståelse og fortolkning at danne mening, sammenhæng og helhed i det valgte område (Rønn, 2006:271). Dette stemmer godt overens med vores interesse i at få kendskab til flygtnings oplevelse af egen integration.

Kendetegnende for de kvalitative forskningsmetoder er desuden, at de ikke er fast strukturerede i på forhånd definerede kategorier, men at der derimod gennem fortolkning og bearbejdning af data søges mening og sammenhæng. Kvalitative metoder er i forlængelse heraf velegnede til at afdække komplekse og aktuelle sammenhænge, og en eksplorativ forskningsstrategi i disse tilfælde er særligt relevant (ibid.:271f). Aktualiteten af dette speciales problemfelt affødte dermed, at en relativ eksplorativ forskningsstrategi og -metode var hensigtsmæssig, hvilket gennemgås i det følgende.

Kvalitative forskningsinterviews

Interview som empirisk grundlag syntes ideelt i forbindelse med vores speciale, da vi derved kunne opnå en detaljerigdom og nuanceret forståelse af problemfeltet, som mere kvantitative metoder ikke kan tilbyde. Kvalitativt forskningsinterviews har netop den styrke, at man derigennem kan indfange og få uddybet interviewpersonernes synspunkter om bestemte temaer og samtidig afdække de rammer, der betinger deres forståelser og handlinger, jævnfør helhedskriteriet (Launsø & Rieper, 2008:127f). I forbindelse med specialets problemfelt, hvor omdrejningspunktet netop er flygtnings integrationsrelaterede oplevelser, syntes det således afgørende at vælge en metode, hvor de relevante personers forståelser, meninger, tanker, følelser, og ikke mindst rammerne herfor kunne indfanges.

Udvælgelse af informanter

Resultaterne af kvalitativ forskning afhænger i væsentlig grad af de informanter, der udgør genstandsfeltet for forskningen. Vi søgte flygtninge fra Eritrea, da vi som indledningsvist præsenteret var blevet opmærksom på det høje indrejsetal af netop denne nationalitet. Vi ønskede desuden at komme i kontakt med informanter bosiddende i Aarhus Kommune, da de i størst muligt

omfang således ville have gjort sig erfaringer med samme integrationsindsatser. Dette set i lyset af, at der kommuner imellem kan være forskelle i netop disse indsatser. Endeligt ønskede vi informanter, som var forholdsvis nyankommne, men som var tilkendt opholdstilladelse. Dog blev det hurtigt tydeligt, at det var vanskeligere end først antaget at komme i kontakt med en sådan informantgruppe. Vi henvendte os uden held til Aarhus-afdelingerne af Integrationsnet og LærDansk, der har daglig kontakt med flygtninge (Integrationsnet, 2016d). Derudover kontaktede vi Aarhus Kommunes Integrationsafdeling, men da dette ligeledes ikke bar frugt, valgte vi at benytte personligt bekendtskab som gatekeeper. Vi blev gennem den personlige kontakt sat i forbindelse med tre relevante, eritreiske informanter; Shambel, Ghirmay og Asmara³, som ifølge vores gatekeeper kun kender hinanden perifert. Af hensyn til tidsperspektivet for nærværende speciale samt det faktum, at vi var nødt til at benytte os af en personlig gatekeeper, har det ikke været muligt at skaffe flere informanter. Der kan dog argumenteres for, at dette forhold ikke udgør en svaghed, da det der i denne forskningsform mistes i bredden, vindes i dybden.

Etiske overvejelser

Et interview er ikke blot en proces, som resulterer i et videnskabeligt produkt; det er ligeledes et mellemmenneskeligt forhold, der er reguleret af rigtig og forkert, magt og afmagt. Derfor bør der forud for interviewgennemførelse og fremstilling af interviewguides gøres en række etiske og moralske overvejelser, ud fra hvilke det kan vurderes, om interviewerens handlinger er ansvarlige eller ej (Fog, 2005:27). Disse overvejelser må både omhandle informanternes fortrolighed, samtykke og eventuelle konsekvenser, som interviewet kan have.

Konsekvenserne af et interview kan være mange, og det bør i forberedelsen og gennemførelsen af interviews tilstræbes, at de negative konsekvenser for informanterne skal være så få som muligt. Som interviewer skal man have opmærksomhed på, at den åbenhed og intimitet, der kan opleves af informanten i en interviewsituation, kan medføre, at informanten kommer til at dele mere information, end denne umiddelbart har interesse i. I denne forbindelse stilles et etisk krav til interviewerens finfølelse, og informanternes velbefindende og interesse bør vægtes højere end interviewets udfald (Kvale & Brinkmann, 2009:92).

³ Vi har med henblik på anonymisering erstattet informanternes navne med andre, eritreiske navne.

For at kunne mestre denne finfølelse havde vi forud for udformning af interviewguide læst relevant materiale om Eritreas historiske og nuværende politiske tilstand samt de oplysninger, der i Danmark ligger til grund for afgørelser i asylansøgningssager fra personer med eritreisk nationalitet. Dette gav os et større indblik i, hvilke emner, der potentielt kunne være vanskelige at berøre. Som det senere vil fremgå, er Eritrea diktatorisk styret, og ytringsfriheden i landet, som informanterne er flygtet fra, er som følge deraf ikke-eksisterende. Dette kan, i samspil med flere problematiske forhold i Eritrea potentielt påvirke informanternes evne og lyst til tale om hændelser fra deres fortid, ligesom det kan påvirke deres lyst til at eksplicit at forholde sig kritiske over for Danmark og det danske system. Vi valgte af den grund at lave semistrukturerede interviews, således informanternes villighed til at tale om deres fortid og holdninger kunne være medvirkende til at afgrænse i interviewsituationen mulige emner. Indholdet kunne således, hvis ønsket, styres i retning af emner, der udelukkende tog udgangspunkt i nutiden og fremtiden.

Vores gatekeeper, der selv er flygtning fra Eritrea, gjorde os opmærksom på, at mennesker fra Eritrea generelt kan have skepsis overfor interviews, da der nemt kan associeres mellem sådanne og tidligere forhør i hjemlandet. I forlængelse heraf var vi bevidste om, at interviewene ikke måtte have karakter af en forhørssituation. Dette undgik vi, ud over anvendelse af åbne spørgsmål, ved at gennemføre to af interviewene i privat hjem, hvorved stemningen blev uformel. Det tredje interview blev afholdt i et grupperum på det lokale bibliotek, der ligeledes udgjorde et roligt miljø. Desuden spurgte vi indledningsvis, om vi måtte optage lyden fra samtalerne og tage noter undervejs, hvilket alle tre informanter problemfrit accepterede. Vi pointerede dog i den forbindelse eftertrykkeligt, at materialet ville blive slettet efter brug, og vi garanterede desuden fuld anonymitet.

Vi var ydermere opmærksomme på, at vi har med en potentielt sårbar informantgruppe at gøre. LG Insight (2013) vurderer på vegne af det daværende Social-, Børne- og Integrationsministerium, at mellem 30-50 %⁴ af flygtninge fra asyllande, der opholdt sig i Danmark i 2012 led af traumer (ibid.:21f). Da vi forud for interviewgennemførelsen ikke havde mulighed for at få særligt kendskab til informanternes baggrunde, psykiske tilstande eller eventuelle diagnoser, havde vi intentioner om

⁴ Den upræcise vurdering skyldes flere metodemæssige vanskeligheder ved at opgøre antallet, herunder at ikke alle flygtninge med risiko for traumer får afdækket eller behandlet disse, og traumer kan vurderes som værende asyproblematikker eller diagnosticeres som andet end PTSD (Post Traumatic Stress Disorder), der i denne opgørelse er definitionen på traumelidelse (LG Insight, 2013:20).

ikke at lade interviewene bevæge sig i en retning, der kunne føre til, at mere personlige og følsomme emner kom i spil.

Desuden var vi opmærksomme på, at informanternes etniske herkomst gjorde, at vi skulle tage højde for eventuelle kulturelle forskelle og herunder normer for samspil med fremmede (Kvale & Brinkmann, 2009:164). Grundet kulturelle eller religiøse forskelle mellem Eritrea og Danmark kunne informanterne eksempelvis have et andet kvindesyn end det, vi i Danmark er vant til – en overvejelse der sidenhen viste sig unødvendig.

Som interviewer skal man forud for et interview opnå informeret samtykke; informanterne skal på et oplyst grundlag bekræfte, at de ønsker at deltage i interviewet (Brinkmann, 2015:477). Da vores problemfelt omhandler mennesker med anden etnisk herkomst end dansk, ville der af naturlige grunde være en sproglig forskel mellem os som interviewere og vores informanter; vores modersmål – det vil sige de sprog, som vi mestrer bedst og derfor bør gennemføre interviewene på – ville ikke være sammenfaldende. Denne forskel kunne være en udfordring ikke blot under selve interviewet men også i forbindelse med opnåelse af informeret samtykke. Af den grund benyttede vi os af førnævnte gatekeeper, der indvilgede i at give vores informanter en forståelse af interviewets omdrejningspunkt, ud fra hvilket de kunne afgøre, om de ønskede at deltage. Grundet interviewets eksplorative form var det dog klart, at vi ikke kunne informere fuldt ud fyldestgørende, og en detaljeret beskrivelse af et emne kan potentielt lede mod specifikke svar, hvilket ikke er ønskværdigt (Kvale & Brinkmann, 2009:89). Dog var vi meget opmærksomme på, at det blev formidlet, at interviewet primært ville omhandle forhold i Danmark, og at informanterne til enhver tid kunne undlade at svare, hvis vi mod forventning kom ind på emner, som de ikke var villige til at tale om.

Anvendelse af tolk

Et forhold, som udover ovenstående kan påvirke vores interview, er den naturlige, sproglige barriere mellem informanterne og os som interviewere. Vi valgte at anvende tolk for at overkomme denne. Dog medfører anvendelse af tolk ligeledes en række udfordringer, som skal tages højde for; brugen af tolk påvirker den nonverbale kommunikation. Når mimik og gestik ikke følger det talte

ord, som det er tilfældet i forbindelse med tolkning, kan det være vanskeligt at aflæse og vurdere den nonverbale del.

En anden udfordring ved brug af tolk under interviews omhandler anvendelse af tavshed som interviewstrategi. Ved almindelige interviews, hvor en samtale foregår direkte mellem interviewer og informant, kan tavshed være hensigtsmæssig at anvende som en metode til at få informanten til at uddybe eller reflektere yderligere, uden at der skal stilles specificerende spørgsmål (ibid.:156). Ved netop denne informantgruppe var det ikke muligt at benytte tavsheden i så udtalt grad som ønsket, men selve tolkningen gav såvel informanterne som os mulighed for at reflektere over emnerne undervejs. Det betød, at vi kunne overveje eventuelle opfølgende spørgsmål, ligesom informanterne kunne følge op med eventuelle uddybninger hvor nødvendigt. På denne vis undgik vi, at interviewet fik karakter af et krydsforhør. Dog synes informanternes evne til at sige fra i forhold til bestemte emner samt den lette stemning i interviewsituationen at vidne om, at informanterne ikke oplevede interviewene som afhøring.

Desuden valgte vi en tolk, som var i besiddelse af et til formålet tilstrækkeligt dansk niveau. I enkelte tilfælde har oversættelsen dog været påvirket af tolkens ordforråd, der ikke var så nuanceret, som det kunne ønskes. Tolken var indforstået med, at vedkommendes rolle var at assistere og ikke at overtage hverken vores eller informanternes roller, hvilket ellers er en typisk risikofaktor, især hvis de involverede på forhånd har et kendskab til hinanden (ibid.:164). En tolk er således ikke kun en person, der behersker begge samtaleparters sprog, men bør også have kendskab til begge parters kulturelle forståelse og have viden om de samfund, de er opvokset i. Det er dette kendskab og denne viden, der i sammenhæng med tolkens sproglige kompetence gør, at samtaleparterne reelt forstår hinanden (Dhahir, 2004:9). Den anvendte tolk har boet de første tolv af sine leveår i Eritrea og forventedes således at have en vis samfunds- og normforståelse – i forhold til såvel Eritrea som Danmark. At han besidder en sådan blev bekræftet ved, at han eksempelvis gav os som interviewere en kulturel begrundelse for Ghirmays relative tilbageholdenhed set i forhold til Shambel og Asmara; Ghirmays alder gør, at han er af en mindre åbensindet og snakkesalig eritreisk generation.

En yderligere faktor, vi var opmærksom på, er, at der tidligere i Danmark har været problemer ved tolkning for netop eritreere, hvilket kunne skabe mistillid i vores interviewsituation. Af en nyhedsartikel fra Politiken fremgår det, at flere eritreiske tolke viser sig at “... *sympatisere med det*

hjemlige regime, som er et af verdens mest undertrykkende. Og bliver flygtningenes Eritrea-kritiske historier videregivet til styret, er der risiko for forfølgelse og afstraffelse af asylansøgernes familier i hjemlandet” (Vangkilde, Heinskou & Friberg, 2014). Vi valgte derfor at anvende en tolk, der benyttes af Aarhus Kommune, og som var anbefalet af vores gatekeeper, som vi kender personligt og dermed har tillid til.

Interviewguide

En interviewguide er et script, der anvendes til at strukturere et interview mere eller mindre stramt (Kvale & Brinkmann, 2009:151). Uanset om der er tale om udarbejdelse af et spørgeskema eller en interviewguide gælder det, at de bør afspejle undersøgelsens problemstillinger (Launsø & Rieper, 2005:150).

Interviewguiden inddelte vi tre faser; *den indledende fase, hovedfasen og den afsluttende fase*. I den indledende fase bør der ske introduktion til emnet, ligesom der skal skabes en god kontakt og tillid interviewer og informant imellem (ibid.:137). Vi lavede derfor indledningsvist en kort introduktion til interviewets formål og specialets overordnede emne, ligesom vi sikrede fuld anonymitet. Det var ligeledes i denne fase, vi gjorde informanterne opmærksomme på, at vi var interesserede i deres oplevelser af integrationen, hvorfor de endelig måtte uddybe og tilføje, hvor dette følte relevant.

I hovedfasen handler det for intervieweren om at opnå en så grundig og konkret belysning af de for undersøgelsen relevante emner og deraf følgende spørgsmål. Intervieweren skal ud over at være opmærksom på at berøre de forberedte emner, også være åben overfor at bevæge sig ind på eventuelle nye emner, såfremt informanterne finder sådanne relevante. Endeligt er det i også i denne fase afgørende, at intervieweren udviser engagement, aktiv lytten og et overblik over interviewet (ibid.:137ff).

Det er ligeledes i hovedfasen, at det ses, at der er tale om semistrukturerede interviews. Interviewguiden var således opbygget af en række åbne hovedspørgsmål, som dækkede de temaer, der på forhånd ønskedes berørt. At på forhånd fastlagte forskningsspørgsmål fungerer som styrende for de interviewspørgsmål, man planlægger at stille i selve interviewet, betyder dog ikke, at man ikke kan afvige fra dem. Den konkrete interaktion med interviewpersonen kan netop kræve, at man forfølger den fortælling, som interviewpersonen er mest optaget af at fortælle (Tanggaard &

Brinkmann, 2015:38). Ifølge Kvale og Brinkmann (2009) er det allerede under udarbejdelse af interviewspørgsmål afgørende, at der tages hensyn til den senere analyse (ibid.:152). I overensstemmelse hermed valgte vi at arbejde ud fra en række temaer, som vi på forhånd vurderede ville være relevante at inddrage i analysen i forhold til besvarelsen af vores problemformulering.

Med udgangspunkt i det fagligt funderet kendskab vi havde til flygtninge- og integrationsområdet, valgte vi at indlede hovedfasen med en klarlæggelse af informanternes baggrund og deres oplevelse af asylprocessen herunder tiden i asylcentre. En interesse for informanternes uvished og medinddragelse i såvel asyl- som integrationsforløb affødte spørgsmål omhandlende deres kendskab til lovgivning, indflydelse på visitation til kommuner og bolig samt deltagelse i aktiviteter (Preis, 1996; Whyte, 2015). I forbindelse hermed ønskede vi informanternes opfattelse af meningen med de etablerede integrationsaktiviteter, herunder LærDansk og Integrationsnet, afdækket. Bl.a. Mikkelsen (2008) pointerer, at sprogkundskaber er af afgørende betydning for integrationen på arbejdsmarkedet men også i et samfund som helhed. Sprogtilegnelse hjælper flygtninge til at begå sig i Danmark ved at udvide deres evner til at kommunikere med og forstå deres nye omgivelser (Whyte, 2015). Med baggrund i denne viden indgik sprog som et tema i vores interviewguide; et tema, som blev grundigt uddybet på informanternes opfordring. Sociale forhold og relationer udgjorde ligeledes et tema i interviewguiden, jævnfør inspiration fra bl.a. Schjødt (1996), hvorfor vi eksempelvis spurgte ind til informanternes eritreiske såvel som danske netværk. I naturlig forlængelse heraf var et tema ligeledes informanternes møde med Danmark og danskerne. Tematisk tog vi desuden udgangspunkt i de politiske konsekvenser, der ifølge i Jensen (2007a) og Hamburger (1990;1997) affødes af forskellige integrationsdefinitioner, og vi havde ligeledes Ejrñæs' (2010) deltagelsesbegreb og Marshalls (2003) medborgerskabsbegreb inkluderet.

Den afsluttende interviewfase indebærer en god og respektfuld afrunding af interviewsituationen (Launsø & Rieper, 2005:140). Vi gav således i denne fase informanterne mulighed for at byde ind med eventuelle betragtninger, som vi igennem interviewet ikke havde tilvejebragt, ligesom vi – igen – takkede for deres deltagelse.

Gennemførelse af interview

Vi har i forlængelse af en filosofisk hermeneutisk tilgang metodisk lagt os op af Holstein og Gubriums (2004) teoretisering om aktive interviews, hvor et interview opfattes som et ‘...

interpersonelt drama med et udviklende plot' (ibid.:149). Gennem kontinuerlig fortolkning sker en samskabelse af viden i en interviewsituation, hvorfor interviewdeltagere i denne forståelse ses som en del af meningskonstruktionen. Denne forståelse af interviews stemmer godt overens med den filosofiske hermeneutik, hvor forskeren og dennes forhåndsviden opfattes som en uundgåelig del af den hermeneutiske cirkel.

Da forskeren ud fra denne interviewforståelse, og hermeneutikken generelt, ses som bidragende til videnskonstruktionen, er en belysning af dennes bidrag afgørende. En sådan belysning bør omhandle såvel forskerens indledningsvis valg af emne og herunder eventuelle agendaer som forskerens faglige og følelsesmæssige påvirkning i selve interviewsituationen. Ved kvalitativ forskning udspringer de indledende overvejelser ofte fra observationer eller oplevelser fra den virkelige verden. Af den grund bør der indledningsvis reflekteres over, hvordan en personlig interesse for et specifikt emne kan sættes ind i en faglig kontekst. Den afgørende udfordring i denne sammenhæng er at demonstrere, at den personlige interesse ikke vil udgøre et forskningsmæssigt, udtalt bias (Marshall & Rossmans, 1995:19). En opmærksomhed skal således, i tråd med den hermeneutisk funderede forventning om gennemsigtighed i forskning, rettes mod de umiddelbare og ikke-reflekterede betydninger, som emnet har for forskeren selv. Observationer og oplevelser fra den virkelige verden, der bl.a. har været retningsanvisende for os, var den øgede mediedækning og politiske debat om de høje indrejsetal i Danmark. Dette har affødt en faglig interesse for at forstå, hvordan de implicerede parter oplever mødet med Danmark og integrationen som helhed, hvilket vi i problemfeltet har redegjort for.

Som tidligere nævnt er det forud for kvalitativ forskning, og i denne sammenhæng kvalitative interviews, afgørende, at der af forskeren bliver foretaget en form for selvransagelse, der kræver en dobbeltbevægelse. Forskeren skal således både have fokus udad, mod emnet og den virkelighed, af hvilken et udsnit skal undersøges, men også indad (Fog, 2005:16). Denne selvransagelse og granskelse af personligt engagement kan ikke blot være afgørende for forskningens gennemsigtighed, men eventuelle følelser i ureflekteret form kan ligeledes påvirke interviewet. Følelser, der ikke er ekspliciteret, kan usynligt være en faktor, der kan have betydning for udformningen af interviewguide; spørgsmål kan vælges fra, fordi interviewereren ikke tør stille dem eller har en antagelse om allerede at kende svaret. Ligeledes kan selvransagelse gøre, at forskeren

ubevidst forbigår eller presser emner igennem på baggrund af personlige investeringer. Formålet med at bevidstgøre disse er, at personlige værdier kan genkendes, hvis de skinner igennem og dermed påvirker undersøgelsen (ibid.:17).

Via kendskab til Eritrea fik instinktivt medfølelse for informanterne, og det vi antog, de har stået igennem – både i Eritrea, under flugten og som flygtning i Danmark. Vi fattede øjeblikkelig sympati, og vi oplevede et ønske om en bedre fremtid på deres vegne. Disse følelser medførte, at vi i interviewsituationen forventede en sårbarhed ved vores informanter, ligesom vi forventede at bevæge os på grænsen af tabubelagte emner. Ved efterfølgende refleksion over første interview, gik det op for os, at vi havde været sensitive i en uhensigtsmæssig grad. Vi undlod eksempelvis at få uddybet Shambels udfordringer ved at få skabt et socialt netværk i Danmark, på trods af hans eksplicite udtalelse om, at “... *hvis I har nogle andre spørgsmål, noget om det, så kan jeg bare svare på det også*” (Shambel, 2016:15). Vi afholdt os ligeledes fra at stille uddybende spørgsmål til årsagen til Shambels flugt fra Eritrea af frygt for at rippe op i eventuelle traumatiske oplevelser i denne forbindelse. Derfor valgte vi kølvandet herpå, at vi ville lade informanterne afgøre, hvor meget vi kunne tillade os at berøre et givent emne. Dette lykkedes efter hensigten. Ghirmay frabad sig eksempelvis at svare på ét spørgsmål, som omhandlede hans håb om en fremtid i Danmark, og der var ligeledes tilfælde, hvor Ghirmays mimik afslørede, at det italesatte emne var ømtåleligt; han tog sig fx til ansigtet, og lagde det i alvorlige folder, hvorfor emnet ikke blev yderligere berørt.

Den filosofisk hermeneutiske tilgang til problemfeltet om eritreeres integration i Danmark påvirker ikke blot det forhold, at forforståelser og følelser, som anført, skal granskes, men har også en betydning for interviewformen. Graden af struktur i et interview afhænger af, hvilken form for information, man som forsker leder efter. Da vores interesse er en gruppe menneskers personlige oplevelser af et bestemt forhold, var en vis tematisk åbenhed nødvendig, hvorfor vi anvendte semi-strukturerede interview som forskningsmetode (Fog, 2005:18) Denne interviewform syntes i dette tilfælde relevant, da vi ved anvendelsen heraf således lod vores fagligt funderet viden sætte rammen og temaerne for interviewet, mens vi samtidig lod informanternes oplysninger være en afgørende faktor for interviewets indhold. Vi anvendte grundet vores interesse for informanternes nuancerede opfattelser af visse forhold opfølgende, sondrende og til dels fortolkende spørgsmål, for at få informanterne til at uddybe og tilkendegive, om vores forståelser af deres udtalelser var korrekte

(Kvale & Brinkmann, 2009:155ff). Dette blev gjort for at følge den hermeneutiske forståelse af viden som kontekstuel. Detaljerede beskrivelser samt be- og afkræftelser af forståelser er derfor essentielle med henblik på at opnå den førnævnte tilstræbelsesværdige horisontsammensmeltning (Juil, 2012:125) samt opfyldelse af spejl- og helhedskriteriet (Launsø & Rieper, 2005:25ff).

Transskribering

Vi transskriberede umiddelbart efter gennemførelserne af de tre interviews med udgangspunkt i et koordineret valg af transskriptionsmetode. Dette synes afgørende for reliabiliteten (Kvale & Brinkmann, 2009:206). Af hensyn til samme lyttede vi i fællesskab interviewene igennem, i hvilken forbindelse vi sikrede korrektheden af transskriptionerne med henblik på at minimere afvigelser af meningsbærende karakter.

Konversationsanalyse eller analyse af det sproglige og sociale samspil i interviewsituationen var ikke relevant grundet vores filosofisk hermeneutiske ståsted såvel som brugen af tolk. Af samme grund var en detaljeret transskription uhensigtsmæssigt omfattende og tidskrævende (ibid.:205). Vi valgte i forlængelse heraf ikke at registrere fyldeord og hyppige gentagelser, da disse synes overflødige, eftersom transskriptionerne i sagens natur er nedskrivninger af tolkens og ikke informantens egne formuleringer. Desuden kan der netop ved tolkede interviews argumenteres for, at indholdet i højere grad end formuleringerne kommer i højsæde. Af samme grund har vi ved inddragelse af interviewpassager i specialet valgt at omskrive disse; dette syntes hensigtsmæssigt, eftersom verbalt sprog ikke altid giver samme sammenhæng på skrift som ved tale.

Af hensyn til at opfylde det førnævnte spejlkriterium, der ifølge Launsø og Rieper (2005) er bidragende til horisontsammensmeltning, kunne det være hensigtsmæssigt at lade informanterne gennemlæse transskriptionerne efter endt interview. En sådan gennemlæsning ville ske med henblik på at lade informanterne verificere deres udsagn og eventuelt korrigere eventuelle misforståelser. Dette har grundet de sproglige forskelle desværre ikke været en mulighed. I tilfælde af at informanterne skulle få hjælp til gennemlæsningen via vores tolk, ville det i øvrigt implicere overvejelser om, hvorvidt det ville være etisk forsvarligt at lade tolken læse disse. Dette skyldes, at nedskrevet talesprog kan vidne om personers veltalenhed eller mangel på samme, hvilket ikke altid er ønskværdigt (Kvale & Brinkmann, 2009:209). At lade informanter godkende og validere

transskriptioner kan desuden indebære risiko for at spændende eller kritiske analyser umuliggøres, ligesom informanterne kan få et u hensigtsmæssigt barsk blik på egen situation (Brinkmann, 2015:477).

Overførbarehed og relevans

For at den viden, der genereres i dette speciale, kan anvendes til mere end blot at forstå integrationsindsatserne betydning for netop denne informantgruppe, er det afgørende, at resultaternes overførbarehed belyses. Mens det ved den forklarende forskning eksempelvis er muligt at tale om statistisk generalisering, er der i den forstående forskning behov for en anden form for generalisering. Der tales således i stedet om overførbarehed, som indebærer en vurdering af, om resultater erfarede i én kontekst, kan overføres til lignende kontekster. Det essentielle er, hvor sammenlignelige konteksterne er (Launsø & Rieper, 2005:29). Kvale og Brinkmann (2009) omtaler denne form *analytisk generalisering* og påpeger, at overførbareheden ved en sådan forudsætter detaljerede kontekstbeskrivelser samt forskerens argumenter for generaliteten. Ud fra de righoldige specifikke beskrivelser skal læseren kunne vurdere, om resultaterne kan generaliseres til en anden situation (ibid.:289f).

Formålet med denne form for forskning og fokus på overførbarehed er at skabe et bidrag til feltet. Forskning i socialt arbejde kan ifølge Guldager (2013) netop bidrage til udviklingen af socialt arbejde, omend det ikke kan stå alene. Den viden, der produceres, kan bringes i spil i den vekselvirkning, der i socialt arbejde skal være mellem empiriske undersøgelser og socialarbejdernes praksis (ibid.). Dette speciale er således produceret med udgangspunkt i en forventning om at skabe en større forståelse af den udvalgte målgruppes oplevelser, da viden om netop denne gruppe af flygtninge er begrænset, og at denne forståelse eventuelt kan bidrage til optimering af det sociale arbejde, som i dag udføres i integrationsmæssig øjemed.

Ifølge Launsø og Rieper (2005) vil den forstående forskning da også ofte være af interesse for en bredere offentlighed, og der peges på to former for anvendelse. Den ene form for anvendelse er, at formidlingen af det undersøgte kan give anledning til ny indsigt og ændringer ved de personer, som er genstand for undersøgelsen. Den anden anvendelse er, at andre kan få større indsigt i det undersøgte, og dette kan i nogle tilfælde danne grundlaget for etableringen af egentlige indsatser.

Den forstående forskningstype virker dog ved og stræber primært efter at skabe nye ord, termer og forståelser af en virkelighed, og det kan derfor betegnes som ”enlightenment” (ibid.:30).

Analysestrategi

Efter endt transskribering indledtes analysefasen, der ikke er et selvstændigt metodisk afsnit af en opgave, men er en faktor som står i relation til alle opgavens enkelte elementer og den samlede struktur (Brinkmann, 2015:476). Det abduktive udgangspunkt, der via problemfeltet fremsættes i form af de fagligt udledte antagelser, ligger således ikke blot til grund for selve analysen men også for empiriindsamlingen. Antagelserne om, at flygtnings oplevelser påvirkes af, at integration tilstræbes i et system, der indebærer assimilerende og beskæftigelsesorienterede aspekter, blev, i kombination med forståelsen af integration som overensstemmende med medborgerskab, en helhedsforståelse, som de enkelte analysedele bliver sat i forhold til. Integrationsindsatserne, der i dette speciale danner grundlag for flygtningenes oplevelser, kan både ses som rammen for oplevelsen men også som en del af et større system, velfærdssamfundet, som det samtidigt er formet af og påvirker. For at forstå, hvorledes flygtningen således oplever indsatserne, har vi gået til specialet med en forståelse af, at oplevelserne, indsatserne og velfærdsmodellen ikke kan ses som uafhængige niveauer. Derfor vi har til hensigt gennem specialet at pendulere mellem helhed – velfærdssamfundet – og delene – flygtningenes oplevelse af indsatser og disses påvirkninger af integration – i en spiralformet bevægelse, eftersom ”... erkendelsens bevægelse er kredsende” (Katzenelson, 1996:74). Denne bevægelse sikrer os, at vi i tråd med den filosofiske hermeneutik, løbende får sat vores fordomme aktivt i spil gennem specialet samt taget disse op til revision.

Med baggrund i netop førnævnte antagelse om, at integration er mere og andet en arbejdsmarkedsdeltagelse, vil den herefter følgende analyse således tage sit afsæt i Marshalls medborgerskabsbegreb og temaer, som vi ud fra vores litteraturgennemgang fandt afgørende i relation hertil. Ud fra denne teori og tilhørende begreber fortager vi en begrebsstyret kodning – etisk kodning – af den indsamlede empiri (Kristiansen, 2015:485). Begreberne, som danner rammen om en kategorisk struktur, der ligger i forlængelse af forskningsspørgsmål og interviewguiden, er som følger: Flugt, asylproces, uvished, integrationsarbejderens rolle, socialliv i Aarhus, Integrationsnet, LærDansk og sprog, virksomhedspraktik, frivillighed samt fremtidsplaner. Kodning anvendes altså

som en procedure, hvormed datamateriale nedbrydes i håndterbare enheder, som navngives deduktivt ud fra et a priori opstillet begrebsapparat. Der ses således et analytisk formål forstået på den måde, at der fortolkningsbaseret dannes kategorier og efterfølgende udvælges eksemplificerende tekstpassager (ibid.:485).

I kølvandet på kodningen gennemgås de kodede tekstpassager med fokus på især formelle rettigheder samt reelle anvendelsesmuligheder af disse. Dette gøres ud fra Allardts velfærdsteori med henblik på at give et deskriptivt overblik over flygtningenes behovstilfredsstillelse, der er indikerende for karakteren af deres medborgerskab. Bourdieus felt-, kapital- og habitusbegreber anvendes ligeledes med det formål at afdække informanternes adfærd og oplevelse af tilknytning til samfundet. I tråd med den filosofiske hermeneutik ses fortolkningerne kontinuerligt i forhold til den indledningsvist dannede forståelsesramme, der derigennem belyses på ny.

En potentiel udfordring ved at anvende en fortolkningsprocedure som denne er, at meningsfortolkning kan presses ind i de forhåndsstrukturerede koder. Kodningen kan således komme til at stå i kontrast til den dialogiske forståelse og horisontsammensmeltning, der ifølge Gadamer (2003) hermeneutik er forståelsen af optimal erkendelse (Juul, 2012:132). Dog kan det fremhæves, at der med et abduktivt afsæt netop ikke argumenteres for, at én teori kan fastslås som værende bedre forklarende og dermed mere korrekt at anvende end en anden. Det anvendte teoretiske grundlag er således ikke forstået som den eneste mulighed, og den viden der frembringes er således et resultat af *den bedste mulige slutning* og er dermed ikke sandheden, men en sandhed i forlængelse af et teorivalg (Lund, 2011:30).

For at besvare problemformuleringen tages således i analysen teoretisk udgangspunkt i Marshalls, Allardts og Bourdieus begrebsapparater, hvilket vil blive effektueret løbende i analysen. De to sidstnævnte præsenteres i det følgende, ligesom der redegøres for teoriernes sammenhæng med medborgerskabsbegrebet samt ligheder, forskelle, svagheder og styrker.

Præsentation af relevante teorier

Allardts velfærdsteori

Medborgerskabstanken kategoriseres af Jensen (2007b) som værende tilhørende en behovsorienteret velfærdsforståelse, der ligger i forlængelse af den skandinaviske velfærdsmodel

med dennes universalisme. Jensen (2007b) argumenterer for, at medborgerskabsidealet knytter an til, at velfærdsstaten for det første skal afstedkomme visse minimumsrettigheder, der gør det muligt for den enkelte borger at leve et civiliseret liv, og for det andet skal skabe forudsætningerne for at idealet om lige livsmuligheder og livschancer for alle kan realiseres (ibid.:6). På baggrund af et medborgerskab i en velfærdsstat bør individet, ifølge Marshall, altså kunne kræve ret til i det mindste *muligheden* for at få opfyldt visse behov. I tråd hermed pointerer Jensen (2007b) en kongruens mellem Marshalls (2003) tre rettighedsaspekter og Allardts (1975) tre behov, der ligger til grund for velfærd (Jensen, 2007b:6). Vi bruger således Allardts velfærdsteori til at forstå informanternes oplevelser, hvilket vil sige, at teorien anvendes til besvarelse af problemformuleringens første led. Analysen af oplevelserne sættes i forhold til Marshalls medborgerskabsideal, der er overensstemmende med integration, og bidrager dermed indirekte til besvarelsen af problemformuleringens andet led.

Allardt (1975) fremsætter en tredeling af de behov, som ligger til grund for velfærd: behov for *at have*, *at elske* og *at være*. Allardts anvendelse af behovsbegrebet har ikke til hensigt at være en indikator for generative mekanismer; i stedet tjener anvendelsen som en begrebsliggørelse af sociale problemer og specificering af indikatorer til sammenligning og måling af individers behovstilfredsstillelse og dermed niveauet af velfærd i forskellige grupper og lande. Velfærdsbegrebet finder ligeledes anvendelse, når det undersøges, hvilke goder bestemte grupper giver afkald på i kraft af deres position. Afsavn kan således både indebære materielle goder og muligheden for deltagelse i sociale aktiviteter, som potentielt kan medføre social eksklusion (Ejrnæs & Monrad, 2013:56). Netop dette fokus på, at behovstilfredsstillelse er en forudsætning for velfærd i form af bl.a. deltagelse understreger sammenhængen mellem Allardts (1975) velfærdsforståelse og Ejrnæs' (2010) integrationsbegreb.

Velfærd er efter Allardts mening en objektiv tilstand ikke at forveksle med lykke, der er knyttet til subjektive ønsker og ikke behov (Ejrnæs & Monrad, 2013:55). Denne af Allardt foretagne distinktion mellem behov og ønsker synes også grundlæggende for overensstemmelsen med dette speciales integrationsforståelse; de rettigheder, der ifølge Marshall (2003) danner grundlag for opnåelse af medborgerskab og dermed integration må netop bero på opfyldelse af fastlagte behov og ikke, hvad hvert enkelt individ måtte have lyst til.

At have-behov

At have-dimensionen omfatter behov for fysiologiske og materielle ressourcer. Dette indebærer grundbehov såsom næring, væske, varme, luft og et elementært niveau af tryghed, hvorfor de ifølge Allardt (1975) klart er grundlæggende for ikke blot velfærd men også individets overlevelse (ibid.:29). Dimensionen indeholder ligeledes indkomst, formue, boligforhold, beskæftigelse, helbred, uddannelse etc. (Jensen, 2007b:16). Allardts benævnelse af at have-behovenes grundlæggende karakter indikerer imidlertid ikke en given hierarkisk forståelse af behovene, som den bl.a. ses i Maslows psykologiske behovspyramide (Allardt, 1975:29). Dog fremhæver Allardt Maslows skelnen mellem mangel- og vækstbehov som relevant. For mangelbehov findes et naturligt loft; man kan eksempelvis ikke være mættere end mæt. Det samme gør sig gældende for at have-behovene, men for vækstbehov – og i tråd hermed at være- og at elske-behov – ses ikke på samme måde en givet øvre grænse (ibid.:29f).

At elske-behov

Behov for at elske skal ikke umiddelbart forstås som kærlighed i klassisk forstand; at elske-dimensionen tilfredsstilles i denne sammenhæng af oplevelsen af tillid, solidaritet, venskab eller at have et netværk af sociale relationer med gensidig værdsættelse. Udgangspunktet er, at alle mennesker har behov for kærlighedsfulde relationer af symmetrisk karakter (ibid.:30) og i tråd hermed ses et behov for fællesskab. Ud over at et netværk er vigtigt for det enkelte individs velbefindende, ses fællesskab også som en afgørende ressource i forhold til opfyldelse af andre velfærdsværdier; visse at være- og at have-behov opfyldes bedst med hjælp fra andre (ibid.:31).

Allardt udvikler i 1998 i et retrospektivt lys denne dimension. Han kritiserer det tidligere begreb for at have en for snæver fællesskabsdefinition, da denne primært omfattede familie, slægt, lokalsamfund og nærmeste vennekreds. Han redefinerer således at elske-behovet til ligeledes at inkludere det større fællesskab, da egen og samfundets oplevelse af dette også synes at spille en rolle for den enkelte (Larsen, 2007:44).

At elske-dimensionens behov adskiller sig imidlertid fra at have- og at være-behovene. De sidstnævnte relaterer sig primært til individuelle mål, medens at elske-værdierne indebærer interaktionsrelationer mellem individer; en politisering af at elske-værdierne er således i lavere grad muligt end andre (ibid.:41). Allardt påpeger i denne forbindelse, at man som bekendt ikke kan

påtvinge eller planlægge relationer, men at det modsat nemmere kan forhindres, at relationer kan dannes eller opretholdes (Allardt, 1975:32).

At være-behov

At være-kategorien henviser til individers behov for at udvikle sine potentielle, iboende muligheder. Personlig udvikling anses altså som afgørende for alle mennesker, og Allardt (1975) ser behov for selvaktualisering og selvrealisering som tilhørende denne dimension. Mere specifikt udgøres kategorien af behov for personlig prestige, uundværlighed, at gøre interessante ting, politiske ressourcer og herunder at have mulighed for at påvirke beslutninger, som omhandler individets miljø og liv. I forbindelse med behovet for at gøre interessante ting pointerer Allardt betydning af at have noget at tage sig til eller "at gøre", som han omtaler det. At have noget at gøre er en forudsætning for selvaktualisering, og der ses desuden en stærk sammenhæng mellem fraværet af meningsfulde aktiviteter og social isolation (ibid.:35).

Gennem tiden er Allardts behovsteori blevet både kritiseret og udviklet (Larsen, 2007:34). Eksempelvis argumenterer Siim og Borchhorst (2007) ud fra en kønspolitisk optik for, at det at have magt over sit eget liv og mulighed for at påvirke politiske beslutninger skal ses som en selvstændig behovs-dimension. De finder således en særskilt kategorisering af at bestemme-behov relevant (ibid.:254). I dette speciale vil individers behov for muligheden for at påvirke sit liv og sin skæbne dog i overensstemmelse med Allardts egen kategorisering være at finde under at være-dimensionen, der ligeledes inkluderer muligheden for at få sine problemer behandlet (Allardt, 1975:35).

Behovenes samspil

Med hensyn til tilfredsstillelse af behov pointerer Allardt (1975), at behovene ikke er uafhængige af hinanden. De forskellige velfærdsdimensioner udelukker ikke nødvendigvis hinanden, ligesom der kan eksistere et trade-off mellem de forskellige faktorer (Allardt, 1975:26; Jensen, 2007b:17). Der er dog ikke fuld konvertibilitet; personer, der er i underskud i forhold til et kærligheds- eller fællesskabsbehov, kan ikke få dette dækket gennem økonomiske kompensation (Jensen, 2007b:17). Behov kan ydermere forhindre tilfredsstillelsen af andre behov (Allardt, 1975:26), hvilket senere eksemplificeres i analysen af informanternes oplevelser. Ifølge Allardt er behovene og velfærdsforståelsen historisk, kulturelt og socialt betinget (ibid.:20). Dette gøres ved, at Allardts tre

velfærdbehov indledningsvist beskrives, hvorefter disse anvendes på de socialfaglige indsatser, som flygtningene i kronologisk rækkefølge har stiftet bekendtskab med i deres tid i Danmark.

Allardts teori har med fokus på behovene et omdrejningspunkt i de forhold, som samfundet stiller til rådighed for individet, og er således primært deskriptiv. Ejrnæs (2008b) argumenterer i forlængelse heraf for, at det er svært at vurdere, om teorien er en individteori eller en samfundsteori, eftersom Allardt tager eksplicit afstand fra at anvende behovsbegrebet som forklaring på adfærd (ibid.:154f).

I modsætning hertil har Bourdieu netop fokus på, hvad der får mennesker til at handle, føle og tænke, som de gør. Bourdieu betragtede sig selv som værende konstruktivistisk strukturalist. Dette afspejler, at Bourdieu fastholder den idé, der er i strukturalismen om, at sociale handlinger er strukturelt betinget, samtidig med at han udbygger strukturalismen med en idé om en social genese af tanker, handlinger, grupper og strukturer (Wilken, 2012:26). Bourdieus begreber skærer således igennem de klassiske struktur vs. aktør-diskussioner, og han giver i stedet et bud på en teori om praksis, hvor strategi tilknyttes (ibid.:10). En analyse med udgangspunkt i Bourdieu kan således fange det, der både er strukturelt muligt og det, der er praktisk muligt (ibid.:28). Ifølge Bourdieu og Wacquant (1992) har individer nemlig af forskellige årsager ikke samme muligheder for deltagelse, hvorfor hans teorier og begreber kan bidrage med en større forståelse af vores informanternes betingelser, og heraf hvorledes de kommunale integrationsindsatser påvirker dette. Analysen af informanternes oplevelser suppleres derfor med Bourdieus kapital-, habitus- og feltbegreber, og teorien og begreberne præsenteres i det følgende afsnit.

Bourdieu's habitus-, felt- og kapitalbegreber

Bourdieu er en af det 20. århundredes mest fremtrædende og betydningsfulde samfundsforskere, og han har introduceret en række begreber, som muliggør at begribe, analysere og diskutere komplekse problemstillinger vedrørende praksis og social reproduktion. Bourdieus begreber kan således gøre det muligt at undersøge og forklare, hvorfor mennesket handler, som det gør, og hvordan forskelle og uligheder (re)produceres i et samfund (Wilken, 2012:9).

Ifølge Sartre og eksistentialismen er tilværelsen grundlæggende vilkårlig og meningsløs. Mennesker kan kun gennem valg og påtagelse af ansvar for disse skabe mening og betydning. Mennesket er således "dømt til frihed". Strukturalismen er en modpol hertil. I strukturalismen er valg og

handlinger, som mennesket foretaget i deres dagligliv kun tilsyneladende udslag af frie valg eller personlig stillingtagen. Der er en underliggende, organiseret struktur, som derimod er afgørende for disse valg og handlinger. I udgangspunktet tager Bourdieus teori om praksis form i et forsøg på at bygge bro over kløften mellem disse to forskellige tilgange. Han ønsker således at skabe teori, der kan undersøge, hvordan menneskers handlinger, som både er betinget af deres forståelse af systemet og begrænset af systemets objektive strukturer, genereres. Samtidig forsøger han at forstå, hvordan disse handlinger og forståelser er med til at generere de objektive strukturer (ibid.:41ff).

De nedenfor præsenterede begreber, habitus, felt og kapital, er baseret på grundlæggende ideer om, hvordan socialt liv er organiseret, og hvad der får mennesker til at handle, føle og tænke, som de gør. Vi bruger således Bourdieus begrebsapparat til at forstå informanternes oplevelser med integrationsindsatserne, hvilket vil sige, at teorien anvendes til besvarelse af problemformuleringens første led. Analysen af oplevelserne sættes i forhold til Marshalls (2003) medborgerskabsideal, der er overensstemmende med integration, og bidrager dermed indirekte til besvarelsen af problemformuleringens andet led.

Habitusbegrebet

Habitus er en strukturerende mekanisme, som opererer indefra i individerne – en internalisering af eksterne strukturer eller socialiseret subjektivitet. Habitus er der, hvor nutid og fremtid mødes, og habitus kan forstås som virtuelle ”aflejrede situationer” i kroppen, som latent venter på at blive aktiveret: ”Inden i en hver af os, i varierende proportioner, eksisterer der en del af gårsdagens menneske; det er gårsdagens menneske, der uundgåeligt prædominerer i os, fordi nutiden betyder så lidt i sammenligning med den lange fortid, i hvilken vi blev formet, og af hvilken vi følger. Men vi opfatter ikke dette menneske fra fortiden, fordi det er så meget en del af os; det er den ubevidste del af os selv” (Bourdieu, 1994:91f). Habitus dækker altså over en antagelse om, at menneskers virkelighedsforståelser, herunder valg og handlinger i høj grad genereres af internaliserede dispositioner for at føle, tænke og handle på bestemte måder – en form for mentale og kropslige vaner. Dispositionerne tilegnes – primært ubevidst – gennem et liv under bestemte sociale forhold (Wilken, 2012:46). Habitus er netop et produkt af socialisering, og særlig den tidlige socialisering er afgørende for dannelsen af de dispositioner, som individer handler ud fra. Det vil sige, at vi fra en tidlig alder lærer, hvordan man opfører sig i bestemte situationer – fx hvordan man går, sidder, står,

taler og interagerer socialt. Denne primære habitus tilpasses og ændres gennem hele livet, og ændringer finder ofte sted som følge af forandringer i individets ydre omgivelser. For nogle mennesker stemmer deres habitus godt overens med deres nuværende opgivelser, men for andre, herunder eksempelvis flygtninge, er deres habitus så at sige ude af trit. Pludselige brud og forandringer gør nemlig, at deres habitus ikke er tilpasset den (nye) sociale virkelighed (ibid.:48ff).

Feltbegrebet

I forlængelse af habitusbegrebet er feltbegrebet. Bourdieu afviser, at noget enten er system eller aktør, samfund eller individ, hvormed han forkaster ideen om metodologisk monisme. Det handler primært om relationer, og modsætninger er grundlæggende forankret i sproget ”... *som er bedre til at sætte navn på ting end på relationer, og som er bedre til at beskrive tilstande end processer*” (Bourdieu & Wacquant, 1992:27). Det er dermed alene i sproget, de dikotomiske opfattelser af virkeligheden eksisterer. Centralt for Bourdieu er i stedet et relationistisk perspektiv, og dette forklares af Marx meget præcist: ”*Samfundet består ikke af individer; det udtrykker summen af de forbindelser og relationer, hvori individerne er placeret*” (ibid.:28). Konsekvensen af dette perspektiv eller denne forståelse af virkeligheden kommer særligt til udtryk i to af Bourdieus nøglebegreber, nemlig habitus og felt:

”*Et felt består af en serie objektive, historiske relationer mellem samfundsmæssige positioner, hvis forankringspunkt er forskellige former for magt (kapital), mens habitus består af en serie historiske relationer, der så at sige er aflejret i den enkelte i form af bestemte perceptionsmatricer, vurderingskriterier og handlingsmønstre*” (ibid.:28).

”Samfundet” som begreb har således ingen betydning, hvorfor det kasseres for at blive afløst af begreberne felt og socialt rum (ibid.:28).

Et felt kan defineres som et netværk eller konfiguration af objektive relationer mellem forskellige positioner, hvorfor at tænke i felter er at tænke relationelt (ibid.:84). Ifølge Bourdieu og Wacquant (1992) består verden af en række relativt autonome mindre sociale rum eller felter, som har specifikke logikker og krav. Disse er ikke sammenlignelige med de forhold og regelsæt, som gør sig gældende i andre felter. Det vil sige, at et kunstnerisk felt styres af andre logikker end et religiøst felt, ligesom logikker i et kunstnerisk felt eksempelvis står i modsætningen til de gældende i et

økonomisk felt (ibid.:84f). Et felt er som en scene, hvor konflikt og rivalisering finder sted. Der slås om monopol på den kapital, der har værdi inden for feltet, hvorved magt opnås (ibid.:28ff) – der kæmpes således om en belønning eller præmie ligesom deltagere i et spil. Bourdieu benytter netop denne analogi til forskellige former for spil, når han søger at forklare felt som begreb. Forskellen mellem felt og et spil består i, at sidstnævnte er en bevidst konstruktion med eksplicitte regler, hvor førstnævnte derimod blot er underlagt klare regelmæssigheder og normer. Ved deltagelse i spillet, bekræftes det automatisk, at der er noget at spille om, og at det derfor kan betale sig at yde en indsats. Der er ligeledes trumfkort, som varierer alt efter hvilket spil, der spilles. Værdien af et kort afgøres, ligesom værdien af forskellige former for kapital, afhængig af i hvilket spil, de anvendes. Det vil sige, at der er kort – og dermed kapital – der har værdi i alle spil, men deres relative værdi som trumfkort er afhængig af det spil, de spilles i (ibid.:85).

Kapitalbegrebet

Det er to sider af samme sag at afgrænse et felt og identificere de former for kapital, der er gyldige deri. Felt og kapital er således begreber, der ikke kan forstås uafhængigt af hinanden (ibid.:85). Grænserne for et felt formuleres imidlertid altid inden for rammerne af feltet selv, og derfor er det nødvendigvis ikke muligt at give et endegyldigt svar (ibid.:87). Alle felter benytter sig dog af adgangskriterier, som både kan være af underforstået såvel som institutionaliseret karakter, og kun ved at undersøge hvert af disse universer på et konkret plan, er det muligt at konstatere, om der eksisterer et felt, hvor grænserne for det i givet fald går, og hvem der henholdsvis har adgang til det og holdes ude (ibid.:88). Idet der eksempelvis findes en Integrationslov implicerer, at nogen står uden for et større fællesskab til trods for opholdstilladelse, status som medborgere mm. Et felt med en institutionaliseret karakter kan således siges at være et medborgerskabsfelt, hvor alle med opholdstilladelse har adgang. De forskellige aktører i dette felt og felter generelt set har dog ikke lige muligheder for at få del i de belønninger, der kæmpes om. De der dominerer et givent felt – det vil sige besidder størst kapitalvolumen – sidder på magten, men de udfordres vedvarende af de undertrykte i forhold til nye krav og målsætninger for feltet (ibid.:89f). Således ændrer felter hele tiden karakter (ibid.:90). Den sociologiske forskning har bl.a. det mål at finde ud af, hvilke kvalifikationer og egenskaber – det vil sige kapitalformer – der giver adgang og afføder magt. I denne forbindelse står man over for den hermeneutiske cirkel: ”*For at konstruere feltet er man nødt til at bestemme de specifikke kapitalformer, der har gennemslagskraft – og for at konstruere*

systemet af kapitalformer er man nødt til at kende feltets særlige logik. Det er en lang og besværlig proces hvor man konstant bevæger sig mellem de to poler” (ibid.:94). Det er således nærliggende at kigge nærmere på kapitalbegrebet, hvor der kan identificeres fire overordnede kapitalformer; økonomisk, kulturel, social og symbolsk kapital.

Økonomisk kapital er en central kapitalform, og den består først og fremmest af materiel rigdom (Wilken, 2012:59). Mørck (2016) bemærker, at der i stigende grad lægges vægt på den status højere uddannelse giver i moderne samfund, ligesom det forudsætter uddannelse at varetage indflydelsesrige positioner på arbejdsmarkedet. Det betyder, at hvor det tidligere i udtalt grad var økonomisk kapital og dermed tilgang til økonomiske ressourcer, er det i dag snarere kulturel og social kapital, der er afgørende for, hvordan individer eksempelvis klarer sig i uddannelsessystemet. Den økonomiske kapital kan naturligvis købe sig til visse fordele, men dette står ikke alene (ibid.:311f).

Netop kulturel kapital dækker over en familiebetiget baggrund, hvor beherskelse af den legitime kulturs koder er afgørende. Det betyder, at dét at mestre sociale koder og anerkendte præferencer i relation til almen dannelse, uddannelse, sproglig kompetence, smag, tøjstil og kropsholdninger er i centrum. Det drejer sig således om at besidde og beherske kapitalformen, så man som medborger ikke falder igennem eller skiller sig ud fra flertallet (ibid.:312). Kulturel kapital kan desuden nedbrydes i tre former; kropslig, objektiveret og institutionaliseret. Førstnævnte skal ses som en del af habitus. Den objektiveret form skal ses som erhvervelse af fysiske værdier og statussymboler såsom malerier, bøger og ejendomme. Det er muligt at få adgang til denne form for kulturel kapital gennem økonomisk kapital, og ved at være i stand til at afkode værdifulde, kulturelle former. Køber et individ sig til objektiveret kulturel kapital, sker der konvertering af økonomisk kapital til symbolsk kapital. Endeligt skal den institutionaliserede form ses som eksamensbeviser, akademiske titler mv. Netop institutionaliseringen bidrager til den kulturelle kapitalens legitimitet, ligesom det er grundlag for magt (Wilken, 2012:59f). Nogle samfundsgrupper bruger flere ressourcer og mere tid på at videregive kulturel kapital end andre. Jo mere af den dominerende kulturelle kapital et individ får via den primære socialisering i familien, desto mere vil individet være i stand til at akkumulere kulturel kapital andre steder. Individet udvikler på sin vis en sans for kulturel kapital, hvorved det bliver en internaliseret disposition. Der er ingen direkte sammenhæng mellem kulturel og

økonomisk kapital, men besiddelse af økonomisk kapital gør det lettere at akkumulere kulturel kapital (ibid.:60f).

Social kapital handler om individets sociale relationer og netværk samt de fordele, disse medfører. Størrelsen af den sociale kapital er ikke kun afhængig af, hvor stort et netværk det enkelte individ har men også af, hvorvidt netværket består af individer, der har en høj status. Dette kan forklare, hvordan kapitalbesiddelse går i arv, og uligheden i samfundet reproduceres (Ejrnæs, 2008a:60). Social kapital akkumuleres ved at investere i sociale relationer, men kapitalformen er også relateret til økonomisk og kulturel kapital. Hvis individet eksempelvis tager en uddannelse – investerer i kulturel kapital – er der en vis chance for en karriere. Denne chance øges, hvis individet samtidig har en relevant social kapital – det vil sige netværk, som kan sørge for ansættelse, anbefalinger mv. Social kapital forstærker således økonomisk og kulturel kapital og værdien heraf (Wilken, 2012:62).

Den samlede formue af kapital og den konkrete sammensætning heraf giver et billede af det enkelte individs totale ressourcer. Betydningen af besiddelsen af en bestemt kapitalsammensætning kan imidlertid ændres over tid, ligesom den kun er virksom i bestemte kontekster. Den samlede mængde og sammensætning af kapital udgør et menneskes symbolske kapital, som kan sidestilles med legitim nedarvet kompetence – og dermed magt (Mørck, 2016:314). Symbolsk kapital – eller den symbolske effekt af kapital – er således den merværdi der fremkommer, når andre kapitaler omveksles til indflydelse eller anerkendelse. Symbolsk kapital dækker over moral, ry, prestige, anerkendelse osv. (Wilken, 2012:64).

Brugen af teorierne

Medborgerskabsbegrebet og opfyldelse af de dertil knyttede formelle og reelle rettigheder anvendes som et integrationsideal, hvis opnåelse vurderes ud fra ovenfor anførte kapital- og habitusbegreb samt informanternes tilfredsstillelse af Allardts (1975) velfærdsbehov. Desuden foretages en sammenholdning af Marshalls (2003) medborgerskabsbegreb og Bourdieus (1992; 1994) begreb om felter, hvorved det analyseres, hvordan informanterne med baggrund i integrationsindsatserne oplever adgang til at deltage i det danske samfund og dermed være integrerede medborgere.

ANALYSE

Som indledningsvist anført indledes specialets analysedel med en kort introduktion til de tre informanter, hvilket leder videre til en introduktion til det land, de er flygtet fra: Eritrea. Et kendskab til såvel informanterne som historien om levevilkår i Eritrea er afgørende for i højere grad at kunne forstå den kontekst, som informanternes oplevelser og udtalelser skal forstås ud fra. Dernæst følger analyse af informanternes oplevelser med integrationsindsatser i kronologisk rækkefølge; det vil sige med asylprocessen – herunder konsekvenser af midlertidig opholdstilladelse, mødet med og livet i Aarhus Kommune – herunder visitering, boligplacering, modtagelse og relationelle forhold, Integrationsnet, LærDansk, virksomhedspraktikforløb og endeligt sprogets betydning for integration samt informanternes væren i det danske velfærdssamfund.

Informanter

Fælles for vores tre informanter er, at de er mænd fra Eritrea, de er 20-30 år gamle, ortodokse kristne og bosiddende i Aarhus. Derudover er de alle politiske flygtninge og har fået tildelt midlertidig opholdstilladelse. I det følgende er en mere dybdegående, individuel beskrivelse af hver enkelt informant.

Shambel er en 22-årig mand, der flygtede fra Eritrea via Sudan i november 2014 og ankom til Danmark i maj 2015. Han beskriver årsagen til flugten med forholdsvis få ord, men han fortæller dog, at han er flygtet på grund af landets generelle situation og hans holdning dertil. I Eritrea var Shambel studerende på en ungdomsuddannelse, men måtte afbryde denne. Han efterlod sin familie i Eritrea og ankom således til Danmark uden bekendtskaber her. Shambel havde ikke specifikt Danmark som slutdestination ved flugtens begyndelse, men han beretter dog om, at Skandinavien som helhed lød som et attraktivt sted grundet den frihed, han havde hørt omtalt.

Efter ankomsten til Danmark var Shambel indkvarteret i Center Sandholm, hvorefter han kortvarigt blev sendt til et andet asylcenter i Nordsjælland. Herefter flyttede han på et asylcenter i Sønderjylland, og i august 2015 fik han tildelt Aarhus som modtagerkommune, hvor han blev midlertidigt indkvarteret på et hostel. I foråret 2016 flyttede han på kollegium, hvor han bor i egen lejlighed. I Aarhus har Shambel modtaget danskundervisning, været i praktik i et supermarked og

deltaget i integrationsundervisning. Desuden er han tilknyttet en frivillig netværksfamilie, som han mødes med ugentligt.

Ghirmay er en 30-årig mand, som kommer fra en mellemstor by i Eritrea. Da Ghirmay var yngre gik han i skole og hjalp forældrene i deres landbrug i sin fritid. Da han blev ældre, blev han, som påkrævet, indskrevet i militæret. Han deserterede og flygtede i september 2013 via Sudan, hvor han opholdt sig i omtrent syv måneder. Efter sammenlagt ét års flugt ankom han til Danmark. Ghirmay efterlod forældre og syv søskende i Eritrea. Han angiver Eritreas generelle situation som årsag til, at han var nødsaget til at flygte, og han uddyber ikke dette. Han havde via bekendte hørt ganske lidt om de nordiske lande, og valget om slutdestination faldt derefter på Danmark.

Ghirmay tilbragte efter ankomst til Danmark ca. én uge i Center Sandholm, hvorefter han blev overført til et asylcenter i Region Midtjylland. Her havde han ophold i omkring syv måneder, før han blev visiteret til Aarhus Kommune. Han ankom således til byen marts 2015. I tiden herefter havde Ghirmay bopæl på et lokalt hotel, før han fik tildelt permanent bolig med en eritreisk kammerat centralt i Aarhus. I Danmark har Ghirmay foruden praktikforløb deltaget i dansk- og integrationsundervisning.

Asmara er ligeledes en eritreisk mand. Han er 24 år gammel, og har 10. klasse i Eritrea som sin højst afsluttede eksamen. Efter 10. klasse blev han arresteret under påskud om at være en uromager. Efter syv måneders fængsling blev Asmara en del af den obligatoriske militære optræning i Eritrea. Han ønskede imidlertid at undslippe denne tjeneste, hvorfor han deserterede. Militæret har flere gange opsøgt hans families hjem i jagten på ham. Han valgte således grundet sin modvilje mod militær deltagelse at flygte i fællesskab med fire kammerater, hvoraf han i dag kun har kontakt med én. Flugten gik via Etiopien, Sudan, Libyen, Italien, Frankrig, Tyskland til Danmark og tog tre måneder.

Asmara ankom til Danmark august 2014, hvorefter ét år på asylcenter fulgte. Indledningsvist havde han ophold på Center Sandholm efterfulgt af en overflytning til asylcenter på Djursland inden visitation til Aarhus Kommune. Asmara har i skrivende stund haft ni måneders ophold i Aarhus, og er først indenfor den seneste uge blevet tildelt egen bolig, hvor han bor alene. Indtil da har han haft et værelse i en ventebolig. I overensstemmelse med de andre informanter har Asmara deltaget i

dansk- og integrationsundervisning og været i virksomhedspraktik. Sidstnævnte fandt sted i en dyrehandel.

I det følgende afsnit gives en introduktion til Eritrea og landets historie, da det er afgørende for at forstå informanterne i nærværende speciale. I afsnittet præsenteres en beskrivelse af de vilkår, der har gjort sig gældende under informanternes opvækst samt en redegørelse for de politiske forhold, der har skabt rammen for den massive flugt, der til stadighed finder sted fra landet. En sådan beskrivelse findes ligeledes relevant, da denne er grundlaget for at forstå den mentalitet, der skal tages højde for, når informanterne forholder sig til egne oplevelser og integration, jævnfør førnævnte helhedskriterium.

Eritrea – en introduktion til landet og dets historie

Eritrea er en del af Afrikas Horn, og landet deler grænser med Etiopien, Sudan og Djibouti. Derudover grænser det op til Det Røde Hav. Det estimeres, at Eritrea består af ca. 4-6 millioner indbyggere, omend dette tal er forbundet med stor usikkerhed. Landets historie beretter om en periode som en integreret del af Etiopien, som italiensk koloni i hvilken forbindelse Eritrea fik sit navn i år 1890 (FN's Menneskerettighedsråd, 2015:21), og dernæst efterfulgt af en årrække under britisk administration fra 1941. Efter anden verdenskrig blev Eritrea igen indlemmet under etiopisk herredømme, og i 1952 blev Eritrea af FN etableret som en autonom enhed i sammenhæng med Etiopien; et kompromis mellem Etiopiens oplevelse af suverænitetsberettigelse og Eritreas ønske om uafhængighed blev altså indgået. I 1962 blev Eritrea dog atter ufrivilligt inkorporeret i Etiopien, hvilket udløste en 32 år lang væbnet konflikt mellem de to parter. Fra eritreisk side blev opgøret ledet af Isaias Afewerki (herefter omtalt Isaias i overensstemmelse med eritreisk skik), der i 1971 sammen med 15 andre mænd – det såkaldte G15 – dannede Det Eritreanske Folks Befrielsesfront (EPLF). Konflikten fik imidlertid sin ende i 1991, og Eritreas uafhængighed blev efterfølgende offentligt erklæret af FN i 1993 (Udlændingestyrelsen, 2014:5). Denne begivenhed indgød håb for demokrati og frihed i Eritrea, og Isaias blev som stifter af EPLF hyldet af befolkningen. Senere samme år blev Isaias udnævnt til præsident af det nyetablerede land (FN's Menneskerettighedsråd, 2015:29). I 1998 blussede uenigheder om grænsesætningen mellem de Eritrea og Etiopien op på ny. Den nye konflikt varede frem til år 2000, og det estimeres at op mod 100.000 menneskeliv gik tabt (ibid.:33).

I kølvandet på bl.a. endnu en krig, fremsatte G-15-medlemmerne i 2001 en kritik af Isaias' styring af landet. De betragtede Eritrea som værende i en krisesituation forårsaget af måden, hvorpå Isaias regerede. De fandt hans lederskabsmetoder ulovlige og i strid med landets forfatning. Af denne grund appellerede de til Isaias om at lede i overensstemmelse med landets love, herunder at udskrive valg, at skabe mulighed for presse- og ytringsfrihed samt retssikkerhed. Desuden ønskede de mere politisk gennemsigtighed som erstatning for Isaias' hidtidige forsøg på at dække over fejl og fortielse af kritik af disse (ibid.:34).

Isaias accepterede ingeniende denne kritik som berettiget, og som en konsekvens heraf fandt arrestationer af 11 af G-15-medlemmerne og andre fremtrædende kritikere sted i september 2001. Denne gruppe mennesker blev tilbageholdt og nægtet formel rettergang. Fleres skæbne er til dato ukendt, og andre er tvunget under jorden (ibid.:34).

Isaias er i dag fortsat Eritreas præsident, og der har således ikke været præsidentvalg siden 1993. Af samme grund sammenlignes landet af fremtrædende eksperter på området som den afrikanske ækvivalent af Nordkorea (Hjort, 2014). Isaias regerer ud fra devisen om, at alt skal centraliseres, hvorved han opnår og bevarer fuld kontrol – og undgår anarki. Isaias' massive kontrol i alle dele af eritreeres liv ses bl.a. i etableringen af The National Service i 1994. Denne indebærer til stadighed, at alle eritreere mellem 18 og 40 år skal deltage i 18 måneders national service. Perioden omfatter seks måneders militærtræning og 12 måneders tjeneste i hæren eller i anden offentlig institution. Lønnen er meget lav eller slet ikke eksisterende, og tjenesten er uden reel slutdato, hvorfor nogle Eritreere således arbejder en livstid i offentlig tjeneste (FN's Menneskerettighedsråd, 2015:30).

Den massive kontrol ses ligeledes ved, at regeringen systematisk udfører vidtgående forbrydelser mod folket uden at blive stillet til ansvar herfor. FN's Menneskerettighedsråd (2015) fremlægger dokumentation for, at henrettelser, tortur, seksuelle krænkelser, national service og tvunget arbejde ofte ses og er en del af trusselsbilledet (ibid.:14). Eritreere er desuden forhindret i at bevæge og ytre sig frit, og dette effektueres ved et forgrenet kontrolsystem, som efterlader minimal tillid eritreere imellem – dette ligeledes inden for familier. Familiemedlemmer risikerer ligeledes straf, hvis en slægtning begår ulovligheder eller flygter fra landet. Straffen kan være økonomisk såvel som anden chikane eller tilfældige anholdelser (ibid.:15).

Ovenstående er blot et lille udsnit af de forhold, som bl.a. FN's Menneskerettighedsråd har beskrevet i rapporter. Forholdene forårsager, at ca. 5000 eritreere flygter ud af landet hver måned, og anbefalingerne fra FN er tydelige: *“The commission of inquiry recommends that the international community (...) identify long-term solutions to help Eritrean refugees, including local integration in the first-asylum country and resettlement in third countries, and strengthen international solidarity in sharing the responsibility to care for Eritrean refugees and migrants”* (ibid.:21). FN opfordrer således det internationale samfund til at udvise støtte til den eritreiske befolkningsgruppe.

Ovenstående gennemgang af Eritreas historiske udvikling og menneskeretslige forhold følges her af en analyse af informanternes beretninger om deres levetid i Eritrea. Dette gøres med henblik på at få en øget forståelse af det erfaringsgrundlag, ud fra hvilket informanterne vurderer deres forhold i Danmark.

Informanternes oplevelser i Eritrea

Ifølge Bourdieu kan habitus forstås som dispositioner, der er tilegnet gennem et liv under bestemte sociale forhold. Sker der ændringer i eksempelvis omgivelser, kan det bevirke, at habitus så at sige uddateres (Wilken, 2012:46ff). Allardt (1975) arbejder med en lignende præmis, idet han også mener, at behov forandres. Nye behov opstår ved ændrede omstændigheder og som følge heraf er det ikke nødvendigvis forventeligt, at informanterne ved ankomst til Danmark har samme behov, som, med udgangspunkt i normerne, gør sig gældende her. Som Shambel forklarer, så *“... kigger man med det, man har været igennem og de problemer, man havde, når man kommer herop”* (Shambel, 2016:12). De officielle beskrivelser af situationen i Eritrea samt informanternes beskrivelser af forholdene vidner om livsvilkår, hvor de forskellige behov på skift blev sat på prøve. I Eritrea er værnepligt som nævnt obligatorisk, med mindre man som Shambel vurderes egnet til videre uddannelse og får adgang til gymnasiet. Ghirmay var underlagt denne værnepligt og beretter med få ord, at landets situation generelt *“... ikke er særlig god. Det er derfor, jeg er kommet [til Danmark]”* (Ghirmay, 2016:1). Asmara deler denne oplevelse af hjemlandets status quo og forklarer: *“Det er på grund af regeringen. Man kan ikke leve der. Der er for meget militærtjeneste. (...) Man er bare tjener under ham [Isaias]”* (Asmara, 2016:1).

Asmara, der efter endt folkeskole som angivet ikke ønskede at være værnepligtig, oplevede en anholdelse under påskud om at have lavet ballade. Asmara er dog ikke i tvivl om den reelle årsag til fængslingen, når han fortæller at ”... *de ville tage os med ind i militæret. Det var derfor*” (ibid.:2). Efter syv måneders fængsling kommer Asmara i militær træning, som han vælger at flygte fra. Han beretter, at han ingen mulighed havde for at vende hjem til sin familie, da han var eftersøgt af militæret (ibid.:1). Informanternes at have-behov er i kraft af manglende mulighed for at få en uddannelse samt oplevelsen af uretfærdig frihedsberøvelse ikke blevet tilfredsstillet i hjemlandet. Også med hensyn til opfyldelsen af at være-behov synes tiden i Eritrea at have været udfordrende; at man ifølge Asmara jævnfør ovenstående citat “... *ikke kan leve der*” vidner om, at selvrealisering for ham ikke er en mulighed.

Med udgangspunkt i ovenstående kan der argumenteres for, at hverdagen for informantgruppen var markant anderledes i Eritrea end i Danmark. De civile rettigheder, som Marshall (2003) omtaler som inkluderende frihedsrettigheder, oplevedes som langt fra indfrie. Det samme gjorde sig, grundet det diktatoriske styre, gældende for de politiske rettigheder. De sociale rettigheder var ligeledes sat på prøve i og med, at informanternes sikkerhed og retten til uddannelse var begrænsede. Den samfundsdeltagelse, som informanterne oplevede i Eritrea er således i høj grad uoverensstemmende med det medborgerskabsideal, der i en skandinavisk velfærdsstat ifølge Marshall (2003) er tilstræbelsesværdig.

Eftersom behov ikke er universelle, må en naturlig følge heraf være, at der potentielt kan ses en uoverensstemmelse mellem de behov, som flygtninge, der blot har været i Danmark i kort tid, oplever, og de som typisk gør sig gældende i en skandinavisk velfærdsstat. Ligeledes er de grundvilkår, der har dannet grundlag for deres habitus, meget ulig de danske. Med denne pointe in mente følger her en analyse af flygtningenes oplevelser i forbindelse med deres tid i Danmark og dette ud fra Allardt (1975) og Bourdieus (1992) begrebsapparater.

Asylprocessen

Alle informanterne har, som proceduren foreskriver, opholdt sig på asylcentre under deres sagsbehandlingstid – en tid, som på mange måder gjorde indtryk. Eftersom flygtningene på dette

stadie endnu ikke har fået flygtningestatus eller opholdstilladelse, kan det diskuteres, i hvor høj grad oplevelsen af medborgerskab og integration er forventeligt. Til trods herfor inddrages de erfaringer, som flygtninge gjorde sig i denne periode i dette speciale. Dette gøres, eftersom netop månederne på asylcentre er informanternes første møde med Danmark og det sociale system og dermed potentielt danner grundlag for de forventninger, som informanterne møder de kommunale integrationsindsatser med. Selvom opholdet på asylcentret således ikke er en kommunal indsats, danner erfaringerne et sammenligningsgrundlag, som er relevant for at forstå de briller, hvormed informanterne ser de øvrige integrationsindsatser.

Informanterne i dette speciale har boet henholdsvis tre, syv og knap tolv måneder på asylcentre; måneder, der inkluderer oplevelser, som på forskellig vis har påvirket deres mulighed for at få tilfredsstillet deres grundlæggende behov. Ventetiden og usikkerhed vedrørende fremtiden er forhold, der går igen blandt informanterne. Asmara beretter, hvordan asylprocessens ventetid påvirkede ham:

“Vi fulgte ikke engang med i skolen, for det var dengang, hvor regeringen var i gang med at ændre loven og begyndte at sige, at eritreiske flygtninge fik afslag. Vi tænkte meget over det, og vi blev frustrerede. Det var psykisk hårdt. (...) Så efter vi fik opholdstilladelse, det var der, hvor vi begyndte at kunne følge med i skole”
(Asmara, 2016:3).

Citatet udtrykker Asmaras frustration over uvisheden, der præger asylprocessen, samt deraf følgende indlæringsvanskeligheder. Lignende fortæller Ghirmay om undervisningen på asylcentret:

“Vi kunne kun gå i skole. Det var dét, vi havde lov til. Der gik vi også, men man er der ikke 100 procent, for man venter jo på sin proces. Man tænker over tingene; får jeg ophold? (...) Når man går i skole nu, så tager man det til sig, fordi man er mere rolig” (Ghirmay, 2016:2).

Det fremhæves i begge citater, hvordan tildelingen af opholdstilladelsen muliggjorde læring, idet basal tryghed ved at få en sikker base blev opnået, der både kan ses som tilfredsstillelse af have- eller være-behov, alt afhængigt af, hvilke aspekter af velfærdsdimensionerne, der fremhæves. Tilfredsstillelsen af ét behov – her at have-behov – kan således udgøre en ressource, som kan hjælpe et individ mod tilfredsstillelse af et andet behov (Allardt, 1975:26).

Opholdstilladelsen tilfredsstillende for begge mænd altså nogle pressende at have-behov, der synes at give en nødvendig ro i deres tilværelse. Opholdstilladelsen bibringer udover tilfredsstillende af nævnte, grundlæggende behov for Ghirmay og Shambel også potentiale for at være-behov, der på asylcentret ikke blev fyldestgørende indfriet. Til trods for, at Ghirmay fortæller, at han spillede fodbold og hyggede sig med de øvrige asylansøgere, følte han, at hverdagen ikke indeholdt tilstrækkeligt meningsfyldte aktiviteter (Ghirmay, 2016:2). Muligheden for at påvirke egen hverdag og de begivenheder, man deltager i, synes altså ifølge Ghirmay at være fraværende før opholdstilladelsen. Det samme synes at gøre sig gældende for Shambel, der fortæller om sin tid på asylcenter: *“Vi havde to timers undervisning, og så ellers var der ikke noget. Man sov bare hele dagen”* (Shambel, 2016:3). Opfyldelsen af at have- og at være-behov oplevedes således af de to informanter udfordret i tiden på asylcentrene. Det modsatte synes i følge Ghirmay til en vis grad at gøre sig gældende for at elske-behov. Netop den sociale interaktion og fællesskabet husker Ghirmay tilbage på, og han forbinder det med noget positivt, velkendt fra sin opvækst i Eritrea:

“I min familie er vi otte søskende og far og mor, og vi spiser samlet. Der er en seng her, her og her [gestikulerer samtidigt]. I Danmark er det sværere. Dengang vi var på asylcenter, der var vi mange samlet. Der tænkte man ikke over det så meget, for der var vi samlet, men da vi kom til Aarhus, fik jeg egen bolig. (...) så er jeg alene derhjemme” (Ghirmay, 2016:6).

Den sociale interaktion og boform, der fandt sted på asylcenteret vækkede genklang hos Ghirmay; visse aspekter af Ghirmays habitus, der er tilegnet i Eritrea, syntes altså at kunne bringes i spil på asylcenteret. Sammenfaldende hermed fortæller Shambel om, at ventetiden på asylcentret var enerverende, men at *“... vi tænkte ikke så meget over det, for vi havde det godt med hinanden. Rent socialt”* (Shambel, 2016:3f). Behovet for værdifulde, gengældte relationer opfyldtes altså for Shambel og Ghirmay på asylcentret, og deres sociale kapital forekom høj. Dog beretter Shambel samtidig om svækkelse af social kapital, eftersom kontakten til et større fællesskab var fraværende: *“Men til gengæld, det sociale netværk, det var ikke samfundet. Man var lidt ude af det. (...) Der var ikke så mange mennesker, for det var ude på landet. Så selvom man ville være social og ud at møde mennesker, så kunne man bare ikke”* (ibid.:4). Shambel pointerer her oplevelsen af en kontrast mellem to verdener; den inden for murene så at sige og den udenfor, hvoraf sidstnævnte forekom social utilgængelig. Også Asmara mærkede øjeblikkeligt en social isolation efter ankomst til et

asylcenter beliggende i et større skovområde. Han sammenligner ligesom Ghirmay med sit liv i Eritrea, hvor han var vant til at være sammen med venner og familie: ”*Men da vi var derude – det var ude i skoven – så tænkte man bare; ’er der overhovedet nogle mennesker i nærheden?’ For det var så isoleret et område. Det var hårdt*” (Asmara, 2016:2). Ifølge Allardt har individer som nævnt behov for at føle tilknytning til et større fællesskab (Larsen, 2007:44). På trods af det interne, sociale fællesskab efterspurgte Shambel i overensstemmelse hermed muligheden for at blive en del af noget større – af den verden, han vidste var udenfor.

Under asylprocessen oplevede informanterne således, at graden af social kapital varierede afhængigt af, hvilket felt, de bevægede sig i. På asylcentre, hvor deres eritreiske habitus var i overensstemmelse med de gyldige normer og boformer, oplevedes den sociale kapital højere deraf end uden for centrene. Desuden opleves i varierende grad afsavn inden for såvel at have-, at være- som at elske-dimensionerne; afsavn, som til en vis grad var betinget af den manglende opholdstilladelse og dertilhørende rettigheder.

Informanterne i dette speciale er alle blevet tildelt opholdstilladelse efter Udlændingelovens § 7, stk. 1, som på daværende tidspunkt medførte ophold i fem år med mulighed for forlængelse afhængig af situationen i hjemlandet. Det kan i forlængelse heraf diskuteres, hvilken rolle det spiller for flygtninge og deres integration at få tildelt opholdstilladelse af netop midlertidig karakter; et vilkår, der i nærværende speciale antages at have betydning for det sociale arbejde på området, hvorfor det analyseres nedenfor.

Konsekvenser af midlertidig opholdstilladelse

I forbindelse med tildeling af opholdstilladelse skal flygtningene underskrive en integrationserklæring. Af erklæringens indhold fremgår det, at det enkelte menneskes frihed, tro- og ytringsfrihed etc. i Danmark respekteres, hvorfor underskrivelse dermed også indebærer, at flygtninge tilkommer disse rettigheder (UIBM, 2016b). På baggrund af dette opnås med udgangspunkt i Marshalls rettigheder en højere grad af medborgerskab via opholdstilladelsen. Dog fremgår ligeledes af erklæringen, at: “*Jeg ved, at man som flygtning ikke længere har krav på beskyttelse, hvis forholdene i ens hjemland har ændret sig på en sådan måde, at man kan vende hjem*” (ibid.). Om netop dette punkt af erklæringen fortæller Shambel, at “*... når man kigger på det*

og skriver under, så tænker man over det, men man sætter ikke et 'men' på" (Shambel, 2016:14). Med denne kommentar accentuerer Shambel betydningen af det forhold, at flygtningene ikke umiddelbart har indflydelse på beslutningen om hjemsendelse, såfremt det vurderes, at forholdene i hjemlandet muliggør en det. Erklæringen indeholder således ikke en række omstændigheder, der ville give flygtningene valget om at blive i Danmark på trods af ændrede vilkår i Eritrea.

Midlertidig opholdstilladelse fratager endvidere flygtninge muligheden for at lægge planer på længere sigt og træffe beslutninger vedrørende fremtiden (Preis, 1996:110). Shambel udtrykker en oplevelse af at være frustreret over uvisheden. Med hensyn til fremtiden fortæller han eksempelvis: *"(...) fremtiden, ved jeg ikke endnu, hvad der kommer til at ske. Jeg aner ikke noget. Måske sender de mig tilbage til Eritrea eller får mig til at blive her. Fremtiden vil vise, hvor jeg bor efter det ophold, de har givet mig"* (Shambel, 2016:13). Shambel synes således ikke at have en oplevelse af selvbestemmelse over, hvad hans fremtid skal indeholde, hvorfor hans at være-behov er påvirket af midlertidigheden af hans opholdstilladelse. Asmara har ligeledes som en konsekvens af mange usikkerhedsmomenter vanskeligt ved at skulle forholde sig til fremtiden: *"Jeg ved det ikke helt, men hvis der bliver fred i Eritrea, så tager vi måske tilbage. Ellers ved jeg ikke lige"* (Asmara, 2016:7).

Ghirmay synes som de andre også påvirket af de uvisse fremtidsudsigter. Han reagerer dog anderledes og ekspliciterer, at emnet er ømtåleligt: *"Jeg vil helst ikke snakke om det, for jeg kan ikke lave en vurdering nu. Jeg kan ikke beslutte mig endnu. Jeg ved det ikke"* (Ghirmay, 2016:6). Overvejelser i forbindelse med spørgsmålet om, hvad fremtiden bringer i form af geografisk placering, uddannelse og arbejdsvilkår, synes dermed at bære præg af uvished, hvilket er typisk blandt flygtninge, der lever med tvivl som retning og betingelse (Kofoed, 1997:76). De usikre grundvilkår påvirker ifølge Shambel også psykisk: *"Det er rart at vide, hvor ens vej er henne. Men herovre [i Danmark], indimellem ved man ikke, hvilken retning man går i"* (Shambel, 2016:12). Der udspringer altså af flygtningenes midlertidige asylstatus en grundlæggende tvivl, som påvirker såvel muligheden for at overveje, hvor en fast base i fremtiden kan etableres, som for at lægge langsigtede planer for livet. Deraf følger bekymringer om fremtidig opfyldelse af både at have- og at være-behov, der kan være afgørende for flygtningenes deltagelsesmuligheder i samfundet. Indfrielse af Marshalls rettigheder synes således øget i kraft af de i opholdstilladelsens implicerede

juridiske friheder, men uvisheden, der er en konsekvens af midlertidigheden, opleves som medførende behovsafsavt og dermed hæmmende for fuldbyrdelsen af medborgerskabet.

Mødet med og livet i Aarhus Kommune

I det følgende er fokus på informanternes møde med og liv i Aarhus Kommune, som er blevet rammen for deres nye hjem. Det er således ikke en konkret indsats, der er fokus på, men derimod en række initiativer og aktiviteter, som – i relation til vores brede forståelse af integrationsindsatser – opleves af informanterne som havende betydning for egen integration. Analysen tager sit afsæt i selve visiteringen til Aarhus Kommune, hvorefter analyse af boligplaceringen, modtagelsen og slutteligt relationelle forhold følger.

Visitering til Aarhus Kommune

Som beskrevet tidligere anvendes ud over Udlændingestyrelsen fastsatte kvoter også flygtninges egne ønsker som grundlag for fordeling mellem kommunerne (Nyidanmark.dk, 2016c); flygtninge bedes således tage stilling til, om de af personlige grunde har en særlig tilknytning til bestemte kommuner eller regioner i Danmark, som de ønsker skal tages højde for. Der er således i lovgivningen impliceret et potentiale for, at flygtninge qua indflydelse på bopælskommune kan få indfriet et at være-behov. Vores informanterne er alle blevet spurgt, men ingen har benyttet sig af tilbuddet om at påvirke beslutningen. Som årsag til dette nævner Shambel, at han “... *ikke kendte nogen steder, så jeg havde ikke tænkt over det. Så jeg har ikke valgt en by*” (Shambel, 2016:4). Asmara beretter, at han boede på et asylcenter, der var placeret i en skov, og hvorfor han regnede med “... *at hele landet også var skov*” (Asmara, 2016:3). Hans kendskab til Danmarks geografi og byer var for begrænset til, at han på baggrund heraf ønskede at træffe en beslutning. I overensstemmelse hermed reagerede Ghirmay ligeledes på muligheden for indflydelse på visitering ved at svare: “*Jeg kender ikke nogle steder, så bare send med derhen, hvor I synes, jeg skal bo*” (Ghirmay, 2016:3).

Ifølge informanternes beretninger synes muligheden for indflydelse på bopælskommune irrelevant, eftersom de ikke følte, at de havde noget at vælge ud fra. I mangel på kvalificerede bud grundet manglende kendskab til landet og ingen relationer uden for asylcentre havde informanterne kun én reel valgmulighed til rådighed: ikke at påvirke Udlændingestyrelsens visiteringsafgørelse. Trods

den i lovgivningen angivne mulighed for at få medbestemmelse i forhold til afgørende beslutninger vedrørende sin tilværelse og dermed potentiale for et opfyldt at være-behov, opleves denne mulighed af informanterne ikke som brugbar. Medborgerskab, der netop ifølge Marshall (2003) opnås ved ikke blot *formel* men også *reel* rettighedsanvendelse, bliver således trods lovmæssige hensigter ikke fremmet herved.

Boligplacering i Aarhus Kommune

Der blev i løbet af 2015 modtaget og boligplaceret i alt 573 flygtninge og familiesammenførte i Aarhus Kommune⁵ forestået af integrationsmedarbejdere (Aarhus Kommune, 2016). Informanternes bolighistorier indebærer alle ophold i venteboliger i mellem to og syv måneder. Med hensyn til tildeling af permanent bolig både Asmara og Shambel, at de ikke fik indflydelse på den valgte boform, og sidstnævnte fortæller: *“Når man får noget at vide, så er det dét, det er. (...) Hvis du ikke tager imod tilbuddet, så ender du ude på gaden. Det er nærmest ikke mig, der bestemmer over min krop. Det er dem [kommunen], der bestemmer mit liv. Det er svært. Det er dem, der bestemmer. Det der dem, der træffer afgørelsen”* (Shambel, 2016:5). Asmara og Shambel deler altså oplevelsen af ikke at kunne påvirke kommunale beslutninger vedrørende deres boligforhold. Især Shambel forekommer frustreret over dette, og det fremgår tydeligt, at hans at være-behov ikke indfries.

Ghirmays oplevelse af at få tildelt permanent bolig i Aarhus adskiller sig væsentligt herfra, idet han beretter, at han på eget initiativ er flyttet sammen med en kammerat (Ghirmay, 2016:7). Hans selvbestemmelse og deraf at-være behov opleves ikke som underkendt på samme måde, som det er tilfældet hos Shambel og Asmara. Ghirmay føler sig dog hertil trods ikke tilpas med sin boligsituation, eftersom den fortsat adskiller sig fra de gængse forhold i Eritrea, hvor dagligdagen i væsentlig højere grad er præget af fællesskab i hjemmet (ibid.:6). Uoverensstemmelsen med hans habitus bekræfter ham også på hjemmefronten i, at han er på udebane og så at sige bevæger sig i en ny verden. Fraværet af mange mennesker i hjemmet resulterer for Ghirmay i en oplevelse af ensomhed; en følelse, der står i kontrast til tilfredsstillende at elske-behov. Ydermere synes ensomheden at påvirke hans sociale kapital negativt og hans mulighed for indfrielse af sociale

⁵ Dette er inklusiv meget foreløbige forventninger til januar og februar måned 2016.

rettigheder i form af velfærd, netværk, relationer synes begrænset, hvilket får betydning for hans medborgerskabsfølelse.

Modtagelse i Aarhus Kommune

Kommunerne har jævnfør Integrationslovens § 4 ansvaret for boligplacering, integrationsplaner og -programmer etc., når en flygtning visiteres efter tildeling af opholdstilladelse (UIBM, 2016a). Informanterne i nærværende speciale fortæller alle, at de har haft en integrationsmedarbejder fra Aarhus Kommune tilknyttet, og tilfredsheden hermed forekommer overvejende høj. Især Asmara er positivt indstillet og fortæller om sin integrationsmedarbejder: *“Hun er dygtig. (...) Hun viste os rundt, hvor vi skulle bo henne, og så plejer hun at ringe til os og høre om os”* (Asmara, 2016:4). Asmara uddyber dette med at anvende en talemåde på sit modersmål, tigrinya: *”hun er varm”*, hvilket betyder, at der er “gang i hende”. Dette bekræfter, at integrationsmedarbejderen ikke blot opleves som fagligt kompetent men også interesseret i hans velbefindende. At han nærer tillid til hende kommer også til udtryk ved, at han sammenligner sin integrationsmedarbejder med sin økonomiske sagsbehandler; han oplever at få den fornødne hjælp af integrationsmedarbejderen ved behov, hvilket ikke gør sig gældende for sagsbehandleren (ibid.:5). Asmaras erfaringer med integrationsmedarbejderen vidner således om en relation, der indfrier at elske-behov i form af støtte og omsorg. Shambels oplevelse af boligplacering i Aarhus og samarbejdet med integrationsmedarbejderen forekommer dog betydelig anderledes: *”(...) der er en kontaktperson, der tager imod dig. (...) så viser de dig, hvor du skal bo henne, giver dig en nøgle og siger ’det her er dit hjem nu’. Men der er ingen, der forklarer dig, at dét her, det er byen. Der er ikke nogen forklaring. Man får bare et hjem, og så er det det”* (Shambel, 2016:5). Shambel oplever således, at han mangler et grundlæggende kendskab til byen og ikke mindst til basale informationer og leveanvisninger; hans habitus synes således ude af trit, og han føler ikke, at han fra integrationsmedarbejderen har modtaget den nødvendige hjælp til at tilegne sig det mest basale af den legitime kulturs koder. I udtalelsen ligger således implicit, at Shambel efterspørger relation, gennem hvilken han kan få øget kendskab til normerne i det hverdagsliv, han fremadrettet skal føre. I forlængelse heraf følger en analyse af informanternes oplevelser af netop at skabe relationelle forhold i Aarhus.

Relationelle forhold i Aarhus Kommune

Flytningen fra asylcentre og mødet med Aarhus Kommune har som bekendt indebåret, at informanterne på ny har skulle skabe en ny tilværelse og herunder netværk. Shambel sammenligner sin aarhusianske dagligdag med det liv, han førte i Eritrea, og fremhæver her især sociale aspekter: *”Når vi er i vores hjemland, er vi vant til at hænge ud med vennerne og gå ud og drikke te. (...) Vi kan ikke gå ud og drikke te og hygge, som vi plejer at gøre dernede. Det er svært. Altså det er som om, det ikke tilkommer os, så vi tager bare hjem”* (ibid.:7). Også i dette tilfælde er Shambels habitus således udfordret, og han føler sig afskåret fra gængse aktiviteter som følge heraf. De forskelle, han oplever i samværsformerne, medfører, at han lider afsavn med hensyn til sine at elske-behov. Asmara kæmper ligeledes med, hvordan selv almindelige aktiviteter foregår i Danmark: *”Når man sidder i bussen i Eritrea, snakker man bare sammen. (...) Her i Danmark snakker man ikke. Der er bare stille, og man er nærmest bange for at røre ved nogen, at støde ind i dem”* (Asmara, 2016:7). Som Asmara forklarer: *”Det man er vokset op med, har man det bedst med”* (ibid.:7). Også Shambel har intention om på en eller anden vis at forene sine eritreiske rødder med det nye danske samfund, han er blevet en del: *”Jeg har boet i Eritrea i tyve år. Jeg har levet dernede. Alt det er det, der har opfostret mig. Det er det, der har opbygget mig. (...) Men selvfølgelig vil jeg tage det gode, og så vil jeg tage det med her til Danmark”* (Shambel, 2016:14). Dette indkapsler Shambels og på sin vis Asmaras dilemma; de vil gerne leve som før – blot i en ny kontekst – men de ved ikke hvordan.

En konsekvens heraf ses for Shambel i de sociale relationer i Aarhus, der knap eksisterer til trods for ni måneders ophold i Danmark: *”(...) jeg kom her alene, og jeg er stadigvæk alene”* (ibid.:5). Han fortæller i den forbindelse uddybende om sin oplevelse af isolationen: *”(...) det kan være, jeg har lært en eller to at kende. Men den sociale verden i Danmark, den er langt væk”* (ibid.:7). Ghirmay bekræfter denne oplevelse af ensomhed som følge af manglende netværk: *”Om aftenen, når jeg kommer hjem, så tænker jeg bare: jeg er helt alene. Men med tiden lærer man det”* (Ghirmay, 2016:5). Både Shambel og Ghirmay beretter således om forhold, der er karakteriseret ved manglende tilfredsstillelse af at elske-behov. Shambel efterspørger i denne forbindelse normalitet: *”(...) at komme ind i den sociale verden – at gå ud og drikke te, hygge sig. Det er svært. Rigtig svært. Alle os, vi vil have det normalt ligesom alle andre”* (Shambel, 2016:12). Igen ekspliciterer Shambel, at han oplever at være udenforstående i forhold til et større fællesskab.

Normaliteten sammenligner han med det, han kender fra sit hjemland: ”*I Eritrea er alt samlet. Vi kan godt lide at gå ud og hygge os sammen. Vi kan godt lide at spise sammen. Vi kan godt lide at være sociale. Det er man altid. Hver dag. Men i Danmark, det er alt sammen individuelt. Det er det, der gør det svært. Det er det, der gør lidt ondt på os*” (ibid.:13). Den danske individualisme fremhæves som et grundlag for Shambels langt fra tilfredsstillende at elske-behov, og han angiver en mulig årsag hertil – eller måske konsekvens heraf: ”*Så når vi kommer her til Danmark, mangler vi den selvtillid. (...) Når man mangler en del selvtillid, kan man ikke bare gå ind i et samfund. Man kan ikke bare gå hen og snakke med mennesker*” (ibid.:8). Ghirmay har samme problematik. Han har ligeledes lært et par andre eritreere at kende i Aarhus, men også han savner det sociale netværk og samvær, han kender fra Eritrea med bl.a. en stor familie, hvorfor han i sin lejlighed ofte føler sig alene (Ghirmay, 2016:6). Asmara oplever ligeledes at være alene uden sit primære sociale netværk: ”*Jeg har aldrig været ude hjemmefra. Det var der, jeg fandt ud af livets prøvelser*” (Asmara, 2016:9). Desforuden er Asmara opmærksom på en grundlæggende forskel i, hvordan mennesker interagerer – eller mangler på samme: ”*Vi kommer heller ikke tæt på folk. Så det er svært, at alle nærmest har deres egen retning at gå frem og tilbage på*” (ibid.:6f). Shambel har også bemærket en væsentlig forskel: ”*Her i Europa har jeg lagt mærke til, man går ikke bare hen og stiller nogle spørgsmål. Det er ligesom om det er tabu. Ja, det er svært. Men i vores kultur, der er det ikke sådan, at man ikke spørger om noget. Hvis man har nogle spørgsmål, går man bare hen og spørger*” (Shambel, 2016:15f). Igen opleves den eritreiske habitus som divergerende med den konsekvens, at den sociale kapital opleves som lav. Dog forklarer Asmara, at han trods alt har været heldig, idet der var eritreere i Aarhus i forvejen, hvorved et – omend lille – grundlag for sociale relationer er til stede (Asmara, 2016:7). Det er dog væsentligt at bemærke, at størrelsen af den sociale kapital ikke kun er afhængig af, hvor stort et netværk det enkelte individ har men også af, hvorvidt netværket består af individer, der har en høj eller lav status (Ejrnæs, 2008a:60). At Asmara således har gode relationer til andre i samme livssituation som sig selv, er ikke nødvendigvis med til at øge hans sociale kapitalvolumen.

Informanternes livsvilkår og ikke mindst mulighed for netop at tage del i hverdagslivet i Aarhus med arrangementer, cafebesøg mv. påvirkes desuden af deres økonomiske forhold: ”*Vi har venner, og vi kan godt drikke te sammen, vi kan godt hygge, men der er selvfølgelig det økonomiske også, som er lidt problematisk*” (Shambel, 2016:7). Asmara er tilbageholdende med at konkludere på hans

økonomiske situation, da han hidtil har boet i ventebolig og dermed endnu ikke kender sin kommende husleje: *“Indtil videre er det fint nok”* (Asmara, 2016:5). Den økonomiske kapital spiller dog unægtelig en rolle i deres adgang til det sociale liv.

Informanterne har således i mødet med Aarhus og livet i byen på forskellig vis erfaret, at deres habitus så at sige på visse punkter er inkompatibel med det danske samfund. De er desuden konfronteret med en lav mængde af social kapital, da de er uden deres familie og kun med et minimalt netværk af primært andre eritreere. Informanterne oplever derfor at stå uden for den sociale sfære i byen, hvilket forstærkes af manglende selvtillid, der forekommer at være en konsekvens af den uoverensstemmende habitus.

Ovenstående analyse af informanternes oplevelser med sociallivet i Aarhus Kommune indikerer at deres sociale samfundsdeltagelse er begrænset og deres medborgerskab dermed ikke fuldbyrdet. Tilegnelsen af social kapital og tilfredsstillelse af elskelighed er netop vanskelig, når der, som Shambel fremhæver, ikke er *“... noget sted, hvor man kan gå ind i den sociale verden og møde mennesker og snakke med mennesker”* (Shambel, 2016:8) Som Shambel fremhæver, kunne de med fordel drage nytte af et tilbud med fokus på netop sociale relationer og ikke kun kulturel kapital- og habitus- såvel som at-have og at-være fremmede aktiviteter.

Nedenfor følger analyse af informanternes oplevelser med forløb på Integrationsnet.

Integrationsnet

En indsats, som flygtninge kort efter visitation til Aarhus Kommune introduceres til, er Integrationsnet, der har til hensigt gennem undervisning at give relativt nyankommne flygtninge kendskab til dansk kultur og nærmiljø (Integrationsnet, 2016c). Ghirmay er umiddelbart positivt indstillet overfor Integrationsnet og undervisningen: *“Integrationsnet var fint nok. Man lærer den danske kultur at kende. Man lærer en hel masse om Danmark, for man tager rundt på ture”* (Ghirmay, 2016:7). Undervisningen har bidraget til Ghirmays kendskab til den kultur og det miljø, der omgiver ham, og han finder dette betydnings- og meningsfuldt, hvorved et at være-behov således er blevet tilfredsstillet. Ghirmay får ligeledes mulighed for at stifte bekendtskab med nødvendig viden om Danmark og ikke mindst danske normer, værdier og sædvane, som kan

internaliseres i hans habitus, således denne bliver mere gangbar i en dansk kontekst, end det aktuelt er tilfældet. Samtidig får han mulighed for oparbejde kulturel kapital, idet han får kendskab til og mulighed for at lære at mestre sociale koder, således han i højere grad kan falde ind i flertallets levevis (Mørck, 2016:312).

Ghirmay var grundet etablering af praktik tidligt i sit integrationsprogram imidlertid kun en del af Integrationsnet i en begrænset periode. Shambel og Asmara deltog derimod i undervisning ved Integrationsnet over længere tid, og de forholder sig mere kritiske til tilbuddet. Integrationsnet slår sig op på, at de tilbyder skræddersyede løsninger, og at hver enkelt deltager skal inddrages i forløbet. Det er imidlertid ikke en oplevelse som Shambel og Asmara deler: ”*Man får ikke nok ud af det. For man tager derover, hvor det nærmest er spild af tid. (...) De burde kunne undersøge, om det er nok for dem, som kommer der – om de får nok ud af det*” (Shambel, 2016:6). Han uddyber: ”*Man går i skole der, og man bliver undervist, undervist, undervist, men så snart der kommer en ny ind, så går man helt tilbage igen. Så skal man starte forfra igen*” (ibid.:6). Dette afføder en oplevelse af undervisningen som værende spild af tid og derfor ikke tilstrækkelig udbytterig: ”*Man kommer der og glor. Man er umotiveret. Man går bare. Nogle gange pjækker jeg, fordi jeg har ikke noget at lave*” (ibid.:16). Undervisningen skyder altså forbi målgruppens niveau, hvorved den mister sin meningsfyldthed. Shambels behov for ”at gøre”, som Allardt (1975) omtaler udførelsen af relevant aktivitet (ibid.:35), bliver dermed ikke mødt. Asmara genkender denne oplevelse, og han mener således heller ikke at have fået betydeligt udbytte af forløbet. Han problematiserer desuden måden læringen finder sted på: ”*Vi har siddet der hele dagen. De arabiske snakker arabisk, der er eritreere, der snakker eritreisk, der er somaliere, der snakker somalisk. Hver er nærmest sit eget sprog. Man får bare hovedpine. For man sidder bare dernede hele dagen*” (Asmara, 2016:6). Modsat Ghirmay får Shambel eller Asmara således ikke opfyldt sine at være-behov på Integrationsnet, ligesom de også kun i tvivlsomt omfang får et udbytte, som får positiv betydning for opdatering af habitus og øgning af kulturel kapital.

Asmara bemærker desuden, at muligheden for at socialisere sig og have samvær med ligesindede landsmænd til tider overskygger undervisningens betydning på Integrationsnet. Asmara oplever altså en situation, hvor der skal prioriteres mellem behov; valget står mellem på den ene side at få indfriet et umiddelbart og let tilgængeligt at elske-behov og på den anden side et øget kendskab til

den danske kultur og lokalsamfund, der danner potentiale for fremadrettet behovstilfredsstillelse. Velfærdsværdier skal netop altid bedømmes efter, hvordan de påvirker muligheden for tilfredsstillelsen af andre behov (Allardt, 1975:26). Asmara har imidlertid selv en implicit prioritering af behov, idet han foreslår at indrette indsatsen således, at deltagerne i videst mulige omfang er inddelt på hold, hvor de ikke har fælles modersmål: *“De burde ikke kunne forstå hinanden. (...) Man kunne bare blande dem, i stedet for bare at sætte dem sammen, så de kan snakke deres eget sprog. De burde ikke kunne snakke deres eget sprog, for at kunne få noget ud af det”* (Asmara, 2016:10). Med denne udtalelse argumenterer Asmara således for, at de behov, han forventer at kunne få ud af deltagelsen i et integrationsfremmende tilbud som Integrationsnet, for ham er vigtigere end tilfredsstillelsen af at elske-behov. Skal det ønske forstås ud fra Bourdieu, kan der argumenteres for, at Asmara på dette tidspunkt vægter opdateringen af sin habitus og ikke mindst kulturelle kapital som mere presserende end at benytte og pleje sociale relationer med henblik på at sikre eller måske øge sin sociale kapital.

Integrationen, der som indsatsens navn indikerer, er indsatsens formål, finder således ifølge informanterne ikke sted grundet en manglende tilfredsstillelse af at være-behov og et tvivlsomt grundlag, hvorfra habitus kan ændres og kulturel kapital opnås. Dertil har en enkelt informant en uhensigtsmæssig oplevelse af at skulle prioritere mellem at elske-behov eller sikring af social kapital via samvær med andre eritreere og de behovstilfredsstillelser eller udvikling af habitus samt kulturel kapital, som det lærte fremadrettet kan bibringe. Integrationsnets funktion som kulturformidlende institution i sin nuværende form anerkendes således som potentielt havende en relevant, medborgerskabsfremmende funktion, men opleves overordnet set ikke som tilstrækkelig bidragende til flygtningenes integration og deraf følgende muligheder for deltagelse i samfundet.

Nedenfor følger analyse af informanternes oplevelser med LærDansk.

LærDansk

LærDansk er som bekendt Aarhus Kommunes sprogundervisningstilbud, der drives af Dansk Flygtningehjælp. Der synes at være en generel tilfredshed med udbyttet af selve undervisningen, for som Asmara udtrykker det: *“Det er fint nok. Hvis man er koncentreret, så kan man godt få noget ud af det”* (ibid.:4). Ingen af informanterne synes at mistrives ved at deltage i undervisningen.

Tværtimod bidrager LærDansk ifølge Shambel med positivt indhold i hverdagen: *“Når man står op, og man skal på LærDansk, det er nok for mig. Om morgenen, når jeg står op, tager jeg derhen og er glad”* (Shambel, 2016:16). Der kan altså argumenteres for, at Shambel ved sin deltagelse i LærDansk får tilfredsstillet et at være-behov; undervisningen synes at udgøre en interessant aktivitet og dermed meningsfuldhed i Shambels liv. Dog oplever Shambel ikke, at LærDansk i sig selv er fyldestgørende nok i forhold til sprogtilegnelse:

“Nogle gange i skolen lærer jeg noget og tænker: nu begynder jeg at fatte det, jeg er begyndt at forstå det nu. Og så kommer jeg ud i samfundet, og så begynder de at snakke, og jeg lytter til det og tænker bare 'hvad?'. Altså, man nærmest mister modet. (...) Det er lidt problematisk, at jeg har været her i ni måneder, og vi er næsten det samme sted. (...) Vi har ikke fået så meget ud af det dansk-mæssigt, som vi burde” (ibid.:8f).

De manglende muligheder for at anvende dansk i praksis uden for undervisningstiden gør således, at Shambel ikke føler, at hans indlæringskurve er stejl nok. Ghirmay fortæller, at han supplerer LærDansk-undervisningen ved at deltage i en frivillig aktivitet, som netop har til formål at få anvendt sproget og derved øge indlæringen (Ghirmay, 2016:4).

Ud fra informanternes oplevelser, kan det således konkluderes, at den største udfordring ved at tilegne sig dansk kundskaber ikke synes at ligge i selve sprogundervisningen; muligheden for at bruge sproget – at få talt dansk med etniske danskere – opleves som begrænset og udgør dermed den primære udfordring.

LærDansk er, som flygtningenes primære kommunalt iværksatte tilbud, en sprogfremmende funktion, men det er også en af de arenaer, hvor flygtninge tilbringer meget tid, og tilbuddet kan dermed potentielt være grobund for netværk. Og netværk og fællesskab er en ting, som flygtningene, jævnfør ovenstående analyse af bl.a. relationelle forhold, i høj grad efterspørger. Asmara vedkender sig ligeledes, at dette at elske-behov synes uforløst i Danmark, idet han oplever, at: *“... man har ikke nogen, man kender. Det er svært. Hvis du er alene, slås man med sin egen hjerne. Men jeg var heldig, at der var eritreere her i forvejen, jeg kunne snakke med. Ellers det er hårdt at komme herud alene”* (Asmara, 2016:7). Asmara ser således sine landsmænds tilstedeværelse som en oplagt mulighed for at få indfriet nogle at elske-behov, idet sprog som

tidligere nævnt ifølge Allardt (1975) er afgørende for relationsdannelse (ibid.:33). Asmara værdsætter altså tilknytning til personer med samme nationalitet som han selv, men oplever samtidig, som ved Integrationsnet, et paradoks i forbindelse hermed: *“Problemet er bare, når der er mange eritreere. Mange gange har man ikke set hinanden i et stykke tid, så når man mødes, så lærer man dansk her, og så går man ud og snakker sit eget sprog. (...) Det gør det lidt svært”* (Asmara, 2016:4). Behovet for at være social på sit modersmål spænder altså ben for sprogtilgængelsen, som Asmara ellers i høj grad anerkender betydningen af. Allardt forklarer i overensstemmelse hermed, at opfyldelsen af et behov kan virke hæmmende eller direkte hindrende for tilfredsstillelsen af andre behov (Allardt, 1975:26). Opfyldelsen af at elske-behov giver Asmara udfordringer i forhold til deltagelsen i undervisningen på LærDansk, der i et længere perspektiv kunne danne grundlag for opfyldelse af andre og flere behov jævnfør ovenstående gennemgangen af betydningen af sprog for behovsopfyldelse.

Opsummerende kan det altså anføres, at LærDansk som indsats med sprog som hovedfokus potentielt kan være af afgørende betydning for flygtningenes integration i og med, at de tre informanter alle oplever sprog som essentielt for deres medborgerskab – et forhold, der sidenhen belyses. Undervisningen opleves som kvalificeret og meningsfuld, men mulighederne for at få anvendt det lærte er begrænsede, hvilket besværliggør sprogtilgængelsen. Desuden ses LærDansk af informanterne som en let tilgængelig mulighed for at få tilfredsstillet sociale behov i kraft af andre eritreeres deltagelse, men dette behov opleves dog som konkurrerende med nødvendigheden af sprogtilgængelsen, der føles som adgangsgivende til opfyldelse af andre behov og dermed opnåelse af fuldt medborgerskab.

Virksomhedspraktik

Som en del af det kommunale integrationsprogram, har alle informanterne som bekendt været i virksomhedspraktik. Disse praktikophold har, udover at give et indblik i det danske arbejdsmarked, til hensigt at styrke flygtningenes kendskab til dansk kultur (UIBM, 2016a). Ligesom Integrationsnet og LærDansk er det således en indsats, som oplagt kan skabe kulturel- og social kapital såvel som påvirke habitus. Desuden er virksomhedspraktik en indsats, der har til hensigt at skærpe flygtningenes sprogkunderskaber.

Måden, hvorpå flygtningenes praktikaftaler er kommet i hus, er et emne, der af flere informanter bliver berørt. Ghirmay har hidtil nået at deltage i tre forskellige praktikforløb: et inden for byggebranchen, et i en lagervirksomhed, i interview-øjeblikket i et supermarked. Han har desuden tidligere haft udsigt til en praktikplads hos en produktionsvirksomhed. Ghirmay fortæller herom: *“Ligesom alle andre, der kom til Danmark, fortalte jeg, hvad jeg plejede at lave, og så fik jeg at vide, at jeg skulle på Integrationsnet, og så tog sagsbehandleren mig videre [i praktik]. Det er sagsbehandlerens vej. Men jeg har ikke noget imod det”* (Ghirmay, 2016:7). Ghirmay havde således begrænset indflydelse på valg af praktiksted, men dette opleves af ham ikke som generende. Asmaras begrundelse for at komme i praktik adskiller sig lidt herfra: *“Jeg ville bare væk fra Integrationsnet. Så jeg tog bare praktik”* (Asmara, 2016:6). Asmara valgte altså at komme i praktik for at undslippe Integrationsnet, hvilket dog synes at være mere sigende for hans oplevelse af Integrationsnet end praktikken. Asmara, der har gennemført tre måneders praktikforløb i en dyrehandel, har dog efterfølgende gjort sig kritiske overvejelser om, hvordan tildelingen af praktiksteder afstedkommer: *”Folk skal i praktik, skal have et arbejde, får de at vide. Men når de sætter folk i praktik, så skal de også få lov at komme ind der, hvor de selv mener, de kan få det bedste ud af det”* (ibid.:6). Asmara begrundet dette med, at hvis man kan komme i praktik, hvor

“... det passer til én, så kan man få det bedste ud af det sprogligt og arbejdsmæssigt. Hvis man vælger selv, så gør man det, der gør én glad. (...) Det er derfor. Om det så er tømrer eller snedker, det er lige meget, bare man kan få noget ud af det. Så længe man selv får lov til vælge arbejde, så er det fint nok” (ibid.:6).

Som det fremgår af ovenstående citat omhandler Asmaras skepsis over for sit praktikforløb således ikke, at han ikke forstår eller accepterer værdien i at skulle gennemføre dette. Tværtimod udtrykker Asmara, som det fremgår af et tidligere citat, at skolegang og arbejde for ham er nødvendige fremtidsinvesteringer (ibid.:5). Udfordringen har derimod bestået i, at han ikke selv har haft tilstrækkelig mulighed for at vælge praktiksted, hvilket han har til hensigt at gøre, når muligheden byder sig (ibid.:6).

Selve tildelingen af praktikforløbene har således ikke givet tilstrækkelig selvbestemmelse og deraf opfyldelse af at være-behov. Ud over dette er sprogtilegnelsen i forbindelse med praktikforløbene et forhold, som alle informanterne påpeger synes at påvirke muligheden for samfundsdeltagelse.

Ghirmays oplevelser med praktikforløbene har – bortset fra en episode, hvor et løfte om ansættelse blev trukket tilbage, som analyseres senere – overvejende været positive: *“Det er godt at være i praktik...”*, fortæller han, men tilføjer dog *“... men her i Danmark snakker de ikke så meget på arbejdspladserne. Så man får ikke helt så meget ud af det sprogligt”* (Ghirmay, 2016:3). Den sproglige udvikling – der udover at få en ansættelse – er Ghirmays primære ambition med praktikforløbene, opleves altså lidt skuffende. Denne oplevelse synes Asmara at dele og begrundes således: *“(...) der var pakistanere ansat der også, så der var mange, der snakkede deres eget sprog. Den eneste der kunne snakke dansk var chefen, og chefen har jo altid travlt. Så det var lidt svært at få det sproglige ud af det”* (Asmara, 2016:4). Shambel tilslutter sig også, at sprogtiltagelsen gennem praktikken er utilstrækkelig, idet han fortæller, at han i sin praktik i et supermarked *“... ikke fik brugt sit dansk, fordi der var andre opgaver, som hele tiden skulle varetages. (...) Så man skal fylde det her op, man skal fylde det andet op. Så man kommer ikke til at snakke så meget”* (Shambel, 2016:12). I Shambels praktikforløb har der således været et stort fokus på at få udført de opgaver, som praktiksteder har fundet relevante, hvilket medførte relativt begrænset tid til at forbedre sprogfærdigheder, som Shambel ellers pointerer som en af de primære formål med et praktikophold.

Hverken Shambel, Ghirmay eller Asmara oplever altså, at praktikforløb giver det rette eller forventede udbytte – ikke socialt og ej heller sprogligt. Sprogtiltagelsens betydning og indsatsernes utilfredsstillende bidrag hertil er således emner, som informanterne gentagne gange fremhæver, hvorfor dette analyseres i det følgende.

Sprogets betydning for integrationen

Mikkelsen (2008) fremhæver gode danskkundskaber som en vigtig forudsætning for integration ikke blot på arbejdsmarkedet, men også i samfundet som helhed (ibid.:77). Det kan derfor heller ikke overraske, at flere af informanterne tilkendegiver, at deres manglende sproglige kompetencer udgør et grundlæggende problem i deres hverdag. Ghirmay mener, at sprogtiltagelse er det vigtigste for ham at lære først i Danmark: *“Når jeg først har lært sproget, kan jeg komme videre”*, fortæller han og uddyber: *“En døv mand er altid en døv mand blandt mennesker. Lige nu her i Danmark er jeg ligesom en døv”* (Ghirmay, 2016:5). Den af Ghirmay anvendte metafor vidner om en følelse af, at hans manglende danskkundskaber i høj grad sætter begrænsninger for hans sociale interaktion. Han udfordres i kommunikationen med etniske danskere og oplever som følge deraf, at

hans at elske-behov ikke bliver tilfredsstillet. Tilsvarende forhindrer de manglende sprogkundskaber opbygningen af givtige relationer til etniske danskere med potentiel højere status – det vil sige øgning af social kapital – hvilket senere kan få betydning for muligheder for eksempelvis at indtræde på arbejdsmarkedet (Ejrnæs, 2008a:60).

Allardt (1975) fremhæver også netop sprogets betydning i forbindelse med velfærd, der i denne forbindelse er et udtryk for integration. Relationer eksisterer i kraft af sprog, og et begrænset sprog indsnævrer derfor de muligheder, som et individ har for relationsdannelse (ibid.:33) I tråd hermed fremhæver Mikkelsen (2008) sprog ikke blot som et kommunikationsmiddel, men også som indeholdende en symbolværdi, der binder danskerne sammen i et fælles nationalt og kulturelt univers (ibid.:77). Skytte (2016) pointerer ligeledes sproget som et redskab, gennem hvilket følelsesmæssig kontakt kan formidles; det er således gennem sprog, at vrede, venskab, kærlighed, glæde og sorg kan kommunikeres – kommunikation, som Ghirmay oplever ikke at kunne gøre brug af (ibid.:138f).

Men det er ikke blot i sociale sammenhænge, at sprog opleves som spillende en rolle for hvilke muligheder, der opleves. Shambel og Asmara har begge erfaret, at deres sproglige evner begrænser deres deltagelse i uddannelsessystemet. Asmara, der afsluttede tiende klasse i Eritrea mener, at “... *det danske sprog er svært, men jeg vil ellers gerne gå i skole*” (Asmara, 2016:5). Shambel, der som bekendt gik på gymnasiet i Eritrea – en uddannelse han dog ikke har fået godkendt i Danmark – tilslutter sig dette: “*Jeg vil gerne gå i skole og få en uddannelse. For selvom jeg skal gå tilbage og starte i tiende klasse, mener jeg, det er bedre fremtidsmæssigt end bare at finde arbejde og så bare sidde fast*” (Shambel, 2016:9). Han tilføjer uddybende: “*Jeg skal nok kunne komme igennem det. Jeg har været igennem det, da jeg gik på gymnasiet, men det er bare det danske, der er svært*” (ibid.:9). Hverken Asmara eller Shambel oplever således, at det er kompetencer eller motivation, der holder dem fra uddannelsessystemet; sproget er den primære hindring. Med udgangspunkt i Bourdieus kapitalbegreb forekommer sprog således ikke blot at være en hindring for tilegnelse af social kapital men også institutionaliseret kulturel kapital, der som bekendt dækker over eksamensbeviser og akademiske titler, hvilket har en særlig tyngde og dermed afføder særlig magt i visse felter (Wilken, 2012:60). Ghirmay har i tråd hermed erfaringer, der viser, at hans kompetencer ikke kan udnyttes grundet den sproglige barriere. I forbindelse med et praktikophold oplevede han,

at han havde lovning på en ansættelse i forlængelse af praktikperioden. Denne aftale blev dog brudt med den begrundelse, at hans danskkundskaber ikke var tilstrækkelige (Ghirmay, 2016:4). Ghirmays deltagelse på arbejdsmarkedsarenaen bliver forhindret, og alle informanterne har således oplevet benspænd i fagligt regi på baggrund af sprog.

Ghirmay oplever dette benspænd – altså fratagelsen af muligheden for at arbejde – som modstridende hans at være-behov. Han oplever, at anseelse afhænger af at være i arbejde, for som han forklarer, vil han ikke *“... sidde og blive forsørget af regeringen eller af staten. I Eritrea lever folk ikke ved hjælp af andre. De klarer sig selv”* (ibid.:4). Han forklarer, at denne følelse af et behov for økonomisk selvstændighed er typisk for eritreisk kultur: *“Vi vil helst klare os selv. Så jeg vil også være fri for kommunen. Jeg vil hellere have et sted, hvor jeg kan sige: ‘Det her er min arbejdsplads.’ Hvor jeg kan forsørge mig selv. Det er det, jeg helst vil”* (ibid.:4). Det fremgår således af Ghirmays udtalelser, at det for ham ikke synes prestigefyldt at modtage kontanthjælp. Ghirmay ser arbejde som et afgørende livsvilkår, der giver ham mulighed for at anvende sine iboende muligheder.

På samme måde som Ghirmay ser arbejde vigtigt for sin tilværelse, ser Asmara og Shambel uddannelse som essentiel: *“Det er ens fremtid. Det er jo ligesom en investering. Man skal gå i skole eller arbejde”* (Asmara, 2016:5). Shambel forklarer overensstemmende hermed:

“Man kigger jo langsigtet. Man ser jo ikke bare her og nu. Jeg kan godt finde arbejde i et supermarked, men i fremtiden kan der ske hvad som helst. Det kan være, jeg kommer ud af landet. Det kan være, jeg tager videre. Det kan være, jeg bliver her i landet. (...) Jeg kan bare komme ud på gaden igen, for man kan ikke komme videre. (...) Det er godt at have nogle papirer i hånden at komme videre med” (Shambel, 2016:9f).

Begge informanter ser altså deres livsudsigter afgjort af muligheden for en uddannelse; en mulighed, der er betinget af deres danskkundskaber. Deraf kan ses, at manglende sprog ikke blot synes hæmmende for tilfredsstillelsen af at elske- og at være-behov, men ligeledes synes at hindre opfyldelse af at have-behov. Dette ses ved, at begge anser uddannelse som en form for internationalt værn mod arbejdsløshed; en beskyttelse, der kan sikre dem mod i fremtiden at skulle opleve mangler af basal karakter som de i at have-dimensionen inkluderede.

Det ses således, at alle informanterne oplever konsekvenser i form af manglende behovstilfredsstillelse med udgangspunkt i sproglige vanskeligheder; vanskeligheder, der bl.a. opleves som en følge af tilrettelæggelsen af indsatserne. Udfordringen er ifølge informanterne ikke at findes i selve undervisningen på LærDansk, men beror hovedsageligt på de kommunalt iværksatte muligheder, der bliver givet for anvendelsen af sproget i praksis, som praktikophold ifølge informanter alene udgør. Indsatserne formår således ikke at bibringe informanterne den nødvendige sproglige erfaring, der opleves som adgangsgivende til livet i Danmark. Sproget og de relevante indsatser synes i deres optik at være essentiel for en række forhold i deres tilværelse; deres adgang til velfærd hæmmes af sprogproblemer, hvilket indikerer, at danskkundskaber opleves som afgørende for adskillige aspekter af deltagelse i samfundet og deraf integration.

Et relevant spørgsmål med udgangspunkt i Bourdieu og ovenstående analyse in mente er, hvilke felter der kan identificeres i relation til vores informanter. Spørgsmålet har et positivistisk islæt, og ifølge Bourdieu (1992) kan det alene besvares teoretisk. Analysen giver netop mulighed for at afdække, hvilke felter informanterne har adgang til på baggrund af deres habitus, kapitalvolumen og -sammensætning, samt hvilken positionering de har deri. Dette anvendes som en indikation for, hvilken betydning informanternes oplevelser med integrationsindsatserne får for deres integration som medborgere i det danske samfund. Nedenstående analyse bidrager således til besvarelsen af problemformuleringens andet led.

Flygtninges væren i det danske velfærdssystem

På baggrund af analysen kan der argumenteres for, at informanterne indgår i en række felter; et eritreisk felt, et uddannelses-felt, et økonomisk felt etc. Det er imidlertid et medborgerskabs-felt vi i det følgende vil dykke ned i, hvor der kæmpes om "det gode liv". Der kan argumenteres for, at logikken for denne kamp er, at jo mere indflydelse og jo flere rettigheder individet har, i des højere grad er det muligt netop at opnå det gode liv (Marshall, 2003; Bourdieu & Wacquant, 1992).

Som tidligere beskrevet benytter alle felter sig af adgangskriterier, som både kan være af underforstået såvel som institutionaliseret karakter (Bourdieu & Wacquant, 1992). Et for vores informanter afgørende adgangskriterium af institutionaliseret karakter er det faktum, at de har

opnået status som flygtninge og derved lovligt ophold i Danmark. På denne vis har de opnået adgang til en række formelle rettigheder, som de var afskåret fra som asylansøgere i Danmark.

Informanterne er dog samtidigt afskåret fra en række forhold som følge af netop denne midlertidige opholdstilladelse, som det er andre i feltet forundt. Informanterne er således ikke danske statsborgere men har derimod tidsbegrænset opholdstilladelse, og deres færdsel i Danmark reguleres via bl.a. Integrationsloven. Denne status har eksempelvis betydning for informanternes ret til kunne påvirke politiske beslutninger, idet de først får stemmeret til kommunale og regionale valg efter at have haft fast bopæl i Danmark i tre år. Det er desuden udelukkende danske statsborgere, der kan stemme ved folketingsvalg og folkeafstemninger, hvorfor informanterne selvsagt også er udelukket fra indflydelse i forhold hertil (Borger.dk, 2016). Den treårige integrationsperiode i Aarhus Kommune har ligeledes den betydning, at informanterne i udgangspunktet ikke kan fraflytte kommunen, og såfremt de på sigt ønsker dansk statsborgerskab, skal de via en medborgerskabsprøve dokumentere en tilstrækkelig "danskhed" (Nyidanmark.dk, 2016d). Der er således en række juridiske forhold, som er med til at afgrænse medborgerskabs-feltet – både i forhold til hvornår individet formelt har adgang til feltet, men også i hvilket omfang individet reelt har adgang til de goder, feltet råder over. Dette er indirekte afgørende for individets placering i feltet. For flygtninge og herunder specialets informanter gælder en række særregler således, og som følge heraf er der tale om et ikke-fuldbyrdet medborgerskab, idet bl.a. Marshalls politiske og civile rettigheder ikke opfyldes i særlig høj grad (Marshall, 2003).

De underforståede adgangskriterier udgøres af kapitalformer, som kan have henholdsvis høj eller lav gennemslagskraft i et givent felt (Bourdieu & Wacquant, 1992). At informanterne oplever sig udfordret i forhold til deres habitus står klart. De forsøger via integrationsindsatser at tilpasse denne, men de oplever, at der fortsat er lang vej endnu, før de for alvor forstår og ikke mindst mestrer de sociale koder i det danske samfund (fx Ghirmay, 2016:6; Shambel, 2016:5). Denne udfordring kan med udgangspunkt i Bourdieu forklares ved:

"At flytte sig i et socialt system betyder både, at man flytter væk fra noget, og at man flytter hen mod noget, man måske aldrig helt bliver del af. (...) Men samtidig vil de [folk, der bevæger sig socialt] altid være mærket af deres baggrund. De bliver ved med at være anderledes, men det, der gør dem anderledes, holder op

med at være en naturlig del af deres person. I stedet bliver det konstant påmindelse om, at de ikke hører til” (Wilken, 2012:19).

Udfordringen med habitus er bl.a. en medvirkende årsag til, at informanternes netværk primært består af landsmænd eller andre etniske minoriteter. Det vil sige, at informanterne i ringe grad interagerer med etniske danskere (fx Ghirmay, 2016:5; Asmara, 2016:9), hvilket efterlader dem med en begrænset social kapital og samtidig et netværk med begrænset social status (Bourdieu & Wacquant, 1992). Dette bidrager til at understrege en lav position i medborgerskabs-feltet.

At informanterne modtager offentlig forsørgelse, er uden uddannelse eller tilmed har fået en sådan underkendt (fx Asmara, 2016:2; Shambel, 2016:7ff) er ligeledes relevante faktorer. I denne forbindelse må informanternes sproglige udfordringer ligeledes inddrages, da også dette forhold er afgørende i kampen for det gode liv og det fulde medborgerskab. Med netop tigrinya som modersmål oplever informanterne, at deres adgang til henholdsvis arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet – der er trumfkort i medborgerskabs-feltet – besværliggøres (fx Ghirmay, 2016:4). Det vil sige, at det, der bl.a. giver adgang til samvær og netværk med landsmænd, samtidig er det, der udfordrer deres mængde af institutionaliseret kulturel kapital set i forhold til medborgerskabs-feltet. Informanternes minimale økonomiske kapital (fx Ghirmay, 2016:4) udelukker desuden muligheden for konvertering til netop kulturel eller symbolsk kapital (Bourdieu & Wacquant, 1992), hvilket ellers kan bidrage til at højne deres placeringen i hierarkiet.

Som følge af ovenstående står det klart, at de kapitalformer og graden heraf, som specialets informanter besidder, ikke udgør trumfkort, hvorigennem de kan tilegne sig en stemme i medborgerskabs-feltet – de er positioneret nederst i samfundet. Det vil sige, at informanterne efter henholdsvis ca. 10, 12 og 16 måneder i Danmark oplever at være begrænset i kampen om og fuld adgang til goder og medborgerskab.

AFSLUTNING

Diskussion

Ovenstående analyse har som anført tydeliggjort, at integrationsindsatserne i ringe grad øger informanternes mulighed for deltagelse i samfundet og dermed adgang til reelt medborgerskab. Dette ses til trods for, at de er blevet en del af medborgerskabs-feltet i Danmark og således formelt

har adgang til samfundets goder. Informanterne oplever uindfrie behov og efterspørger bl.a. bedre mulighed for at tilegne sig det danske sprog og bedre vilkår for etablering af socialt netværk. Dette betyder, at forståelsen af vellykket integration som arbejdsmarkedsdeltagelse forekommer mangelfuld i overensstemmelse med den i specialet gældende antagelse.

Det står imidlertid klart for os, at der ikke kun er tale om manglende behovstilfredsstillelse. Der er ligeledes tale om uoverensstemmende behov – det vil sige uoverensstemmelse mellem de behov integrationsindsatserne søger at indfri og de behov, informanterne selv har for øje. Dette synes bl.a. at være et resultat af to kombinerede forhold: På den ene side ses informanternes habitus, som de har internaliseret gennem den primære socialisering i deres tidligere leveår (Bourdieu & Wacquant, 1992) i Eritrea, og som er ringe anvendelig i deres nye tilværelse i Danmark. På den anden side ses en assimilerende integrationspolitik og en deraf følgende etnocentrisme, der præger det danske velfærdssamfund.

Etnocentrismen der præger det danske samfund (Jensen, 2007a) synes således at være en medvirkende årsag til omtalte divergens. Af etnocentrismen følger en forventning om, at flygtninge har andre og mindre attråværdige værdier end de i Danmark gældende, hvorfor politikker målrettes med henblik på at rette op på sådanne forudindtagede mangler. Det forventes eksempelvis nødvendigt i integrationserklæringen at ekspliciterer, at individer har pligt til at forsørge sig selv i Danmark – en værdi informanterne dog ikke anfægter eller finder det vanskeligt at identificere sig med, da det i Eritrea ligeså er en grundlæggende værdi og ikke mindst nødvendighed: *“I Eritrea lever folk ikke ved hjælp af andre. De klarer sig selv”* (Ghirmay, 2016:4). Det er dermed en ganske anden samfundsmodel, der gør sig gældende i Eritrea, hvor offentlig forsørgelse ikke er en realitet. Dette forhold afspejles ligeledes i Shambels kontakt og forventninger til Aarhus Kommune: *“Når de har brug for dig, så kontakter de dig. Jeg har ellers ikke noget at sige til kommunen. Jeg har ikke nogen grund til at tage over til kommunen, fordi jeg har det, jeg har. Og så skal jeg jo bare videre med det”* (Shambel, 2016:1). Shambel har således alene forventninger til sig selv – han placerer ansvaret for eget liv hos sig selv, som det falder ham naturligt med udgangspunkt i sin habitus (Bourdieu & Wacquant, 1992).

Førnævnte divergens mellem de behov, integrationsindsatserne søger at indfri, og de behov, informanterne selv har for øje, forårsages altså som anført af bl.a. elementære forskelle i habitus

samt etnocentrisme. Divergensen kommer bl.a. til udtryk i forhold til boligplacering af flygtninge i de danske kommuner, informanternes brug af opnåede rettigheder eller mangel på samme og betydningen af uddannelse.

Boligplacering er – som tidligere anført – en opprioriteret opgave, når kommuner overtager ansvaret for flygtninge. Af Integrationsloven fremgår det: *“Kommunalbestyrelsen skal snarest muligt, efter at ansvaret for en flygtning er overgået til kommunalbestyrelsen, anvise boliger til de flygtninge”* (UIBM, 2016a). Ydermere får kommuner tilskud af staten, såfremt flygtninge placeres i boliger med bl.a. en begrænset størrelse på 40 m² (Regeringen & KL, 2016). Lejemålenes størrelse antyder, at der også fremadrettet er intention om, at flygtninge skal bo alene; et grundlæggende behov i Danmark forstået som muligheden for “at have sit eget” antages således også at være gældende for flygtninge. Sættes dette i relation til den assimilerende integrationsforståelse, som i høj grad præger systemet af og omkring integrationsindsatserne, må dette siges at bero på en tankegang om, at flygtninge efter ankomst til Danmark desuden ønskes ud blandt danskere med henblik på overtagelse og internalisering af dansk normalitet. Informanterne giver dog som bekendt udtryk for, at deres sociale liv var bedre på asylcentret (fx Ghirmay, 2016:6; Shambel, 2016:5), og at tilfredsstillende at elske-behov såvel som habitus og kulturel- og social kapital var højere der end efter visitering til Aarhus Kommune og boligplacering i egen bolig. Dette set i lyset af den vante boform og levevis i Eritrea med eksempelvis store familier og deraf følgende tætte boligforhold (fx Ghirmay, 2016:6). Hermed tydeliggøres, at de behov, som flygtninge ifølge danske standarder og dermed lovgivningen forventes at have, ikke nødvendigvis er overensstemmende med de, som flygtningene på baggrund af egen kultur og opvækst – det vil sige deres habitus – reelt besidder. Relevant er her Allardts (1975) understregning af, at behov netop ikke er universelle, og én af de grundlæggende forskelligheder mellem Danmark og Eritrea synes med baggrund i informanternes oplevelser at være den henholdsvis individualistiske og kollektivistiske kultur (Esping-Andersen, 1990).

Som anført kommer divergensen i behovsspørgsmålet ligeledes til udtryk i informanternes brug af rettigheder. Analysen har i denne forbindelse afsløret, at informanterne har en stor respekt for det samfund, de er blevet en del af: *“Det med at gå på LærDansk, det er jo lands lov. Det er rigtig godt. Man skal jo lære dansk. (...) Det er en del af reglerne. Dem skal man følge”* (Ghirmay, 2016:7).

Asmara giver udtryk for samme: *“Loven går hånd i hånd med samfundet. På den måde er det samfundets lov. Så man kan ikke bare sige ‘det her burde have været sådan’ eller ‘det her, det burde have været det’”* (Asmara, 2016:8). Det forekommer altså, at både Ghirmay og Asmara ikke finder tryghed i at stille spørgsmålstejn ved samfundet og lovgivningen – noget, som er en fundamental rettighed i Danmark. Om denne eksplicitte respekt for forholdene i det danske samfund er et resultat af en latent frygt for systemkritik, som netop kendetegner Eritrea, er ikke muligt at afgøre ud fra den tilgængelige empiri, men det er dog en plausibel forklaring. En anden forklaring på udtalelserne kan ifølge Whyte (2015) findes i den moralske dimension, der er en del af det sociale arbejde på området. Dette indebærer, at sagsbehandlere i stigende grad foretager moralske vurderinger af borgeres velvilje og motivation, hvilket kan afføde, at borgere giver ”det rigtige svar” (ibid.:95). Om Shambel, Ghirmay og Asmara har opfattet os som forskere på denne måde og derfor ikke har følt sig i en position, hvor kritisk forholden til systemet var en reel mulighed, er heller ikke muligt at fastslå ud fra den tilgængelige empiri. Det kan dog udledes, at informanterne qua deres flygtningestatus og deraf formelle deltagelse i medborgerskabs-feltet har fået mulighed for at ytre sig, hvilket falder dem unaturligt eller uden værdi som følge af bl.a. habitus (Bourdieu & Wacquant, 1992).

Endeligt kommer divergensen til udtryk i betydning af uddannelse i henholdsvis systemet og blandt informanterne. I et velfærdssamfund som det danske kan der argumenteres for, at uddannelse er en måde at kvalificere det enkelte menneske og dermed sikre dennes fremtidige deltagelse på arbejdsmarkedet. På denne måde bliver individet en aktiv bidrager til det danske velfærdssamfund (Regeringen og KL, 2016), hvor *“All benefit; all are dependent; and all will presumably feel obliged to pay”* (Esping-Andersen, 1990:28). Dette skal som tidligere anført ses i lyset af de udgifter, det implicerer at bevare universalismen og solidariteten – fokus er på at minimere sociale problemer og maksimere statens indkomst via skat på arbejde (ibid.). Som fremhævet i analysen, ønsker både Shambel og Asmara at tage en uddannelse (Shambel, 2016:10; Asmara, 2016:5), men denne betragtes af dem snarere som et værn mod en usikker fremtid. Uddannelse forstås således i højere grad som en universel investering end en investering i Danmark, solidariteten og universalismen. Systemet og informanterne er dermed enige om, at uddannelse er et mål i sig selv, mens formålet hermed varierer.

På baggrund af ovenstående klarlægning af divergerende behov, står særligt ét citat tydeligere frem end andre: ”*Jeg ved det ikke. Jeg vil bare leve [kigger tøvende rundt]. Jeg vil gerne bo her i landet også, men jeg vil bare leve*” (Ghirmay, 2016:7). Denne udtalelse falder, da Ghirmay forsøger at forholde sig til sin usikre fremtid, og det faktum, at han i denne forbindelse finder det nødvendigt at understrege et basalt ønske om blot *at leve*, gør indtryk. Dette giver anledning til refleksioner over, hvorvidt informanterne grundlæggende har ganske andre opfattelser af egne behov, jævnfør Allardt (1975), end de, vi med udgangspunkt i Marshall (2003) har lagt til grund for vores analyse.

Mikkelsen (2008) fremlægger i denne forbindelse en interessant og aktuel pointe, om netop i højere grad at forsøge at forstå flygtninge ud fra det de kommer fra end det, de er kommet til. Med baggrund heri synes emnerne frihed og selvbestemmelse at være tilbagevendende i vores analyse. Frihed spillede en afgørende rolle i informanternes beslutning om at flygte til Europa, men efter ankomst og nu ophold i Danmark gennem længere tid, gør de sig refleksioner over den frihed, der her gør sig gældende. At den skandinaviske velfærdsmodel og dermed det danske samfund og stat med udgangspunkt i universalismen rækker ind i medborgeres privatsfære på godt og ondt (Larsen, 2011:154), får i den henseende betydning for informanterne: “*Hvis man ikke kan få lov til at mødes med familien, er det svært. Hvis man ikke kan få lov til at besøge dem eller komme over til dem, gør det det svært, fordi familien er vigtig. Jeg har været væk fra dem i næsten to år. Det er lang tid*” (Shambel, 2016:14). Også i forhold til det at modtage offentlig forsørgelse gør Shambel sig overvejelser om statens intervenserende rolle: “*Min løn er fra kommunen lige nu. Fra staten. Og det er så der, hvor der bliver sat en plan for dig. Der skal du møde op. Du skal ikke udeblive eller være forsinket. For det bliver set som arbejde. Som ens løn*” (ibid.:7). Han spekulerer over, hvad det på længere sigt kan betyde, hvis manglende selvbestemmelse bliver hverdag: “*Så spørgsmålet er bare, om personen, hvis kommunen bestemmer, bliver frugtbar*” (ibid.:11). Han uddyber: “*(...) hvis de bare bestemmer og siger ‘du skal den her vej’. Det er ligesom en hest [gestikulerer skyklapper med hænderne]*” (ibid.:11). Også Asmara forholder sig til det faktum, at han ikke var herre i eget liv, da det kom til netop boligplacering i Aarhus Kommune: “*Der var kun én valgmulighed. Når man har fået den, så tager man den. (...) Selvfølgelig kan man godt mærke, at man ikke selv får lov at vælge*” (Asmara, 2016:5). Informanterne oplever således udfordringer med den indskrænkning af selvbestemmelse, der finder sted som følge af statens indblanding.

Ghirmay forholder sig ligeså til statens rolle i Danmark, og han fremhæver, at den indgriben, der finder sted, også har et positiv aspekt: *“Det staten gør, det er rigtig godt. (...) Det staten gør, det er, at den hjælper folk. Hvis ikke den havde hjulpet, kunne der måske være sket alle mulige ting. Man kan få depression, fordi man ikke er vant til det [at være i Danmark]”* (Ghirmay, 2016:4). Også Shambel er på trods af det ovenfor fremførte i stand til at anskue situationen fra en positiv vinkel, idet han forholder sig til den grundlæggende – og meget afgørende – forskel på livet i Eritrea og Danmark:

”Forskellen er også, at der ikke er nogen, der kigger på dig. Der er ikke nogen, der holder øje med, om du gik ud her eller kommer ind der. Man går altid og tænker over, hvad man laver [i Eritrea], fordi regeringen er, som den er. I Eritrea kan der også komme soldater og banke på hjemme ved én. Det er det, man skal være bange for. I Danmark, er der ikke sådan noget. Det bedste ved det hele, det er, at man har frihed. At have den frihed, at kunne gøre ting, at man kan være sig selv” (Shambel, 2016:13).

Shambel accentuerer med ovenstående citat, at den frihed, han har opnået efter ankomst til Danmark, så at sige er det hele værd og tilfredsstillende i sig selv: *“Så selvom de bestemmer over én, er man til hverdag sig selv. Så det er nok. Fordi man har den frihed”* (ibid.:13). Som Ghirmays citat om blot at ville leve, giver denne forståelse og ikke mindst understregning af vigtigheden af frihed og overlevelse for informanterne, anledning til at stille spørgsmålstejn ved, om det for informanterne overhovedet er aktuelt at tænke i medborgerskab med udgangspunkt i Marshall (2003). Dette i betragtning af, at informanternes tilfredsstillelse af grundlæggende at have-behov opfyldes ved, hvad der for etniske danskere betragtes som en selvfølgelighed – nemlig frihed. Denne selvfølgelighed gør sig således ikke gældende blandt informanterne, hvilket kan tilskrives habitus (Bourdieu & Wacquant, 1992) såvel som det faktum, at universelle behov ikke er en kendsgerning (Allardt, 1975).

Et livsvilkår, der synes at legitimere eller forklare informanternes lavere behovstærskel, er den uvished, der kendetegner deres ophold i Danmark som følge af midlertidig opholdstilladelse. Om denne udtaler Shambel: *”Som menneske kigger man jo normalt langsigtet. (...) Men i fremtiden kan der ske hvad som helst. Det kan være, jeg kommer ud af landet. Det kan være, jeg tager videre. Det kan være, jeg bliver her i landet”* (Shambel, 2016:10). Shambel insinuerer, at han ikke kan vide sig

sikker på, om han af systemet får lov at blive i Danmark, og netop forskellen mellem permanent og midlertidig opholdstilladelse udgør ifølge Whyte (2015) et spørgsmål om eksistentiel sikkerhed. Idet medborgerskab implicerer en tilknytning til et samfund, som informanterne grundet de usikre vilkår ikke ved, om de kan få lov til at blive i, giver det anledning til en vis skepsis overfor, hvorvidt informanterne deler hensigten om at opnå fuldt medborgerskab for en potentielt begrænset periode.

Opsummerende har vores analyse og efterfølgende diskussion givet anledning til refleksioner over, de konsekvenser det får, at vi som samfund så at sige har behov på flygtninges vegne – det vil sige mål om arbejdsmarkedsdeltagelse og rettigheder af civil, politisk og social karakter. Dette efterlader flygtninge med, at de potentielt ikke blot får – i deres optik – unødvendige rettigheder, men også en risiko for, at deres egne behov overses eller underkendes i forsøget på integration. Vi har i nærværende speciale således undersøgt informanternes oplevelser med integrationsindsatser med et givet formål samt betydningen heraf for informanternes integration som medborgere, og dette uden at klarlægge, hvorvidt de kan identificere sig med denne præmis for deres integration i Danmark.

Specialets forskningsspørgsmål vurderes fortsat relevant, idet det bidrager til en større forståelse for nuværende integrationsindsatser og deres betydning for integration af eritreiske flygtninge. Ovenstående har dog ført os til en erkendelse af, at andre og mere presserende spørgsmål har meldt sig undervejs. Nemlig spørgsmålene om, hvad informanterne selv forstår ved integration og medborgerskab. Medborgerskab vedrører ifølge Marshall (2003) at mennesker føler deres eget værd og anerkender andres værd i det samfund, de lever sammen i. I forlængelse heraf kan det således synes relevant at undersøge, om og i så fald i hvilket omfang, flygtninge finder værdsættelse afgørende i samfundet, og hvad denne i så fald implicerer. Heraf følger spørgsmålet om, i hvor høj grad disse forhold reelt er afgørende for informanterne, i den livssituation de aktuelt befinder sig. En sådan viden forekommer at være ikke uvæsentlig at bringe i spil ind i de oplevelser og deraf følgende problematikker, vi i dette speciale har tilvejebragt.

Konklusion

Nærværende speciale har ført til en konklusion om, at de adspurgte flygtninge fra Eritrea overvejende oplever integrationsindsatserne i Aarhus Kommune som mangelfulde. Denne

mangelfuldhed påvises ud fra et i specialet anvendt ideal for de relevante indsatser: medborgerskab forstået ud fra Marshalls (2003) begrebsapparat, hvor især deltagelse og reel rettighedsanvendelse er afgørende. Flygtningenes behov, defineret ud fra Allardts (1975) velfærdsteori, opleves ikke som tilstrækkeligt indfrie gennem indsatserne. Ej heller deres kapitalvolumen, jævnfør Bourdieus (1992) begreb herom, øges i betydelig grad i kraft af deltagelse på eksempelvis LærDansk, Integrationsnet eller i virksomhedspraktik. Dette indikerer, at informanterne således ikke opnår fuldt medborgerskab. Især med hensyn til sprogtilegnelse synes indsatserne ifølge informanterne at være utilstrækkelige. Selve sprogundervisningen vurderes kvalificeret, men muligheden for anvendelse og dermed styrkelse af sprog via praktikforløb rummer plads til forbedring. Ligeledes efterspørger informanterne i høj grad sociale relationer. Deres primære sociale samvær er med andre eritreere, og informanterne udtrykker i forbindelse hermed behov for yderligere netværksdannelse og herunder relationer til etniske danskere, hvilket indsatserne ikke bibringer.

Flygtningene oplever qua deres opholdstilladelse tilfredsstillende af en række behov og tildeling af rettigheder. Dog synes visse af disse rettigheder kun at være af formel karakter; en *reel* anvendelse er ifølge informanterne i visse sammenhænge ikke mulig. Den kapitalforøgelse, der med udgangspunkt i indsatserne kunne danne grobund for netop rettighedsanvendelsen og deltagelsen i samfundet, er ikke omfangsrig nok. Som konsekvens heraf forbliver informanternes positionering i samfundet – og i forbindelse hermed medborgerskabsfeltet – svag.

En anden væsentlig pointe, der er gennemgående for specialet, er, at de integrationsindsatser, der danner den institutionaliserede ramme for flygtningenes integration, ligger i forlængelse af det samfund – og den velfærdsstatsform – hvori integrationen foregår. Den lovgivning, der danner grundlag for indsatsernes form og indhold, bærer tydeligt præg af integration forstået som en assimilationsproces med arbejdsmarkedsdeltagelse som mål, hvilket får konsekvens for de oplevelser, som flygtninge har med integration i praksis. En etnocentrisk værdiopfattelse, der er indlejret i lovgivningen, kommer for informanterne til udtryk gennem tildeling af nogle for dem irrelevante rettigheder samt opfyldelse af en række behov, de i kraft af deres eritreiske ophav og habitus ikke har. Desuden oplever de, at behov, de rent faktisk besidder, på bekostning heraf bliver tilsidesat eller overset. Det vil sige, at der ikke kun er tale om manglende behovstilfredsstillelse men

også uoverensstemmende behov – altså uoverensstemmelse mellem de behov integrationsindsatserne søger at indfri og de behov, informanterne selv har for øje.

Den viden, vi har tilvejebragt kan bidrage til belysning af det sociale arbejde på integrationsområdet i Aarhus Kommune, ligesom det kan danne grundlag for at kvalificere formålet med de integrationsindsatser, der tilbydes. Netop førnævnte divergens i behovene er der i analysen ikke taget højde for, idet vi har forudsat, at informanterne kunne genkende egen integrationsforståelse i Marshalls medborgerskabsbegreb. Som følge heraf kan nærværende resultater med fordel suppleres med forskning omhandlende, hvad målgruppen selv forstår ved integration, hvorledes denne opnås, og hvilke forhold, der er mest afgørende, de uvisse livsomstændigheder taget i betragtning.

Perspektivering

Specialet har, som anføet, tilvejebragt viden om, at Shambel, Ghirmay og Asmara har behov, som ikke indfries af det sociale arbejde og system, som de mødes af i forbindelse med deres treårige integrationsprogram. Der er bl.a. tale om behov for andre boligforhold, etablering af større socialt netværk og bedre vilkår for tilegnelse af det danske sprog – forhold som kan mindske deres følelse af social isolation. Som det fremgår af analysen, forekommer det vanskeligt for det sociale system at tilbyde indsatser, som kan skabe gunstige vilkår herfor. Det er derfor nærliggende at stille spørgsmålstegn ved, om systemet er det rette forum for etablering af indsatser med mål som de ovenfor anførte. Dette skal ses med henvisning til bl.a. det påviste arbejdsmarkedsfokus men også forhold som eksempelvis aktiveringsstrategier og path dependency (Larsen & Goul Andersen, 2004), som af hensyn til specialets omfang ikke tillader yderligere uddybning. Det frivillige sociale arbejde er et bud på en gren af det sociale arbejde, som kan tilbyde indsatser med andre foki end de i Aarhus Kommune aktuelt gældende. Frivilligheden vil således kunne træde til, hvor kommunen ikke formår.

To af informanterne har netop kontakt til frivillige. Shambel oplyser således, at han har tilknytning til en frivillig kontaktfamilie, hvilket han finder stor værdi i: ”*Jeg har en familie, som besøger mig en gang om ugen, og jeg besøger dem. Når jeg er sammen med dem, er det godt. Rigtig godt. Atmosfæren, når vi er sammen, er rigtig god*” (Shambel, 2016:8). Også Ghirmay har over for sin sagsbehandler i kommunen givet udtryk for et ønske om en frivillig kontaktperson: ”*Jeg har*

snakket med min sagsbehandler om, at de skulle finde en frivillig til mig også. Så jeg kunne komme ud. Men hun har ikke fundet en endnu til mig. Men ham jeg bor sammen med, han har fået en. En Venligbo. De kommer over til ham, og så jeg er sammen med ham, når de kommer over og besøger os. Vi tager også over og besøger dem” (Ghirmay, 2016:5f). Dette vidner om, at både Shambel og Ghirmay oplever at få opfyldt en række eller utilfredsstillende behov via denne form for socialt arbejde.

Frivilligt socialt arbejde rummer – som det sociale arbejde, der udgør omdrejningspunktet i nærværende speciale – dog også risiko for, at nogen får noget for på andres vegne. Det vil sige, at en given frivillig indsats mere eller mindre sætter mål på vegne af en flygtning, hvilket kan afføde u hensigtsmæssige konsekvenser: *“Velgøreren fastholder fra første færd flygtningen som klient via et sæt vedtagne kriterier. Denne indledningsvise, fordomsfyldte vurdering etablerer et behovshierarki, som sidenhen tilpasses de tjenesteydelser, som organisationen rent faktisk kan tilbyde”* (Preis, 1996:77). På denne måde tager velgøreren, her den frivillige, hånd om lige netop det, som de selv har defineret som flygtningenes problem, hvilket medfører, at flygtningene ikke selv kan iværksætte deres egen frigørelse fra situationen (ibid.). Problematikken opsummeres som følgende: *“I første omgang synes problemet ikke at ligge i nogen specifik moralsk eller politisk holdning til flygtninge, men snarere internt i hjælpens, velgørenhedens og medlidenhedens mekanismer og frem for alt i de asymmetriske magtrelationer, der iværksettes mellem velgører og modtager”* (ibid.:80). Det forekommer, at en frivillig, humanitær organisation som Dansk Røde Kors er opmærksom på dette særlige forhold impliceret i frivilligt arbejde. De anfører således, at udbyttet for deres brugere er størst i netop de aktiviteter, hvor både frivillige og brugere kan se et formål hermed, der går ud over hjælpen i sig selv. Det vil sige i de aktiviteter, hvor frivillige og brugere har en fælles ambition om at udvikle sig, opnå det største udbytte (Oxford Research, 2016:4).

Natorp og Kristensen (2015) går skridtet videre og introducerer et særligt rum, nemlig *mellemmrummet*, hvor det er muligt at skabe forandringer uden, at dette er et resultat af tilstedeværelsen af en velgører og modtager, et system og klient:

”Som medborgere har vi en særlig adgang til mellemmrummet mellem kommune, virksomheder, foreninger og uddannelser. I mellemmrummet er vi først og fremmest

mennesker med noget på hjerte. Alt det andet vi også er i kraft af vores tilknytning, erfaring og arbejde er naturligtvis altid med os. Men for en stund kan stillingsbetegnelser, varetagelse af interesser og strategiske agendaer træde i baggrunden” (ibid.:5).

I denne form for socialt arbejde – eller nærmere ved aktivering af eget medborgerskab – opstår nye og særlige muligheder, idet mellemrummet er et agendafrit rum, hvor relationer opbygges for relationens skyld og dermed ikke med et specifikt udbytte for øje (ibid.).

Organisationer eller initiativer som ovenfor nævnte synes at kunne supplere det sociale arbejde, der foregår i statslig og kommunal regi, ved at skabe grobund for vækst på egne og ikke udelukkende velfærdsstatens præmisser. På denne vis vil der kunne skabes løsninger på fælles udfordringer i samfundet, som ikke på forhånd hører bestemte sektorer til som eksempelvis i denne kontekst Shambels, Ghirmays og Asmaras integration.

Litteraturliste

Bøger

Allardt, E. (1975). *Att ha, att älska, att vara – Om velfärd i Norden*. Argos

Andersen, J. G. (2001). Socialpolitik i internationalt perspektiv – Medborgerskab og markedskonformitet. *Festskrift i anledning af Socialministeriets 75 års jubilæum 2001*. København: Socialministeriet

Andersen, S. A. (2016). Empowerment. I: M. Goli & B. Greve (red.). *Integration – Dynamikker og drivkræfter*. Latvia: Hans Reitzels Forlag

Born, A. W. & Jensen, P. H. (2005). Individualizing citizenship. I: J. G. Andersen, A. M. Guillemand, P. H. Jensen & B. Pfau-Effinger (red.). *The Changing Face of Welfare*. Bristol: Policy Press

Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (1992). *Refleksiv sociologi – mål og midler*. København: Hans Reitzels Forlag

Bourdieu, P. (1994): Socialt rum og symbolsk magt. I: S. Callewaert, M. Munk, M. Nørholm & K. A. Petersen (red.) (2008). *Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori*. Frydenlund

Brinkmann, S. (2015). Etik i en kvalitativ verden. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.). *Kvalitative metoder – En grundbog*. Latvia: Hans Reitzels Forlag

Damm, A. P. (2006). Geografisk spredning af flygtninge: Vejen til assimilering? I: U. Hedetoft, B. Petersson & Lina Sturfelt (red.). *Bortom stereotyperne? Indvandrere og integration i Danmark og Sverige*. Göteborg: Makadam Forlag

Egelund, T. (2011). Socialt arbejde. I: I. H. Møller & J. E. Larsen (red.). *Socialpolitik*. København: Hans Reitzels Forlag

Ejrnæs, A. (2008a). *Integration eller isolation: Etniske minoriteter på arbejdsmarkedet*. Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne

Ejrnæs, M. (2002). *Etniske minoriteters tilpasning til livet i Danmark – forholdet mellem majoritetssamfund og etniske minoriteter*. Aalborg: AMID

Ejrnæs, M. (2008b). Teorier på forskellige niveauer som forudsætning for at forstå og forklare sociale problemer. I: M. Ejrnæs & J. Guldager (red.). *Helhedssyn og forklaring*. Akademisk Forlag

Ejrnæs, M. (2010). Integration – et meningsløst begreb, deltagelse – en meningsfuld aktivitet. I: E. Centi (red.). *Kultur mødet*. Folkehøjskolernes forening i Danmark

Ejrnæs, M. & Monrad, M. (2013). Teorier om sociale problemer. I: J. Guldager & M. Skytte (red.). *Socialt Arbejde – Teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag

Emerek, R. (2003). *Integration – eller inklusion? Den danske diskussion om integration*. Aalborg: AMID

Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Policy Press

Fog, J. (2005). *Med samtalen som udgangspunkt. Det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag

Gilbert, N. (2002). *Transformation of the Welfare State. The Silent Surrender of Public Responsibility*. Oxford: Oxford University Press

Guldager, J. (2013). Kundskabsformer og metodeforståelse. I: J. Guldager & M. Skytte (red.). *Socialt Arbejde – Teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag

Hamburger, C. (1997). Etniske minoriteter og social integration. I: L. Zeuner (red.). *Social integration*. København: Socialforskningsinstituttet

Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. (2004). The active interview. I: D. Silverman (red.). *Qualitative research. Theory, method and practice*. London: Sage

Jensen, P. H. (2007a). Indvanderne og integrationens dimensioner i et policyorienteret perspektiv. I: G. Alsmark, T. Kallehave & B. Moldenhawer (red.). *Inklusions- og eksklusionsprocesser i Skandinavien*. Göteborg: Makadam Forlag

- Jensen, P. H. (2007b). Velfærdsbegrebets mangfoldighed. En Introduktion. I: P. H. Jensen (red.). *Velfærd – dimensioner og betydninger*. København: Frydenlund
- Juul, S. (2012). Hermeneutik. I: S. Juul & K. B. Pedersen (red.). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*. København: Hans Reitzels Forlag
- Jørgensen, A. (2008). Hermeneutik, fænomenologi og interaktionisme – tre sider af samme sag? I: M. H. Jacobsen og K. Pringle (red.) *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag
- Kallehave, T. (2006). Mellem sociale relationer og arbejdsmarkedet. Om viljen til integration. I: U. Hedetoft, B. Petersson & Lina Sturfelt (red.). *Bortom stereotyperne? Indvandrere och integration i Danmark och Sverige*. Göteborg: Makadam Forlag
- Katzenelson, B. (1996). *Vejledning i udarbejdelse og affattelse af universitetsopgaver og videnskabelige arbejder*. Dansk Psykologisk Forlag
- Kleist, N. (2006). Danmarks to ansigter: Stille integration og diskrimination af somali-danskere. I: M. Holm Pedersen og M. Rytter (red.) *Den stille integration. Nye fortællinger om at høre til i Danmark*. København: C. A. Reitzels Forlag
- Kofoed, J (1997). *Med tvivlen som retning: en undersøgelse af unge flygtninge i uddannelse*. Dansk Flygtningehjælp
- Korsgaard, O. (2008). Medborgerskab – hvad er nu det? I: O. Korsgaard, L. Sigurdsson & K. Skovmand (red.). *Medborgerskab – et nyt dannelsesideal?* Frederiksberg: Religionspædagogisk Forlag
- Kristiansen, S. (2015). Kvalitative analyseredskaber. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard. *Kvalitative metoder – en grundbog*. Latvia: Hans Reitzels Forlag
- Kvaale, K. (2007). Integration plus/minus kultur. Oprindelige folk, indvandrere – og danskere som oprindeligt folk. I: K. Olwig & K. Pærregaard (red.) *Integration. Antropologiske perspektiver*. København: Museum Tusulanums Forlag

- Kvale, S. (1997). *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interview. Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag
- Larsen, C. A. & Andersen, J. G. (2004). *Magten på Borgen. En analyse af beslutningsprocesser i større politiske reformer*. Aarhus: Magtudredningen
- Larsen, J. E. (2007). En rejse i Erik Allardts fodspor gennem nordisk velfærdsforskning. I: P. H. Jensen (red.). *Velfærd - dimensioner og betydninger*. København: Frydenlund
- Larsen, C. A. & Pedersen, J. J. (2009). *Ledighedsparadokset. Information, netværk og selektion på arbejdsmarkedet*. Frydenlund
- Launsø, L. & Rieper, O. (2005). *Forskning om og med mennesker*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck
- Lund, C. (2011). *Videnskabsteori og faglige metoder*. Frederiksberg C: Frydenlund
- Marshall, T. H. (2003). *Medborgerskab og social klasse*. København: Hans Reitzels Forlag
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (1995). *Designing Qualitative Research*. Sage Publications
- Mikkelsen (2008). *Indvandring og integration*. København: Akademisk Forlag
- Mogensen, G. V. (2000). *Integration på arbejdsmarkedet*. I: G. V. Mogensen & P. C. Matthiessen (red.). *Mislykket integration? Indvandrerne møde med arbejdsmarkedet og velfærdsamfundet*. Viborg: Rockwool Fonden
- Mørck, Y. (2016). Succesfulde "rejser" – klasserejsende og uddannelsesmæssig integration. I: M. Goli & B. Greve (red.). *Integration. dynamikker og drivkræfter*. Hans Reitzels Forlag
- Natorp, P. & Kristensen, S. (2015). Aktivt medborgerskab der fornyer samfundet nedefra. I: R. Byskov-Nielsen, C. H. Gemal & J. Ulrich (red.). *Billeder af ny velfærd: fra visioner til praksis*. Aarhus: Systime Profession

- Necef, M. Ü. (2001). *Indvandring, den nationale stat og velfærdsstaten I*: P. Seeberg (red.) *Ubekvemme Udfordringer. Aktuelle tendenser i den danske og europæiske indvandrerdiskussion*. Odense: Odense Universitetsforlag
- Petersen, J. H. (2010). *Solidaritetsens grænser. I*: T. Bak, M. Bock & J. H. Schjørring (red.). *Grænser for solidaritet – indvandrerpolitik i dansk og europæisk perspektiv*. København: Anis
- Preis, A. S. (1996). *Flygtninge, sandheden og andre gåder*. København: Socialpædagogisk Bibliotek
- Rønn, C. (2006). *Almen videnskabsteori for professionsuddannelserne. Iagttagelse, viden, teori, refleksion*. København: Alinea
- Schjødt (1996). *Integration til medborgerskab. I*: M. Ellegaard, K. Rothstein, M. Iversen (red.). *Flugt og eksil – den humanitære udfordring*. København: Dansk Flygtningehjælp
- Schwartz, J. (2002). *Introduktion. I*: J. Schwartz (red.). *Medborgerskabets mange stemmer*. Aarhus: Magtudredningen
- Siim, B. (2004). *Medborgerskabets udfordringer – etniske minoritetskvinders politiske myndiggørelse*. Aarhus: Magtudredningen
- Siim, B. & Borchhorst, A. (2007). *Et kønsblik på velfærdsbegrebet. I*: P. H. Jensen (red.). *Velfærd – dimensioner og betydninger*. København: Frydenlund
- Sjørsløv, I. (2007). *Integrationens paradoks og den kulturelle træghed. I*: K. Olwig & K. Pærregaard (red.) *Integration. Antropologiske perspektiver*. København: Museum Tusulanums Forlag
- Skytte, M. (2013). *Indvandringens udfordring af socialpolitikken og socialt arbejde. I*: J. Guldager og M. Skytte (red.) *Socialt arbejde – teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag
- Skytte, M. (2016). *Etniske minoriteters familier og socialt arbejde*. Latvia: Hans Reitzels Forlag
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). *Interviewet: samtalen som forskningsmetode. I*: S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.). *Kvalitative metoder – en grundbog*. Latvia: Hans Reitzels Forlag

Whyte, Z. (2015). Integration på dansk. I: K. Valentin og K. Olwig (red.). *Mobilitet og tilknytning. Migrantliv i et globaliseret Danmark*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Wilken, L. (2012). *Bourdieu for begyndere*. Frederiksberg: Samfundslitteratur

Tidsskriftartikler

Andersen, J. G. (1999). Den universelle velfærdsstat er under pres men hvad er universalisme? *Grus*, 56/57. 40-62

Gadamer, H-G. (2006). Classical and Philosophical Hermeneutics. *Theory, culture & society*, 23(1), 29-56

Hamburger, C. (1990). Assimilation som et grundtræk i dansk indvandrpolitik. *Politica*. 22(3), 306-319

Larsen, B. R. (2011) Drawing Back the curtains The Role of Domestic Space in the Social Inclusion and Exclusion of Refugees in Rural Denmark. *Social Analysis*, 55(2), 142-158

Internetkilder

Aarhus Kommune (2016). *Status på flygtningeområdet*. Lokaliseret 14.04.16
<https://www.aarhus.dk/~media/eDoc/2/2/9/2297354-3593031-3-pdf.pdf>

Alternativet (2015). *Et nyt vi – Alternativets integrationsudspil*. Lokaliseret 07.03.16
<https://alternativet.dk/website/wp-content/uploads/2015/05/Alternativets-Integrationsudspil.pdf>

Beskæftigelsesministeriet (2015). *Straksindgreb på asylområdet – ny integrationsydelse til nytilkomne udlændinge*. Lokaliseret 11.03.15
<http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2015/07/Straksindgreb%20paa%20asylomraadet%20-%20ny%20integrationsydelse%20til%20nytilkomne%20udlaendinge.asp>

Borger.dk (2016). *Valgret og valgbarhed for udlændinge*. Lokaliseret 08.06.16
<https://www.borger.dk/Sider/Valgret-og-valgbarhed-for-udlaendinge.aspx>

Danmarks Statistik (2016). *Asylansøgninger og opholdstilladelser*. Lokaliseret 03.03.16

<http://www.danmarksstatistik.dk/da/Statistik/emner/indvandrere-og-efterkommere/asylansoegninger-og-opholdstilladelser#>

Dhahir, O. (2004). *Tolkens dilemma*. Lokaliseret 05.06.16

http://www.sdu.dk/-/media/files/forskning/phd/phd_hum/afhandlinger/2004/afhandlinger+29+_dhahir+pdf.pdf?la=da

Discus (2008). *Undersøgelse af ledige flygtninge og indvandreres holdninger, motivation og barrierer til arbejdsmarkedet*. Lokaliseret 11.03.16

<http://docplayer.dk/7725312-April-2008-rapport-undersoegelse-af-ledige-flygtninge-og-indvandreres-holdninger-motivation-og-barrierer-til-arbejdsmarkedet.html>

Eur-LEX (2013). *Dublin iii Forordningen*. Lokaliseret 23.03.16

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0031:0059:DA:PDF>

Europa Kommissionen (2015). *European Economic Forecast – Autumn 2015*. Lokaliseret 02.03.16

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/pdf/ip011_en.pdf

FN (1951). *Bekendtgørelse om Danmarks ratifikation af den i Geneve den 28. juli 1951*

undertegnede konvention om flygtninges retsstilling (Flygtningekonvention). Lokaliseret 02.03.16

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=71110>

FN's Menneskerettighedsråd (2015). *Report of the detailed findings of the Commission of Inquiry on Human Rights in Eritrea*. Lokaliseret 23.03.16

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoIEritrea/A_HRC_29_CRP-1.pdf

Hjort, A. (2014, 3. december) Portræt: Manden, der holder Eritrea i en jernnæve.

Politiken. Lokaliseret 21.03.16

<http://politiken.dk/udland/ECE2473179/portraet-manden-der-holder-eritrea-i-en-jernnaeve/>

Integrationsnet (2016a) *Vision og værdier*. Lokaliseret 20.05.16

<http://integrationsnet.dk/om-os/vision-og-vaerdier>

Integrationsnet (2016b). *Sådan arbejder vi*. Lokaliseret 20.05.16

<http://integrationsnet.dk/om-os/saadan-arbejder-vi>

Integrationsnet (2016c). *Når flygtninge ankommer*. Lokaliseret 20.05.16

<http://integrationsnet.dk/beskaeftigelse/naar-flygtninge-ankommer>

Integrationsnet (2016d). *Organisation*. Lokaliseret 16.02.16

<http://www.integrationsnet.dk/om-os/organisation>

International Federation of Social Workers (2014). *Global definition af socialt arbejde*. Lokaliseret 18.04.16

http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_24108-5.pdf

KORA (2016). *Kommunernes integrationsindsats på beskæftigelsesområdet: Effektive indsatser, veje igennem systemet og benchmarking mellem kommunerne*. Lokaliseret 15.06.16

<http://www.kora.dk/media/5251083/11104-kommunernes-integrationsindsats.pdf>

LG Insight (2013). *Traumeundersøgelse. Undersøgelse af indsatsen for flygtninge med traumer i Danmark*. Lokaliseret 16.02.16

<http://lg-insight.dk/wp-content/uploads/2014/11/Traumeunders%C3%B8gelsen.pdf>

LærDansk (2016). Lokaliseret 20.05.16

<http://laerdansk.dk/om-os/vaerdier>

Nyidanmark.dk (2016a). *Tal på udlændingeområdet pr. 31.05.2016*. Lokaliseret 03.06.16

https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/E3C50EA0-BD36-4DDD-9C8D-7AAF44DE1F12/0/seneste_tal_udlaendingeomraadet.pdf

Nyidanmark.dk (2016b). *Undervisning og aktivering*. Lokaliseret 03.03.16

https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/asylansoegernes_vilkaar/undervisning_og_aktivering.htm

Nyidanmark.dk (2016c). *Visitering af flygtninge*. Lokaliseret 03.03.16

<https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/visitering/visitering.htm>

Nyidanmark.dk (2016d). *Medborgerskab*. Lokaliseret 19.05.16

<https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/permanent-ophold/medborgerskab.htm>

Oxford Research (2016). *Evaluering af Røde Kors integrationsindsats*. Lokaliseret 30.06.16

<http://www.oxfordresearch.dk/media/274050/Evaluering%20af%20R%C3%B8de%20Kors%20integrationsindsats.pdf>

Radikale Venstre (2015). *Flere flygtninge og indvandrere skal i arbejde*. Lokaliseret 07.03.16

<https://www.radikale.dk/content/flere-flygtninge-og-indvandrere-skal-i-arbejde>

Regeringen, DA og LO (2016). *Trepartsaftale om arbejdsmarkedsintegration*. Lokaliseret 08.06.16

<http://uibm.dk/filer/nyheder-2016/trepartsaftale-om-arbejdsmarkedsintegration.pdf>

Regeringen og KL (2016). *Bedre rammer for at modtage og integrere flygtninge*. Lokaliseret 08.06.16

<https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2016/03/bedre-integration-tidlig-indsats-og-mere-fleksibilitet-i-kommunerne>

Rockwool Fondens Forskningsenhed (2014). *Indvandring fra ikke-vestlige lande vil også være en nettoudgift for det offentlige i år 2050 – ved uændret indvandring og integration*. Lokaliseret 14.04.16

<http://www.rockwoolfonden.dk/publikationer/indvandring-fra-ikke-vestlige-lande-vil-ogsaa-vaere-en-nettoudgift-for-det-offentlige-i-aar-2050-ved-uaendret-indvandring-og-integration/>

Socialistisk Folkeparti (2016). *Udlændinge og integration – Plads til alle der vil*. Lokaliseret 07.03.16

<http://sf.dk/det-vil-vi-et-mangfoldigt-danmark/udlaendinge-og-integration>

Statsministeriet (2015). *Regeringsgrundlag. Sammen for fremtiden*. Lokaliseret 07.03.16

http://stm.dk/multimedia/Regeringsgrundlag_2016.pdf

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2015). *Indførelse af integrationsydelse pr. 1. september 2015*. Lokaliseret 11.03.16

<http://star.dk/da/Ydelser-og-ferie/Ydelser-ved-ledighed/Integrationsydelse.aspx>

Udlændingestyrelsen (2014). *Eritrea – Drivers and Root Causes of Emigration, National Service and the Possibility of Return. Country of Origin Information for Use in the Asylum Determination Process. Report from the Danish Immigration Service's fact finding missions to Ethiopia and Eritrea.* Lokaliseret 23.03.16

<https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/B28905F5-5C3F-409B-8A22-0DF0DACBDAEF/0/EritreareportEndeligversion.pdf>

UIBM (Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet) (2016a). *Bekendtgørelse af lov om integration af udlændinge i Danmark (Integrationsloven)* nr. 468 af 20/05/2016. Lokaliseret 22.05.16

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=163323>

UIBM (2016b). *Erklæring om integration og aktivt medborgerskab i det danske samfund.*

Lokaliseret 10.05.16

<http://uibm.dk/filer/integration/integrationskontrakt-og-integrationserklaering/integrationserklaering-dansk.pdf>

UIBM (2016c). *Boligplacering af nyankommne flygtninge.* Lokaliseret 10.05.16

<http://uibm.dk/arbejdsomrader/Integration/boligplacering-af-nyankomne-flygtninge>

UIBM (2016d) *Bekendtgørelse om medborgerskabsprøven nr. 283 af 14/03/2016.* Lokaliseret 19.05.16

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=179219>

UIBM (2016e) *Bekendtgørelse af udlændingeloven nr. 412 af 09/05/2016* Lokaliseret 13.05.16

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=164258>

Vangkilde, J., Heinskou, N. & Friberg, J. (2014, 10. december). Tolke truer Eritrea-flygtninge til tavshed om regimet. *Politiken*. Lokaliseret 16.03.16

<http://politiken.dk/indland/ECE2480733/tolke-truer-eritrea-flygtninge-til-tavshed-om-regimet/>

Venstre (2014). *Flere krav – hurtigere integration.* Lokaliseret 07.03.16

http://www.venstre.dk/_Resources/Persistent/db9a5a44af6fd6263a2ab9a63505264f369f6640/Flere-krav---hurtigere-integration---opl-g-fra-Venstre---december-2014.pdf